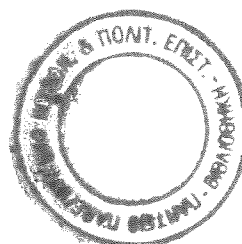

Ευρωπαϊκή Πολιτική για το Περίβλεπον

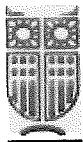
Μέθοδοι ενσωμάτωσής της στην
κοινωνική πολιτική των ελληνικών τραπεζών

Δράσεις και Πρακτικές

Η περίπτωση της Τράπεζας Πειραιώς

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ:

*Ευρωπαϊκή Πολιτική για το Περιβάλλον: Μέθοδοι ενσωμάτωσής της
στην κοινωνική πολιτική των ελληνικών τραπεζών- Δράση και
Πρακτικές- Η περίπτωση της Τράπεζας Πειραιώς*

ΧΑΜΑΚΟΥ Ελένη
ΑΜ: 7106Μ001

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

σελ. 4-7

ΜΕΡΟΣ Α΄

Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

σελ. 8-11

Βιώσιμη Ανάπτυξη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

σελ. 12-15

Διεθνής περιβαλλοντική συνεργασία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

σελ. 16-34

Ευρωπαϊκή Πολιτική για το Περιβάλλον

3.1. Η διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων

3.2. Μηχανισμοί περιβαλλοντικής πολιτικής

3.3. Έκτο Κοινοτικό Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον

3.4. Η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής

3.5. Η επίδραση της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στην περιβαλλοντική πολιτική

3.6. Κοινοτική ενεργειακή πολιτική και περιβάλλον

3.7. Η ευθύνη των τραπεζών για περιβαλλοντική ζημία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

σελ. 35-50

Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

4.1. Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες για την περιβαλλοντική συμπεριφορά των επιχειρήσεων

4.1.1. Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων

4.1.2. Ευρωπαϊκός Κανονισμός EMAS

4.1.3. Το Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

4.1.4. Το χρηματοδοτικό μέσο LIFE

4.1.5. Οικολογικό σήμα και εκπομπές CO₂

ΜΕΡΟΣ Β'

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

σελ. 51-53

Συνεργασία τραπεζικού συστήματος και δικαίου περιβάλλοντος σε παγκόσμιο επίπεδο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

σελ. 54-56

Η «πράσινη» οικονομία από τις ευρωπαϊκές τράπεζες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

σελ. 57-61

Τραπεζικό ελληνικό σύστημα

3.1. Ιστορική αναδρομή

3.2. Περιβαλλοντικές δράσεις ελληνικών τραπεζών- συνοπτικά

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

σελ. 62- 92

Τράπεζα Πειραιώς

4.1. Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

4.1.1. Εταιρική διακυβέρνηση

- 4.2. Περιβαλλοντικές δράσεις**
  - 4.2.1. Προστασία της φύσης**
- 4.3. Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα GREENbanking4Life**
  - 4.3.1. Πράσινο κατάστημα**
  - 4.3.2. Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης**
- 4.4. Οικουμενικό Σύμφωνο Ο.Η.Ε.**
- 4.5. Ευρωπαϊκός Κανονισμός EMAS**
- 4.6. Ο Δείκτης FTSE4Good**
- 4.7. Πράσινα προϊόντα**
  - 4.7.1. Φωτοβολταϊκά προϊόντα**
    - 4.7.1.1. Εισαγωγή**
    - 4.7.1.2. Πλεονεκτήματα**
    - 4.7.1.3. Νομοθετικό πλαίσιο**
    - 4.7.1.4. Προοπτικές**
  - 4.7.2. Προσφερόμενα προϊόντα**
    - 4.7.2.1. Ιδιωτών**
    - 4.7.2.2. Μικρομεσαίων επιχειρήσεων**
    - 4.7.2.3. Χρηματοδότηση on a project finance basis**
    - 4.7.2.4. Leasing**
    - 4.7.2.5. Ασφαλιστικά προϊόντα**
- 4.8. Πρακτικές περιβαλλοντικών επιπτώσεων**

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

σελ. 93- 98

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

σελ. 99- 106

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

σελ. 107-112

Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας επιστημονικής μελέτης είναι να παρουσιάσει τον τρόπο με τον οποίο ο οικονομικός τομέας- κυρίως ο τραπεζικός - συνεισφέρει στην προστασία του περιβάλλοντος. Για την καλύτερη προσέγγιση του θέματος θεωρήθηκε σκόπιμος ο διαχωρισμός της εργασίας σε δύο μέρη: τη περιβαλλοντική πολιτική στην οικονομία και τη συμβολή των τραπεζών στην περιβαλλοντική πολιτική.

Στο πρώτο μέρος, γίνεται μία ιστορική αναφορά στην πορεία της βιώσιμης ανάπτυξης και της κατοχύρωσής της, καθώς και στη διεθνή περιβαλλοντική συνεργασία. Ακόμη αναδεικνύεται η υιοθέτηση, από μέρους των επιχειρήσεων, φιλοπεριβαλλοντικών συστημάτων, καθώς και η μεταβολή της κοινής γνώμης προς μία περιβαλλοντική συμπεριφορά. Εν συνεχεία, αναλύεται διεξοδικά η Ευρωπαϊκή Πολιτική για το Περιβάλλον μέσω των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, των μηχανισμών, της ενσωμάτωσης, του Έκτου Κοινοτικού Προγράμματος Δράσης, της επίδρασης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της ευθύνης των τραπεζών. Παράλληλα, γίνεται και μία σύνδεση της κοινοτικής ενεργειακής πολιτικής με την περιβαλλοντική. Ακολουθεί μία ανάλυση στην εταιρική κοινωνική ευθύνη, ως το αναπόσπαστο τμήμα στην λειτουργία των επιχειρήσεων, ενώ δίνεται ενημέρωση για τις ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες στην περιβαλλοντική τους πολιτική.

Στο δεύτερο, περισσότερο ειδικό, μέρος εκθέτεται η συμβολή των τραπεζών στην περιβαλλοντική πολιτική. Παρουσιάζεται η συνεργασία του παγκόσμιου τραπεζικού συστήματος, οι δραστηριότητες των ευρωπαϊκών τραπεζών και των ελληνικών, σε συνάρτηση με την «πράσινη αγορά». Η σημασία που δίνεται σε αυτό το μέρος, αφορά τις δράσεις της Τράπεζας Πειραιώς, η οποία εκπροσωπεί την περισσότερο ευαισθητοποιημένη και πρωτοπόρο σε θέματα περιβάλλοντος.

Η μελέτη ολοκληρώνεται με την παράθεση των συμπερασμάτων που προέκυψαν κατά την ενασχόληση με το εν λόγω θέμα. Στο τέλος, καταγράφεται παράρτημα με την κοινοτική νομοθεσία που απασχόλησε στη διάρκεια της έρευνας.

Η οικονομία του περιβάλλοντος αποτελεί έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της οικονομίας. Ποικίλοι παράγοντες είναι υπεύθυνοι για την ανάπτυξη του εν λόγω τομέα. Καταρχήν επικρατεί ομοφωνία στη διαπίστωση ότι πολλά αγαθά του περιβάλλοντος, τα οποία θεωρούνται ελεύθερα αγαθά, έχουν καταστεί σπάνιες πηγές. Ακόμη, υπάρχει η κοινή αντίληψη ότι, εάν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα, η επιθυμητή ανάπτυξη δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί.

Επιπλέον, ενώ η επιστήμη μελετά τα περιβαλλοντικά προβλήματα, γίνεται αντιληπτή η συνδεσμολογία μεταξύ οικολογικών και οικονομικών συστημάτων, με παράλληλο εντοπισμό των αιτίων που προκαλούν υποβιβασμό στο περιβάλλον, καθώς και των φυσικών μέτρων που πρέπει να ληφθούν για τις καταστροφές του περιβάλλοντος. Η οικονομική προσέγγιση για την λήψη των απαραίτητων μέτρων, απαιτεί την οικονομική ενίσχυση για τις καταστροφές.

Επιπροσθέτως, σημαντική είναι η σταδιακή αλλαγή, σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, από την πολιτική της διαταγής και του ελέγχου για την προστασία του περιβάλλοντος, προς ένα καθεστώς, το οποίο βασίζεται σε οικονομικά εργαλεία της αγοράς προκειμένου να επιτύχει τους περιβαλλοντικούς στόχους. Πλέον, πολλές κυβερνήσεις απαιτούν ανάλυση δαπανών για τις προοπτικές περιβαλλοντικής πολιτικής, συμμεριζόμενες τις αλλαγές στους περιβαλλοντικούς νόμους, αναδιοργανώνοντας τα περιβαλλοντικά κριτήρια και εισάγοντας νέα περιβαλλοντικά μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος.¹

Στη σημερινή εποχή, τα στοιχεία που συνθέτουν τις κατευθυντήριες δυνάμεις στις τάσεις της αγοράς και προωθούν την γενικότερη πράσινη αγορά είναι η γνώση του

---

¹ Βλ. Ulaganathan Sankar, *Environmental Economics*, Oxford University Press, 2001, σελ. 1-2

περιβαλλοντικού προβλήματος, η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, η κοινή γνώμη και η περιβαλλοντική νομοθεσία.

Στην Ευρώπη, η γνώση στα περιβαλλοντικά προβλήματα είναι εμφανής. Από το 2005, οι περισσότεροι από τους ευρωπαίους πολίτες υποστηρίζουν ότι είναι γνώστες των σχετικών θεμάτων. Παρόμοια είναι η κατάσταση και στην Ελλάδα. Οι καταναλωτές και οι επιχειρήσεις ενδιαφέρονται ολοένα και περισσότερο για δράσεις φιλικές προς το περιβάλλον. Για την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση στην Ευρώπη, η ανάγκη για φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα και υπηρεσίες αντανακλούν και την κυβερνητική υποστήριξη. Στην Ελλάδα οι περιβαλλοντικές απαιτήσεις απευθύνονται, μεταξύ άλλων, και στις εταιρείες ώστε η λειτουργία τους να μην βλάπτει το περιβάλλον. Η περιβαλλοντική νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνει περισσότερα από 300 νομοθετικά κείμενα, με τα οποία ρυθμίζονται οι δραστηριότητες με πιθανές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Αυτά τα κείμενα έχουν ενσωματωθεί από το 80% των εθνικών νομοθεσιών των κρατών μελών.

Το Δίκαιο του Περιβάλλοντος έχει προσφέρει πολλά στην ανάπτυξη της πράσινης επιχειρηματικότητας. Η πιο χαρακτηριστική ρύθμιση θεωρείται το άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, με την οποία προβλέπεται η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών παραμέτρων σε όλες τις τομεακές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα πρέπει να είναι ενημερωμένα προκειμένου να διευκολύνουν επιχειρηματίες και ιδιώτες στην εφαρμογή φιλοπεριβαλλοντικών στρατηγικών πολιτικών.²

Η αειφόρος ανάπτυξη περιλαμβάνει τρεις πυλώνες, οι οποίοι είναι το περιβάλλον, η κοινωνία και η οικονομία. Ανέκαθεν οι επιχειρήσεις επικεντρώνονταν στην οικονομία, ενώ έκαναν κάποια δειλά βήματα σε ορισμένα κοινωνικά θέματα. Σήμερα, όμως, η περιβαλλοντική διάσταση διαφαίνεται ολοένα και περισσότερο στην οικονομική δραστηριότητα. Σημαντική είναι η διεύρυνση, παγκοσμίως, της ανάπτυξης των πράσινων

---

² βλ. άρθρο Έλενας Πριμικήρη, Δρ. Βιοκλιματικής Αρχιτεκτονικής, Μονάδα Περιβάλλοντος Τράπεζας Πειραιώς, περιοδικό Go Natural, τεύχος Οκτωβρίου 2008

αγορών. Το γεγονός αυτό, καταδεικνύεται από την έμφαση που προσδίδουν πολλές επιχειρήσεις με τη χρήση περιβαλλοντικών δεικτών. Πλέον, η περιβαλλοντική πολιτική αποκτά έναν αναγκαίο ρόλο στον επιχειρηματικό σχεδιασμό.

Η δυνατότητα δράσης για την ανάπτυξη των πράσινων αγορών από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, μπορεί να είναι καταλυτική. Τα τελευταία 20 χρόνια, ο εκσυγχρονισμός και η απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος –του οποίου πυρήνας είναι το τραπεζικό σύστημα- ακολούθησε μία πορεία με ραγδαίες εξελίξεις. Οι εξελίξεις αυτές, επέφεραν σημαντικές αλλαγές στη δομή και τη λειτουργία του τραπεζικού τομέα, τόσο θεωρητικώς, όσο και πρακτικώς. Για την αντιμετώπιση των αλλαγών, ο τραπεζικός τομέας θα πρέπει να ανταποκρίνεται εγκαίρως στις προκλήσεις.³ Πράσινα δάνεια αυτοκινήτου, δάνεια για εξοικονόμηση ενέργειας, χρηματοδοτήσεις για εναλλακτικές πηγές ενέργειας, οικολογικές καταθέσεις και πράσινες πιστωτικές κάρτες, αποτελούν μερικά από τα πράσινα οικονομικά προϊόντα, τα οποία προσφέρονται παγκοσμίως, ως μία σημαντική καινοτομία του παρόντος.⁴ Το ερώτημα που γεννάται στην παρούσα επιστημονική μελέτη είναι πώς αυτά υιοθετούνται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, καθώς αποτελούν το στήριγμα για τη προώθηση των πράσινων επενδύσεων.⁵

Η Τράπεζα Πειραιώς πρωτοπορεί σε θέματα περιβάλλοντος και διαθέτει πράσινα τραπεζικά προϊόντα που απευθύνονται τόσο σε ιδιώτες, όσο και σε επιχειρήσεις. Ακόμη, στο πλαίσιο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και σε εφαρμογή της περιβαλλοντικής της Πολιτικής, υλοποιεί το Πρόγραμμα GREENbanking4Life που υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το παρόν Πρόγραμμα αποσκοπεί στην μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της Τράπεζας από την εσωτερική και την επιχειρησιακή λειτουργία της.

---

³ βλ. Γ. Προβόπουλου και Χρ. Γκόρτσου, *το Νέο Ευρωπαϊκό Χρηματοοικονομικό περιβάλλον, τάσεις και προοπτικές*, πρόλογος Θ. Β. Καρατζάς, πρόεδρος ΕΕΤ, ένωση ελληνικών τραπεζών, εκδ. Αντ, Ν, Σάκκουλα, Αθήνα 2004, σελ. 461.

⁴ Βλ. *Green Financial Products and Services, Current Trends and Future Opportunities in North America*, a report of the North American Task Force (NATF) of the United Nations Environment Programme Finance Initiative, UNEP Finance Initiative, Innovative financing for sustainability, August 2007, σελ. 9.

⁵ βλ. εφημερίδα "The Winners", αρ. τευχ. 10, Δεκέμβριος 2008, σελ. 10

Μέρος Α'- Η περιβαλλοντική πολιτική στην οικονομία

1. Βιώσιμη Ανάπτυξη

Ως βιώσιμη θεωρείται η ανάπτυξη η οποία καλύπτει τις ανάγκες της παρούσας γενεάς, χωρίς να εμποδίζει τις μελλοντικές γενεές να καλύψουν τις ίδιες ανάγκες.

Την απαρχή του προβληματισμού για τον προσδιορισμό του όρου ανάπτυξη, αποτέλεσε το περιβαλλοντικό κίνημα της δεκαετίας του 1960. Αποτέλεσμα των δράσεων του κινήματος υπήρξε η Σύνοδος των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον στη Στοκχόλμη και ακολούθησαν του Rio de Janeiro⁶ και του Γιοχάνεσμπουργκ. Το 1987, η Έκθεση της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, συνέδεσε για πρώτη φορά τα δύο θέματα μεταξύ τους.

Οι πρώτες συζητήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος περιστρέφονταν γύρω από έναν προβληματισμό: εάν οι αναπτυσσόμενες χώρες θα θυσιάζαν την ανάπτυξή τους και εάν οι αναπτυγμένες χώρες θα μείωναν το μέγεθος των οικονομιών τους προς όφελος του περιβάλλοντος. Έτσι, η ατζέντα των διεθνών Διασκέψεων επεκτάθηκε και σε θέματα επιχειρηματικής ευθύνης.⁷

Οι παράγοντες που διαμορφώνουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, σε διεθνές επίπεδο, είναι το διεθνές εμπόριο, η αναπτυξιακή βοήθεια, οι διεθνείς χρηματοπιστωτικές δυνατότητες, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις και τα διεθνή περιβαλλοντικά προβλήματα. Σε εθνικό επίπεδο οι νομοθετικές παρεμβάσεις και τα οικονομικά εργαλεία, αποτελούν τις πολιτικές προστασίας του περιβάλλοντος. Πολλές χώρες υιοθετούν, εκτός από υποχρεωτικά μέτρα, δράσεις εθελοντικής συμμετοχής. Αυτές οι δράσεις αφορούν είτε

⁶ Βλ. αναλυτικότερα, G. Corcelle, *20 ans après Stockholm: La Conférence des Nations Unies de Rio de Janeiro sur l' environnement et le développement point de départ ou aboutissement*, RMC, 1993, σελ. 108 και επόμενα.

⁷ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλτα, *Γιοχάνεσμπουργκ 2002, το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο Ανάπτυξη*, πρακτικά συνεδρίου, Ρόδος, Δεκέμβριος 2002, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 147-153.

διεθνή πρότυπα τυποποίησης, είτε συμφωνίες μεταξύ κυβέρνησης και επιχειρήσεων, αποσκοπώντας σε συμπεριφορές φιλικές προς το περιβάλλον.

Οι επιχειρήσεις, μέσω των οικονομικών πόρων και της τεχνογνωσίας, αποτελούν τη βάση για την προώθηση και την πραγμάτωση της βιώσιμης ανάπτυξης. Επιπλέον, μπορούν να επηρεάσουν τις προτιμήσεις των καταναλωτών. Οι πολίτες, από την πλευρά τους, είτε ως καταναλωτές, είτε ως εργαζόμενοι στις επιχειρήσεις (ατομικά ή συλλογικά), μπορούν να οδηγήσουν τις επιχειρήσεις προς αυτή την κατεύθυνση.

Τις τελευταίες δεκαετίες, τόσο η ευαισθητοποίηση των πολιτών, όσο και η στάση των επιχειρήσεων, έχει αρχίσει να μεταβάλλεται με θετικά αποτελέσματα. Η αποδοχή των νομοθετικών ρυθμίσεων και η εθελοντική λήψη μέτρων για τη βελτίωση της περιβαλλοντικής συμπεριφοράς, αποδεικνύει την αλλαγή στην νοοτροπία. Η αλλαγή στην συμπεριφορά των επιχειρήσεων, έχει επέλθει και από τον ρόλο που διαδραμάτισαν οι κυβερνήσεις. Η απειλή αυστηρότερων μέτρων λειτούργησε καταλυτικά. Οι παρεμβάσεις των κυβερνήσεων στοχεύουν στην αποτροπή δράσεων που βλάπτουν το περιβάλλον, αλλά και στην ενσωμάτωση του περιβαλλοντικού κόστους στα λειτουργικά έξοδα των επιχειρήσεων. Παρότι οι εθελοντικές συμφωνίες μπορούν να επιφέρουν θετικά αποτελέσματα, η κυβέρνηση δεν μπορεί να περιορίζεται μόνο σε αυτές και πρέπει να ενεργεί παρεμβατικά.

Τα τελευταία χρόνια, οι κυβερνήσεις καλούν τις επιχειρήσεις σε συζητήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, στοχεύοντας στην ανάληψη των εθελοντικών πρωτοβουλιών για τη βελτίωση της περιβαλλοντικής συμπεριφοράς των επιχειρήσεων. Τέτοιες δράσεις αποτελούν τα προγράμματα οικολογικής σήμανσης (ecolabelling), όπως είναι το σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και τα προγράμματα τυποποίησης των συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης (environmental management systems), όπως είναι το ISO 14000 και το EMAS.

Τα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης οδηγούν την επιχείρηση να αντιμετωπίζει μεθοδικά τα περιβαλλοντικά προβλήματα, εφαρμόζοντας μία ολιστική

προσέγγιση. Με τον τρόπο αυτό, ελέγχονται οι επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον από τη λειτουργία των επιχειρήσεων, προωθείται η μείωση της ενέργειας και η αύξηση των ανακυκλωμένων υλικών και περιορίζονται οι ρύποι και οι εκπομπές. Σταδιακά, οι επιχειρήσεις αντιλαμβάνονται ότι, μειώνοντας την ενέργεια, τις φυσικές εισροές και τα απόβλητα, θα έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση του λειτουργικού τους κόστους. Τα οφέλη, όμως, από ανάλογες δράσεις δεν είναι μόνο άμεσα, αλλά και μακροχρόνια. Ως τέτοια, μπορεί να θεωρηθεί η προοπτική σε νέες αγορές με φιλοπεριβαλλοντικά προϊόντα και τεχνολογίες και η ανακύκλωση και η διαχείριση αποβλήτων.

Η τυποποίηση των εν λόγω συστημάτων και η οικολογική σήμανση επιτρέπουν στις επιχειρήσεις την προβολή της «πράσινης» φήμης τους, ενώ οι καταναλωτές είναι σε θέση να επιλέγουν τα φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα. Παρατηρείται, επομένως, η τάση οι καταναλωτές να επιλέγουν τα πράσινα προϊόντα, ολοένα και περισσότερο, ακόμη και εάν τα πληρώνουν ακριβότερα. Αυτή η τάση ονομάζεται «πράσινος καταναλωτισμός» και προς το παρόν περιορίζεται σε μία μικρή ομάδα αγαθών.

Οι εθελοντικές δράσεις που δύνανται να αναλάβουν οι επιχειρήσεις, όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, είναι απόρροια της αλλαγής της διοικητικής νοοτροπίας των επιχειρήσεων. Το νέο διοικητικό μοντέλο των επιχειρήσεων βασίζεται στη γνώση, ενώ τα στελέχη διοίκησης δεν μεταφέρουν, πλέον, εντολές αλλά επεξεργάζονται τις πληροφορίες διαμορφώνοντας ομάδες με καινοτόμες ιδέες. Πλέον, άρρηκτα συνδεδεμένα στάδια θεωρούνται η ποιότητα του προϊόντος και η ικανοποίηση των πελατών, τα οποία θα οδηγήσουν στη θετική φήμη της επιχείρησης και στην άνοδο των πωλήσεων. Για να επιτευχθεί η πολυπόθητη αύξηση των πωλήσεων, οι επιχειρήσεις πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική κατάσταση της κοινωνίας και να προσαρμόσουν τις στρατηγικές τους ανάλογα με τις τρέχουσες ανάγκες⁸.

Συμπερασματικά, οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Είναι γενικά παραδεκτό ότι, σε μακροχρόνιο ορίζοντα, επιτυχημένες επιχειρήσεις θα είναι αυτές που θα

---

⁸ Πρόκειται για τη λεγόμενη corporate responsibility.

προσαρμολογούν λειτουργικά στις ανάγκες της κοινωνίας, μέσω παραγωγικών διαδικασιών που θα επικεντρώνονται στην ελαχιστοποίηση του περιβαλλοντικού κόστους και εν μέσω παραγόμενων προϊόντων φιλικών προς το περιβάλλον. Επιπλέον, η αναπτυξιακή πορεία είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί με την επιμόρφωση των πολιτών για τα οφέλη του «πράσινου καταναλωτισμού», σε συνδυασμό με τις κυβερνητικές πιέσεις για αλλαγή της διοικητικής νοοτροπίας των επιχειρήσεων.⁹

Η στρατηγική υπέρ της αειφόρου ανάπτυξης έχει ως ειδικούς στόχους τον περιορισμό των κλιματικών αλλαγών, τον περιορισμό των υγειονομικών κινδύνων, τη βιωσιμότερη διαχείριση των φυσικών πόρων, την αποφυγή της μείωσης της βιοποικιλότητας, την ενθάρρυνση των επιχειρήσεων της Ευρώπης για ανάληψη κοινωνικών ευθυνών κ.α. Σημαντική θεωρείται η βελτίωση της οικονομικής ανάπτυξης υπό το πρίσμα της προστασίας τους περιβάλλοντος, καθώς διαφαίνεται σημαντική άνοδος της οικολογικής βιομηχανίας.¹⁰

---

⁹ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλτα, *Γιοχάνεσμπουργκ 2002, το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο Ανάπτυξη*, πρακτικά συνεδρίου, Ρόδος, Δεκέμβριος 2002, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 154-159

¹⁰ Βλ. Ευαγγελίας Κουτούπα- Ρεγκάκου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, γ' έκδοση, σελ. 133-134.

2. Διεθνής περιβαλλοντική συνεργασία

Αποσκοπώντας στην εξεύρεση λύσεων, για την σημερινή και για τις επόμενες γενεές, η παγκόσμια κοινότητα είναι αναγκαίο να εξασφαλίσει στενή διεθνή συνεργασία. Τα τελευταία τριάντα χρόνια, η δράση της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος είναι ιδιαίτερα ουσιαστική.¹¹

Η συμμετοχή της Κοινότητας σε συμβάσεις και διεθνείς συμφωνίες είναι αξιοσημείωτη. Αυτά τα διεθνή κείμενα εισήγαγαν μία νομική επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων που δεν περιορίζονται στα εθνικά σύνορα και αφορούν τη ρύπανση των ποταμών, των λιμνών, των ωκεανών, της ατμόσφαιρας ή της εξαφάνισης σπάνιων ειδών.¹² Επιπλέον, η Κοινότητα υποστηρίζει ενεργά διάφορους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς, όπως η UNEP, ο ΟΗΕ/ΟΕΕ, ο ΟΟΣΑ (ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης)¹³ και το Συμβούλιο της Ευρώπης.¹⁴

Σημαντική είναι και η συνεισφορά της Κοινότητας ως συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση της Βιέννης για την προστασία του στρώματος του όζοντος και στο Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ για τις ουσίες που καταστρέφουν το στρώμα του όζοντος.¹⁵

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει να επιδείξει σημαντικές συνεργασίες με τρίτες χώρες. Μία από αυτές είναι η συνεργασία με τη Ρωσία, ήδη από το 1997, με τη Συμφωνία Συνεργασίας και Σύμπραξης (Partnership and Cooperation Agreement). Η συμφωνία της Ευρώπης με την Ασία είναι εξίσου σημαντική. Η στρατηγική συνεργασία

¹¹ Βλ. Γρηγόρη Ι. Τσάλτα- Παναγιώτη Γ. Γρηγορίου, *Κοινοτικές Στρατηγικές για το Περιβάλλον*, Θεμελιώδη κοινοτικά κείμενα για την προστασία και ορθή διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1994, σελ. 147.

¹² Βλ. Χαρίκλειας Κ. Αθανασοπούλου, *Οικονομική Ελευθερία και Προστασία του Περιβάλλοντος*, Σύγχρονες προοπτικές σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο (από την GATT στον ΠΟΕ), εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα –Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 167-168.

¹³ Βλ. αναλυτικότερα για τον ΟΟΣΑ και τις αρχές του, Μ. Despax, *Droit de l' environnement*, ed. Litec, Paris, 1980, σελ. 736.

¹⁴ Βλ. Γρηγόρη Ι. Τσάλτα- Παναγιώτη Γ. Γρηγορίου, *Κοινοτικές Στρατηγικές για το Περιβάλλον*, Θεμελιώδη κοινοτικά κείμενα για την προστασία και ορθή διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1994, σελ. 147.

¹⁵ Βλ. Γ.Ι. Τσάλτα- Π. Γ. Γρηγορίου, *όπ.π.*, σελ. 148-150.

αποσκοπεί να προσφερθεί βοήθεια σε χώρες της Ασίας να οικοδομήσουν πιο αποτελεσματική περιβαλλοντική διαχείριση και να υιοθετήσουν μία αγορά βασισμένη σε περιβαλλοντικά μέτρα.¹⁶

Τη διεθνή βάση για συνείδηση και προβληματισμό για το περιβάλλον έθεσε, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης για το ανθρώπινο περιβάλλον, το 1972. Η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και των πολιτικών φορέων, παγκοσμίως, για την αντιμετώπιση των οικολογικών καταστροφών, κατέληξε στην υιοθέτηση της φημισμένης διακήρυξης.^{17,18}

Ακολούθησε η Συνδιάσκεψη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Rio de Janeiro της Βραζιλίας, το 1992 (3- 14 Ιουνίου), η οποία οδήγησε σε ανάληψη αποτελεσματικής δράσης και είχε ως βασικό στόχο την επεξεργασία στρατηγικών ώστε να σταματήσει η περιβαλλοντική υποβάθμιση και να προωθηθεί η αειφόρος ανάπτυξη.¹⁹ Κατά τη διάρκεια της Συνδιάσκεψης η έμφαση που δόθηκε για τη βιώσιμη ανάπτυξη, ανέδειξε την ανάγκη για έναν ευρύ υπολογισμό ανάπτυξης και ευημερίας, μέσω της τροποποίησης των εθνικών δράσεων.²⁰

Μία δεκαετία μετά, από τις 26 Αυγούστου έως τις 4 Σεπτεμβρίου του 2002, πραγματοποιήθηκε η Παγκόσμια Συνάντηση Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του Γιοχάνεσμπουργκ της Νότιας Αφρικής, η οποία αποτέλεσε την πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση της παγκόσμιας ανάπτυξης σε θεσμικό επίπεδο.²¹ Στην Συνάντηση Κορυφής, η Κοινότητα διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο και συνέισφερε ενεργά για την υιοθέτηση

¹⁶ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 285.

¹⁷ Βλ. Χαρίκλεια Κ. Αθανασοπούλου, *Οικονομική Ελευθερία και Προστασία του Περιβάλλοντος, Σύγχρονες προοπτικές σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο (από την GATT στον ΠΟΕ)*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα –Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 12

¹⁸ βλ. αναλυτικότερα για τη Διακήρυξη της Στοκχόλμης Χαρίκλεια Κ. Αθανασοπούλου, όπ.π., σελ 174 και επόμενα.

¹⁹ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλτα, *Γιοχάνεσμπουργκ 2002, το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο Ανάπτυξη*, πρακτικά συνεδρίου, Ρόδος, Δεκέμβριος 2002, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ., σελ. 165- 167.

²⁰ Βλ. Ulaganathan Sankar, *Environmental Economics*, Oxford University Press, 2001, σελ 280.

²¹ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλτα, *Γιοχάνεσμπουργκ 2002, το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο Ανάπτυξη*, πρακτικά συνεδρίου, Ρόδος, Δεκέμβριος 2002, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 75-79.

της πολιτικής διακήρυξης και του εκτελεστικού σχεδίου (για το πόσιμο νερό, για τη μείωση της βιοποικιλότητας, για τη χρήση χημικών κλπ.).²² Οι τρεις ανωτέρω παγκόσμιας σημασίας- Συνδιασκέψεις για το περιβάλλον, αποτελούν τη διαδρομή του διεθνούς δικαίου του περιβάλλοντος.²³

Ακόμη, αξίζει να αναφερθεί ότι, στη Νέα Υόρκη, το 2002, ο Γενικός Γραμματέας του Ο.Η.Ε., Kofi Annan, έθεσε επίσημα σε λειτουργία την πρωτοβουλία «Παγκόσμιο Σύμφωνο» (Global Compact), στοχεύοντας στη βελτίωση κοινωνικών και περιβαλλοντικών πρακτικών. Στην πρωτοβουλία αυτή, έγινε προσπάθεια σύναψης εταιρικής σχέσης με τις επιχειρήσεις, τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, τους εκπροσώπους κυβερνήσεων και τους διεθνείς οργανισμούς.

Εύλογο είναι το γεγονός ότι οι δραστηριότητες των εταιριών που επενδύουν σε τρίτες χώρες, μπορούν να συμβάλλουν στην κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική ανάπτυξη σε αυτές τις χώρες. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην προσπάθειά της για προώθηση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και για δημιουργία ισχυρής βάσης για την εφαρμογή των αρχών της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης από τους ξένους και από τους εγχώριους επενδυτές, θα υποστηρίξει τις αναπτυσσόμενες χώρες να αναπτύξουν τη παραγωγική τους ικανότητα. Οι πρακτικές που προωθούνται με αυτόν τον τρόπο, είναι προαιρετικής εφαρμογής και προς το συμφέρον της διεθνούς κοινότητας. Ωστόσο, όταν παρέχεται κοινοτική χρηματοδότηση στις επιχειρήσεις, πρέπει, απαραιτήτως, οι τελευταίες να συμμορφώνονται με τις διεθνείς και τις κοινοτικές προδιαγραφές προστασίας του περιβάλλοντος.²⁴

Αναφορικά με τις δραστηριότητες των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή, υπεγράφη το 1992, Σύμβαση- Πλαίσιο για τη διαμόρφωση μίας παγκόσμιας κλιματικής πολιτικής. Με βάση την Σύμβαση, υπεγράφη, πέντε χρόνια μετά, το

²² Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 285.

²³ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλτα, *Γιοχάνεσμπουργκ 2002, το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο Ανάπτυξη*, πρακτικά συνεδρίου, Ρόδος, Δεκέμβριος 2002, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 75-79.

²⁴ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλτα, *όπ.π.*, σελ. 175-177

Πρωτόκολλο του Κιότο (1997), το οποίο αποτέλεσε την πρώτη πολυμερή συμφωνία των αναπτυσσόμενων κρατών, που καθόριζε ειδικούς στόχους για την μείωση των εκπομπών αερίων του φαινομένου του θερμοκηπίου²⁵. Ακολούθησαν οι συμφωνίες στη Βόννη, τον Ιούλιο του 2001, στο Μαράκες, τέσσερις μήνες μετά, και η Συνδιάσκεψη στο Νέο Δελχί το 2002, για την κύρωση και την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου.

Στην προσπάθειά της για διαμόρφωση παγκόσμιας κλιματικής πολιτικής, η Ευρωπαϊκή Ένωση, αντιμετωπίζει ως περιβαλλοντική προτεραιότητα την κλιματική αλλαγή. Υπήρξε ιδιαίτερα αποφασιστική, ασκώντας έντονη περιβαλλοντική διπλωματία για διευρυνόμενη συμμετοχή. Ακόμη και όταν οι Η.Π.Α. υπαναχώρησαν- μετά την εκλογή του George Bush στην προεδρεία- από τις συμφωνίες του Κιότο, της Βόννης και του Μαράκες και μετέβαλλαν τη στάση τους στα ζητήματα της κλιματικής αλλαγής και πολιτικής, και παρά τις αντιδράσεις άλλων χωρών²⁶, η Ένωση κατάφερε να διασώσει τη διαδικασία.²⁷

Ωστόσο ένας μεγάλος αριθμός διεθνών συμφωνιών για το περιβάλλον μπορεί να κριθεί ως περιοριστικά αποτελεσματικός. Η διαπίστωση αυτή είναι εύλογη εάν αναλογιστεί κανείς ότι, σε μία διεθνή περιβαλλοντική συμφωνία, τα συμβαλλόμενα κράτη είναι περισσότερα από 100 με διαφορετικό οικονομικό επίπεδο. Όποτε, είναι πιθανόν να προκύψουν διαφωνίες ως προς τον συντονισμό και τη συνεργασία.²⁸

²⁵ οι αναπτυσσόμενες χώρες δεσμεύονται να μειώσουν τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά 5,2% κατά μέσο όρο από το 1990 έως και το 2012.

²⁶ όπως η Ιαπωνία, ο Καναδάς, η Αυστραλία και οι πετρελαιοπαραγωγικές χώρες.

²⁷ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλτα, *όπ.π.*, σελ. 191-194.

²⁸ Βλ. Χαρίκλειας Κ. Αθανασοπούλου, *Οικονομική Ελευθερία και Προστασία του Περιβάλλοντος, Σύγχρονες προοπτικές σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο (από την GATT στον ΠΟΕ)*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα –Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 169-170.

3. Ευρωπαϊκή Πολιτική για το Περιβάλλον

Στην Συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), το 1957, δεν καθορίστηκε ως ρητή επιδίωξη της η προστασία του περιβάλλοντος. Έντονες αντιδράσεις προκλήθηκαν σχετικά με την εφαρμογή της ευρωπαϊκής (και εθνικής) περιβαλλοντικής πολιτικής, ως αποτέλεσμα της κατάργησης όλων των περιορισμών στο εμπόριο και στη βιομηχανία.²⁹

Από τις αρχές της δεκαετίας του εβδομήντα, η περιβαλλοντική πολιτική κατέχει σημαντική θέση στις τότε Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Πρώτη φορά, σε κοινοτικό επίπεδο, που διατυπώθηκαν βασικές περιβαλλοντικές αρχές ήταν στο Συμβούλιο Κορυφής των Παρισίων του 1972. Από τότε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει υιοθετήσει περισσότερα από 200 σχετικά νομικά κείμενα.³⁰

Σημαντική δραστηριοποίηση πραγματοποιήθηκε με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986, η οποία κυρώθηκε στη χώρα μας με τον ν. 1681/1987. Κατόπιν τούτου, όλες οι αναθεωρήσεις των Συνθηκών θεωρούσαν το περιβάλλον ως αγαθό που έχρηζε προστασίας από την κοινοτική έννομη τάξη.

Δεδομένου ότι δεν υπάρχουν γεωγραφικά όρια για την κοινοτική αρμοδιότητα στην προστασία του περιβάλλοντος, η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη- μέλη συνεργάζονται με τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς. Η περιβαλλοντική προστασία διευρύνεται με την αναθεώρηση της Συνθήκης του Άμστερνταμ στην οποία ορίζεται ότι επιδίωξη της κοινότητας είναι «η αρμονική, ισόρροπη και αειφόρος ανάπτυξη». Η επιδίωξη αυτή, διατυπώνεται και στο άρθρο 2 της ΣΕΚ, γεγονός που αποδεικνύει την επιθυμία σύμπτωσης με την αντίστοιχη Αρχή 4 της Διακήρυξης του Rio de Janeiro.

²⁹ Βλ. Χ. Κ. Αθανασοπούλου, *όπ.π.*, σελ. 12.

³⁰ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 282-283.

Από την πορεία της περιβαλλοντικής προστασίας μέσω των Συνθηκών, διαφαίνεται η δημιουργία ενός κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος, εξελίσσοντας την κοινοτική δράση σε ειδική κοινοτική πολιτική. Η επιδίωξη που διατυπώνεται στο άρθρο 2 της ΣΕΚ για «υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος» καταδεικνύει ότι η περιβαλλοντική προστασία κατοχυρώνεται, πλέον, ως αρχή του κοινοτικού δικαίου. Τη νομική βάση για την Ευρωπαϊκή Πολιτική για το Περιβάλλον αποτελούν τα άρθρα 174 έως 176 της ΣΕΚ. Ειδικότερα, με τα άρθρα 174 και 175, αναγνωρίζεται η ανάγκη περιβαλλοντικής προστασίας και η βελτίωση του ήδη υπάρχοντος περιβάλλοντος.³¹

Στο άρθρο 95 της ΣΕΚ, τονίζεται ότι η υγεία, η ασφάλεια και το περιβάλλον, πρέπει να λαμβάνουν τη μεγαλύτερη δυνατή προστασία, λαμβάνοντας υπόψη τις εξελίξεις στα επιστημονικά δρώμενα. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο με τις σχετικές τους δυνάμεις επιδιώκουν αυτήν την προστασία. Η Ένωση ακολουθεί μία ενεργό πολιτική στην προστασία της ενέργειας, του νερού, του κλίματος, του αέρα, της χλωρίδας και της πανίδας. Ωστόσο, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, η Ένωση θα αναλάβει την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, μόνο εφόσον θα είναι πιο αποτελεσματική από τις εθνικές κυβερνήσεις.³²

Από το 1988, η προσπάθεια για υλοποίηση της περιβαλλοντικής προστασίας, είναι πιο εντατική και βρίσκει εφαρμογή μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων³³. Για παράδειγμα, την αναδιάρθρωση των καθυστερούμενων περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης χρηματοδότησε το Ευρωπαϊκό Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης, μέσω των προγραμμάτων Enpireg και Medspa για τις υποανάπτυκτες παράκτιες περιοχές της Ένωσης και τις παράκτιες περιοχές της Μεσογείου αντίστοιχα. Για την καλύτερη λειτουργία των ταμείων, από το 1993, εκδόθηκαν νέοι κανονισμοί.

³¹ Βλ. Θεόδωρου Ιω. Παναγόπουλου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, δ' έκδ. εκδ. Αθ. Σταμούλης, Αθήνα 2004, σελ. 281- 295.

³² Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 282-283.

³³ Τέτοια είναι το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο, το Ευρωπαϊκό Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης, το Ταμείο Συνοχής και το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού Αλιείας.

Το Ταμείο Συνοχής διαφέρει από τα υπόλοιπα ταμεία. Στο άρθρο 2 του Κανονισμού του, ορίζεται ότι παρέχεται οικονομική βοήθεια σε έργα στον τομέα του περιβάλλοντος, τα οποία συμβάλλουν στην επίτευξη του στόχου 174 της ΣΕΚ, δυνάμει του έκτου Προγράμματος πολιτικής και δράσης για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη. Επιπλέον, ειδικό χρηματοδοτικό μέσο είναι το Life³⁴, ενώ η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανάπτυξης χρηματοδοτεί έργα περιβάλλοντος από το 1984.

Πέρα από την ποικιλομορφία των οικονομικών δομών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έντονη είναι και η διαφοροποίηση των περιβαλλοντικών συνθηκών πολλές φορές ακόμη και στην ίδια χώρα. Το γεγονός αυτό, δυσχεραίνει τη διαμόρφωση κοινής πολιτικής. Άλλο πρόβλημα που παρατηρείται είναι και από την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου στον χώρο των κρατών μελών. Το 1990, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δουβλίνου επιφόρτισε την Επιτροπή με την εποπτεία του θέματος αυτού.

Σε αντίθεση με τις άλλες πολιτικές, η περιβαλλοντική πολιτική δεν διαθέτει αποτελεσματική προστασία, εκτός από την εκάστοτε Δημόσια Διοίκηση, τις μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και τους μεμονωμένους πολίτες, οι οποίοι δεν έχουν πάντα επαρκείς γνώσεις επί των περιβαλλοντικών θεμάτων.

Από το 1990, η Επιτροπή και οι εθνικές διοικήσεις συνεδριάζουν για να συζητήσουν τις παραβιάσεις και τη μη σωστή εφαρμογή των Οδηγιών για το περιβάλλον. Σε περίπτωση που ένα κράτος μέλος δεν τηρεί την νομοθεσία, ενεργοποιείται το άρθρο 226 του ΣΕΚ, σύμφωνα με το οποίο, μία υπόθεση μπορεί να καταλήξει και με προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Όμως, μέχρι να εκδοθεί σχετική απόφαση από το Δικαστήριο, ενδεχομένως να παρέλθουν δύο έως τρία χρόνια, καθιστώντας την ανωτέρω διαδικασία μειονεκτική.

Ένα ακόμη μειονέκτημα που παρουσιάζεται κατά την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου για το περιβάλλον, είναι η καθυστέρηση στην μεταφορά των σχετικών Οδηγιών στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών. Η υποχρέωση προβλεπόμενων

---

³⁴ Βλ. λεπτομέρειες παρακάτω

κυρώσεων από τις εθνικές νομοθεσίες στην μη τήρηση των εθνικών διατάξεων για τη μεταφορά της κοινοτικής νομοθεσίας, προβλέφθηκε κατόπιν απόφασης του Δικαστηρίου του Λουξεμβούργου στην υπόθεση 8/88 όταν η Επιτροπή προσέφυγε κατά της Ελλάδας.

Όσο αφορά την καλή εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας, νεώτερες Οδηγίες περιλαμβάνουν υποχρεώσεις προς τα κράτη- μέλη για την ενημέρωση της εφαρμογής των σχετικών διατάξεων με τακτικές εκθέσεις την Επιτροπή.

Στην Ελλάδα, η μεταφορά των Οδηγιών γίνεται είτε με προεδρικό διάταγμα, είτε με υπουργική απόφαση, όπου ανάλογα με τη φύση του κειμένου απαιτείται η έκδοση εκτελεστικών νομοθετικών διατάξεων. Παρατηρείται, όμως, ότι τέτοιες διατάξεις, κυρίως στον τομέα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και της προστασία της φύσης, δεν υπάρχουν πάντα.

Από τα παραπάνω συνάγεται το συμπέρασμα ότι παρ' όλες τις προσπάθειες και τα μέτρα που έχουν λάβει κατά καιρούς η Επιτροπή και το Συμβούλιο, υπάρχουν πολυάριθμες περιπτώσεις στις οποίες οι εθνικές διατάξεις δεν συμπίπτουν με τις κοινοτικές. Η Επιτροπή ζητεί από τα κράτη- μέλη να της διαβιβάζουν τον εθνικό κανόνα με τον οποίο η κοινοτική διάταξη έχει μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο.

Προκειμένου να επεξεργάζεται η κατάσταση του περιβάλλοντος στα κράτη- μέλη και να αντιμετωπίζονται τα σχετικά προβλήματα, η Ευρωπαϊκή Ένωση προχώρησε στη σύσταση της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Περιβάλλοντος.³⁵ Η Υπηρεσία ιδρύθηκε στις 7 Μαΐου του 1990 από το Συμβούλιο, ως κύριο όργανο της Κοινότητας. Σκοπός της είναι η προστασία και η συνεχής βελτίωση του περιβάλλοντος σύμφωνα με τα οριζόμενα από τις Συνθήκες και από την πολιτική της Κοινότητας. Για την επίτευξη του σκοπού της, παρέχει στην Κοινότητα και τα κράτη μέλη αξιόπιστες πληροφορίες για τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, εξασφαλίζοντας την ενημέρωση του κοινού. Τα κράτη μέλη, από την πλευρά τους, είναι υποχρεωμένα να ενημερώνουν την Υπηρεσία με στοιχεία για την

---

³⁵ Βλ. Θεόδωρου Ιω. Παναγόπουλου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, δ' έκδ. εκδ. Αθ. Σταμούλης, Αθήνα 2004, σελ. 281- 295.

κατάσταση του περιβάλλοντος στα σύνορά τους. Τέλος, η Υπηρεσία είναι αρωγός και σε κράτη που δεν είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.³⁶

Επιπλέον, η Επιτροπή εξετάζει τη θέσπιση συστήματος καταγγελιών, αναφορικά με το περιβάλλον, σύμφωνα με το οποίο ο πολίτης θα δύναται να υποβάλλει καταγγελία σε Οργανισμό συγκεκριμένου κράτους. Σε περίπτωση που δεν βρεθεί θετική λύση επί του προβλήματος, η Επιτροπή διατηρεί το δικαίωμα επεμβάσεως.

Σύμφωνα με το άρθρο 171 της ΣΕΚ, δικαστικά πρόστιμα επιβάλλονται σε κράτη-μέλη που δεν έχουν εφαρμόσει αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. Οι πρώτες προσφυγές κατατέθηκαν από την Επιτροπή στην Γερμανία και την Ιταλία επειδή δεν συμμορφώθηκαν με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου, αναφορικά με παραβιάσεις του Κοινοτικού Δικαίου σχετικά με το περιβάλλον.

Η καθιέρωση της αειφόρου ανάπτυξης ως αντικειμενικού στόχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρουσιάστηκε ως ουσιαστικός ρόλος του Πέμπτου Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον. Κατόπιν τούτου, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο έλαβαν την απόφαση για τη θέσπιση του Έκτου Κοινοτικού Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον 2001-2010. Σε αυτήν την απόφαση κατέληξαν κατόπιν συνεκτίμησης της ανάγκης για υγιές περιβάλλον που θα οδηγήσει στην μακροπρόθεσμη ευημερία και της απαίτησης των πολιτών της Ευρώπης για ένα υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος.³⁷

Συμπερασματικά, οι στόχοι της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι οι ακόλουθοι:

- Διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος,
- Προστασία της υγείας του ανθρώπου.
- Συνετή και ορθολογική διαχείριση των φυσικών χώρων και

³⁶ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 284.

³⁷ Βλ. Θεόδωρου Ιω. Παναγόπουλου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, δ' έκδ. εκδ. Αθ. Σταμούλης, Αθήνα 2004, σελ. 281- 295

- Προώθηση μέτρων για την αντιμετώπιση σε διεθνές επίπεδο των περιφερειακών ή παγκοσμίων προβλημάτων περιβάλλοντος.

Βασικές αρχές που διέπουν την περιβαλλοντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι:

- Της πρόληψης,
- Της καταπολέμησης των καταστροφών του περιβάλλοντος και
- Της αρχής ο «ρυπαίνων πληρώνει».

Η αρχή της πρόληψης ή της προφύλαξης ψηφίστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 14 Δεκεμβρίου του 2000 προκειμένου να εγκαταστήσει κοινή καθοδήγηση. Η εν λόγω αρχή είναι θεμελιώδης στο περιβαλλοντικό δίκαιο καθώς επικουρεί στην πρόληψη των κινδύνων, τους οποίους η επιστήμη δεν είναι σε θέση να εκτιμήσει ακόμη.³⁸

Η τελευταία αρχή αναφερόταν ήδη από το πρώτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον.³⁹ Αφορά την αστική ευθύνη, η οποία υποχρεώνει όσους προκαλούν ρύπανση να πληρώσουν για τις ζημιές που θα προκύψουν. Πρέπει να καλυφθεί το κόστος αποκατάστασης των ζημιών, γεγονός που λειτουργεί αποτρεπτικά και αποτελεί ισχυρό κίνητρο για την αποφυγή τους.⁴⁰

Για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των παραπάνω αρχών, καθίσταται αναγκαίο, κατά την Επιτροπή, ένα κοινοτικό σύστημα περιβαλλοντικής ευθύνης.⁴¹

³⁸ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 286.

³⁹ Βλ. J. Charpentier, *La protection de l' environnement par les Communautés Européennes*, ed. Pedone, Paris, 1998, σελ. 5.

⁴⁰ Βλ. Γρηγόρη Ι. Τσάλτα- Παναγιώτη Γ. Γρηγορίου, *Κοινοτικές Στρατηγικές για το Περιβάλλον*, Θεμελιώδη κοινοτικά κείμενα για την προστασία και ορθή διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1994, σελ. 187-188.

⁴¹ Βλ. Άννας Γκιζάρη- Ξανθοπούλου, *οι Νέοι Μηχανισμοί Περιβαλλοντικής Πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003, σελ. 270- 272.

3.1. Η διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων

Ευρωπαϊκή Κοινότητα

Η διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων συντελεί στην διαπίστωση και στην αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός έργου, προκειμένου να αποφασιστεί η υλοποίησή του. Πρόκειται για ένα θεσμό με αμερικανική προέλευση (Environmental Impact Assessment).

Βάση της εν λόγω διαδικασίας αποτελεί η κοινοτική οδηγία 85/337/ΕΟΚ (27/06/1985) για την εκτίμηση ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 97/11/ΕΚ (3/03/97) και συμπληρώθηκε από τις οδηγίες 2001/42/ΕΚ και 2003/35/ΕΚ.

Η λειτουργία της οδηγίας έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς αποτελεί το μέσο για την πρόληψη των δυσμενών επιπτώσεων ενός έργου στο περιβάλλον. Συνεπώς, τίθεται σε εφαρμογή η αρχή της πρόληψης στο δίκαιο του περιβάλλοντος.⁴² Όπως αναφέρεται στο δεύτερο σημείο του αιτιολογικού της, με την οδηγία επιδιώκεται η ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού καθιερώνοντας ένα ενιαίο σύστημα εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.⁴³

Η τροποποιητική οδηγία 97/11/ΕΚ σταθμίζει τις υποχρεώσεις των κρατών μελών για την πρόληψη της διασυννοριακής ρύπανσης, η οδηγία 2001/42/ΕΚ συμπληρώνει τη διαδικασία με την υποβολή των έργων- ήδη από το στάδιο του σχεδιασμού τους- σε περιβαλλοντική εκτίμηση και τέλος, η οδηγία 2003/35/ΕΚ ενισχύει τη συμμετοχή του κοινού και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη.⁴⁴

Το σύστημα των προγενέστερων εκτιμήσεων των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, το οποίο συμπληρώνεται με την οδηγία 2001/42/ΕΚ, απαιτείται κατά τη διαδικασία του

⁴² Βλ. Ευαγγελία Κουτούπα- Ρεγκάκου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, γ' έκδοση, σελ. 89-92.

⁴³ Βλ. της ιδίας, *Η Διοικητική Διαδικασία Εκτίμησης των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων*, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1995, σελ. 15-17.

⁴⁴ Βλ. της ιδίας, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, γ' έκδοση, σελ. 89-92.

σχεδιασμού και του προγραμματισμού σχεδίων στην πόλη και την επαρχία, στη χρήση της γης, στις μεταφορές, στην ενέργεια, στη διαχείριση των αποβλήτων και του νερού, στη βιομηχανία, στις τηλεπικοινωνίες, στη γεωργία, στην αλιεία και στον τουρισμό.⁴⁵

Ελλάδα

Η Ελλάδα, πριν από την έκδοση της οδηγίας, διέθετε, ήδη, νομικά κείμενα σχετικά με την μελέτη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Το προεδρικό διάταγμα 1180/81, προέβλεπε διαδικασία περιβαλλοντικών επιπτώσεων πριν από τη χορήγηση άδειας σε βιομηχανικές μονάδες.

Η κοινοτική οδηγία 85/337 εφαρμόστηκε για πρώτη φορά με τον ν. 1650/86 για τη προστασία του περιβάλλοντος. Η ενσωμάτωση της οδηγίας 97/11/EK πραγματοποιήθηκε με τον νόμο 3010/02.⁴⁶

3.2. Μηχανισμοί περιβαλλοντικής πολιτικής

Είναι γεγονός ότι, οι εθνικοί λογαριασμοί χρησιμοποιούν δείκτες για τον υπολογισμό της οικονομικής επίδοσης, τις τάσεις της οικονομικής ανάπτυξης και της οικονομικής αντιστοιχίας για κοινωνική ευημερία. Μέχρι πρότινος, τα κράτη στους υπολογισμούς τους για το κόστος και τα κεφάλαια, παραμέριζαν την έλλειψη των φυσικών πόρων που απειλούσε την ομαλή παραγωγικότητα της οικονομίας.⁴⁷

Από το πρώτο πρόγραμμα δράσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για το περιβάλλον διαφαίνεται η προσπάθεια δημιουργίας μηχανισμών περιβαλλοντικής πολιτικής που βασίζονται στις δυνάμεις της αγοράς. Πρόκειται για τα άμεσα (κανονιστικά) οικονομικά εργαλεία, όπως μία περιβαλλοντική φορολογική επιβάρυνση, καθώς και τα έμμεσα οικονομικά εργαλεία. Τα τελευταία αφορούν τη μεταφορά της

⁴⁵ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 283- 284.

⁴⁶ Βλ. Ευαγγελίας Κουτούπα- Ρεγκάκου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, γ' έκδοση, σελ. 103-105.

⁴⁷ Βλ. Ulaganathan Sankar, *Environmental Economics*, Oxford University Press, 2001, σελ. 280.

περιβαλλοντικής ευθύνης από τους αρμόδιους φορείς στους ιδιώτες. Οι επιχειρήσεις επανεκτιμώντας την προσωπική τους ευθύνη, αυτόνομα, αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και αναζητούν λύσεις για την προστασία του περιβάλλοντος.⁴⁸ Με τον τρόπο αυτό, ενεργοποιείται η συμβατική μέθοδος δράσης της διοίκησης, όπου το κράτος αποποιείται τα μέσα καταναγκασμού και προωθεί τις περιβαλλοντικές συμφωνίες.

Οι περιβαλλοντικές συμφωνίες συνάπτονται μεταξύ κοινωνικών εταίρων, οικονομικών παραγόντων ή μη κυβερνητικών οργανώσεων. Η σύναψή τους πραγματοποιείται με σεβασμό στις γενικές αρχές της έννομης τάξης⁴⁹.

Οι φορολογικοί μηχανισμοί συνεισφέρουν στην αποτελεσματική περιβαλλοντική πολιτική. Σύμφωνα με ανακοίνωση της Επιτροπής, στις 26 Μαρτίου του 1997, ως περιβαλλοντικοί φόροι και τέλη νοούνται το σύνολο των υποχρεωτικών μη ανταποδοτικών καταβολών, είτε απευθείας στον κρατικό προϋπολογισμό, είτε για ειδικούς σκοπούς.⁵⁰ Ακόμη, οι περιβαλλοντικοί φόροι αποτελούν την πραγματοποίηση της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», παρακινώντας τους καταναλωτές και τους παραγωγούς να υιοθετήσουν μία περισσότερο περιβαλλοντική συμπεριφορά.

Η Επιτροπή έθεσε το νομοθετικό πλαίσιο που πρέπει να εφαρμοστεί, καθώς και τις υποχρεώσεις των κρατών μελών με βάση τους κανόνες της αγοράς. Στις 15 Ιουλίου του 1998, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αναγνώρισε τη δυσκολία της εύρυθμης λειτουργίας του ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών μελών που ενσωμάτωσαν τους κανόνες αυτούς και μεταξύ των κρατών μελών που δεν τους ενσωμάτωσαν. Για το λόγο αυτό, είναι αναγκαίο, όλα τα κράτη μέλη, ανεξαιρέτως, να εισάγουν τους εν λόγω κανόνες.⁵¹

⁴⁸ Βλ. Άννας Γκιζάρη- Ξανθοπούλου, *οι Νέοι Μηχανισμοί Περιβαλλοντικής Πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003, σελ. 75-76.

⁴⁹ Όπως είναι οι διατάξεις των συνθηκών, οι κανόνες του ανταγωνισμού και της εσωτερικής αγοράς, κλπ.

⁵⁰ Βλ. Ευαγγελίας Κουτούπα- Ρεγκάκου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, γ' έκδοση, σελ. 117-122.

⁵¹ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 28

Τέλος, σημαντικό εργαλείο για τη σύγχρονη περιβαλλοντική πολιτική είναι ο μηχανισμός αστικής ευθύνης, ο οποίος συνδέθηκε με τα οικονομικά εργαλεία από το πέμπτο κοινοτικό πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον.⁵² Σκοπός του μηχανισμού είναι η καταβολή χρηματικού προστίμου από το πρόσωπο που προκάλεσε βλάβη στο περιβάλλον, ώστε να ληφθούν περισσότερα μέτρα πρόληψης και να διαμορφωθούν υπεύθυνες συμπεριφορές. Τα κοινοτικά όργανα επιδιώκουν τη υιοθέτηση της σύμβασης της αστικής ευθύνης, καθώς είναι γενική και περιλαμβάνει όλα τα είδη ζημιών από επικίνδυνες δραστηριότητες.⁵³

3.3. Έκτο Κοινοτικό Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον

Τα προγράμματα δράσης για το περιβάλλον- συμπεριλαμβανομένου αυτό που διανύουμε σήμερα- είναι συνολικά έξι. Το πρώτο πρόγραμμα (1973-1976) αποτέλεσε την απαρχή για την καθιέρωση των θεμελιωδών αρχών προστασίας του περιβάλλοντος. Το δεύτερο πρόγραμμα (1977-1981) περιέλαβε τη διασφάλιση των φυσικών πόρων, ενώ το τρίτο πρόγραμμα εισήγαγε την προστασία του περιβάλλοντος σε άλλους οικονομικούς τομείς της Κοινότητας (ενέργεια, γεωργία, βιομηχανία και τουρισμό). Το τέταρτο πρόγραμμα (1987-1993) ενίσχυσε τα προληπτικά μέτρα και το πέμπτο και τελευταίο ολοκληρωμένο πρόγραμμα (1993- 2000), έθεσε ως κεντρικό στόχο τη διαρκή ανάπτυξη.⁵⁴

Στις 22 Ιουλίου του 2002, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο από κοινού με το Συμβούλιο, εξέδωσαν την απόφαση αρ. 1600/2002/EK για τη θέσπιση του Έκτου Κοινοτικού Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον.⁵⁵ Το Πρόγραμμα έχει τίτλο

⁵² Βλ. Άννας Γκιζάρη- Ξανθοπούλου, *οι Νέοι Μηχανισμοί Περιβαλλοντικής Πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003, σελ. 269-270.

⁵³ Βλ. Ευαγγελίας Κουτούπα- Ρεγκάκου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, γ' έκδοση, σελ. 122-123.

⁵⁴ Βλ. Χαρίκλεια Κ. Αθανασοπούλου, *Οικονομική Ελευθερία και Προστασία του Περιβάλλοντος, Σύγχρονες προοπτικές σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο (από την GATT στον ΠΟΕ)*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα -Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 14-18.

⁵⁵ Βλ. Επίσημη Εφημερίδα αρ. 1.242 10/09/2002, σελ. 1-15 και . Θεόδωρο Ιω. Παναγόπουλο, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, δ' έκδ. εκδ. Αθ. Σταμούλης, Αθήνα 2004, σελ. 379-412.

«Περιβάλλον 2010: Το μέλλον μας, η ζωή μας» και αποτελεί το στρατηγικό πλαίσιο για την περιβαλλοντική πολιτική της Κοινότητας μέχρι το 2012.⁵⁶

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα, όλες οι κοινοτικές πολιτικές πρέπει να ενσωματώνουν περιβαλλοντικές πτυχές, ενώ επιδιώκεται η επίτευξη αειφόρου ανάπτυξης στη σημερινή και τη μελλοντική διευρυμένη Κοινότητα. Επιπλέον, προβλέπεται συνεχής προσπάθεια για την επίτευξη των γενικών και ειδικών περιβαλλοντικών στόχων που έχουν καθοριστεί από την Κοινότητα. Ο ρόλος των επιχειρήσεων στην προώθηση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα ζητήματα του Προγράμματος.⁵⁷

Οι βασικές περιβαλλοντικές προτεραιότητες συμπίπτουν με τους στόχους του Προγράμματος και αφορούν τους εξής τομείς:

- Κλιματικές αλλαγές,
- Φύση και βιοποικιλότητα,
- Περιβάλλον, υγεία και ποιότητα ζωής,
- Φυσικοί πόροι και απόβλητα.

Ένας πέμπτος τομέας στρατηγικής που προτείνεται είναι η βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου με την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής και σε άλλες πολιτικές, δίνοντας έμφαση στην αγορά και ενθαρρύνοντας τους πολίτες να μεταβάλλουν τη συμπεριφορά τους.⁵⁸

---

⁵⁶ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 283

⁵⁷ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλτα, *Γιοχάνεσμπουργκ 2002, το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο Ανάπτυξη*, πρακτικά συνεδρίου, Ρόδος, Δεκέμβριος 2002, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 167

⁵⁸ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 283

3.4. Η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής

Στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπάρχει ήδη η τάση εναρμόνισης και ενσωμάτωσης της πολιτικής του περιβάλλοντος σε άλλες πολιτικές. Ο όρος ενσωμάτωση περιλαμβάνει τη προσπάθεια συνένωσης της πολιτικής της ελεύθερης αγοράς και του ελεύθερου ανταγωνισμού με συγκεκριμένους περιορισμούς που περιέχει η πολιτική για την προστασία του περιβάλλοντος.⁵⁹ Στο άρθρο 6 της ΣΕΚ ορίζεται η ανάγκη ενσωμάτωσης της προστασίας του περιβάλλοντος σε όλες τις τομεακές πολιτικές της Κοινότητας.⁶⁰

Το πέμπτο πρόγραμμα δράσης αποτέλεσε την απαρχή για την προσπάθεια ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής πολιτικής στις λοιπές κοινοτικές πολιτικές και δράσεις. Η προσπάθεια εντάθηκε στη συνθήκη του Άμστερνταμ με την αρχή της ενσωμάτωσης να προβλέπεται.

Εν συνεχεία, σημαντικό βήμα πραγματοποιήθηκε μετά τη σύνοδο του Κάρντιφ, στις 15 και 16 Ιουνίου του 1998, για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων στους τομείς της γεωργίας, των μεταφορών, της ενέργειας, της βιομηχανίας, της ανάπτυξης, της εσωτερικής αγοράς, των οικονομικών και γενικών υποθέσεων και της αλιευτικής πολιτικής. Στη σύνοδο του Γκέτεμποργκ, τον Ιούνιο του 2001, ένας νέος περιβαλλοντικός πυλώνας προστέθηκε στη στρατηγική της Λισσαβόνας, με σκοπό να μην καλύπτει μόνο κοινωνικές και οικονομικές απαιτήσεις του σήμερα.⁶¹

Το σύνολο των οικονομικών επιστημών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, καθώς και η πολιτική του ανταγωνισμού, πρέπει να προσανατολίζεται προς την πραγματοποίηση των περιβαλλοντικών στόχων. Έτσι, οι επιχειρήσεις, πλέον, οδηγούνται προς τη μετατροπή του οικονομικού κόστους υπέρ του περιβάλλοντος. Επομένως, και ο

⁵⁹ Βλ. Χαρίκλειας Κ. Αθανασοπούλου, *Οικονομική Ελευθερία και Προστασία του Περιβάλλοντος, Σύγχρονες προοπτικές σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο (από την GATT στον ΠΟΕ)*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 165-166.

⁶⁰ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 283.

⁶¹ Βλ. Ευαγγελίας Κουτούπα-Ρεγκάκου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008, γ' έκδοση, σελ. 131.

ελεύθερος ανταγωνισμός προτρέπει τις επιχειρήσεις στην εξεύρεση περισσότερο οικολογικών προϊόντων.⁶²

3.5. Η επίδραση της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στην περιβαλλοντική πολιτική

Είναι γεγονός ότι αλλαγές στην περιβαλλοντική πολιτική είναι δυνατόν να επιτευχθούν, εάν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ολοκληρώσουν, περαιτέρω, τις αγορές τους παραμερίζοντας τα υπολειπόμενα εμπόδια που προκύπτουν στις μεταξύ τους συμφωνίες. Η Κοινή Αγορά επηρεάζει ποικιλοτρόπως τις συνθήκες του περιβάλλοντος, κυρίως διαμέσου των αλλαγών στα προϊόντα και στα καταναλωτικά πρότυπα.

Μία έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το 1992 με τίτλο: «Η Περιβαλλοντική Διάσταση, Προειδοποίηση για Περιβαλλοντική Επιδείνωση», επισημαίνει τις οικονομικές επιδράσεις στο περιβάλλον, με βάση την περιβαλλοντική πολιτική που ακολουθείται στο παρόν.

Η περιβαλλοντική πολιτική, από το 1967, έχει μεταβληθεί δραματικά. Το έτος αυτό, αφορά την πρώτη περιβαλλοντική κυβερνητική οδηγία που εκδόθηκε. Από τότε, ο αριθμός της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αυξήθηκε δραστικά. Στα μέσα της επόμενης δεκαετίας, είχαν εκδοθεί περισσότερα από 100 σχετικά κείμενα, αριθμός που έφτασε στα 450 το έτος 1992.

Η ενδυνάμωση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση οδηγεί στην ανάγκη για διαφορετική προσέγγιση του θέματος. Η περιβαλλοντική πολιτική χρήζει ενδογένειας, με σεβασμό στην Κοινή Αγορά. Με την εφαρμογή ενδογενούς προσέγγισης, η ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης δύναται να συνδυαστεί με βελτιωμένη περιβαλλοντική ποιότητα, εφόσον οι κυβερνήσεις βασίζονται σε πολιτικά εργαλεία για να επιτύχουν συμβατικές προσαρμογές σε διάφορες κατηγορίες ατόμων,

---

⁶² Βλ. Χαρίκλειας Κ. Αθανασοπούλου, *Οικονομική Ελευθερία και Προστασία του Περιβάλλοντος, Σύγχρονες προοπτικές σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο (από την GATT στον ΠΟΕ)*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα –Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 47-48.

όπως τους περιβαλλοντολόγους. Ο θεσμός της Κοινής Αγοράς συντελεί στη συνεργασία για τη δημιουργία ενός κοινού ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού προτύπου. Η διαπίστωση αυτή, αντικρούει τους φόβους των περιβαλλοντολόγων για υποβιβασμό του περιβάλλοντος από την Κοινή Αγορά της Ευρώπης.⁶³

3.6. Κοινοτική ενεργειακή πολιτική και περιβάλλον

Η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων στον τομέα της ενέργειας κρίνεται απαραίτητη, δεδομένου ότι, ο τομέας αυτός ευθύνεται για το 27% των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.⁶⁴

Τον Σεπτέμβριο του 2005, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο υιοθέτησαν τον νόμο 1775/2005 σχετικά με τις συνθήκες πρόσβασης σε δίκτυα εκπομπών φυσικού αερίου. Τον Ιανουάριο του επόμενου έτους, υιοθετήθηκαν μέτρα για την προστασία της ηλεκτρικής προμήθειας (2005/89/EK). Στις 5 Απριλίου του ίδιου έτους, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο υπέγραψαν την Οδηγία αρ. 2006/32/EK, η οποία αντικατέστησε την Οδηγία αρ. 93/76/ΕΟΚ του Συμβουλίου. Με αυτή τη Πράξη, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποσκοπεί στην βελτίωση της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού και στη μείωση των εκπομπών των επικίνδυνων αερίων του θερμοκηπίου.⁶⁵

Προκειμένου η ενεργειακή πολιτική με την προστασία του περιβάλλοντος να είναι αποτελεσματική, απαιτείται η σύζευξη πολλών και περίπλοκων παραμέτρων. Τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται είναι απαραίτητο να κινούνται προς τη κατεύθυνση της βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης, μέσω ασφαλών τεχνολογιών. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η συμβατότητα στο τρίπτυχο της οικονομικής ανάπτυξης (ενέργεια-περιβάλλον-οικονομία).

---

⁶³ Βλ. Rolf Bommer, economist, Landeszentralbank im Freistaat Bayern, Munich, Germany, *Economic Integration and the Environment, a Political- Economic Perspective*, ed. Edward Elgar, Cheltenham, UK Northampton, MA, USA, 1998, σελ. 97-99.

⁶⁴ Βλ. Ευαγγελίας Κουτούπα- Ρεγκάκου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, γ' έκδοση, σελ. 131-132.

⁶⁵ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 291- 292.

Συναφείς τομείς είναι και η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, καθώς και η βελτίωση των τεχνολογιών των ορυκτών καυσίμων. Στους τομείς αυτούς εντάσσονται και οι προσπάθειες για μείωση των εκπομπών CO₂ που προκύπτουν από τη χρήση στερεών καυσίμων και από τους σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής που λειτουργούν με άνθρακα, αλλά και οι προσπάθειες για τυποποίηση των προδιαγραφών ποιότητας των ενεργειακών πόρων και των τεχνολογιών που εφαρμόζονται.⁶⁶

Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης θέλησαν να εξασφαλίσουν το 12% της ενέργειας από τις ανανεώσιμες πηγές έως το 2010. Προς αυτή τη κατεύθυνση τέθηκαν εθνικοί στόχοι και θεσπίστηκαν νόμοι, προκειμένου να ενθαρρύνουν και τον ιδιωτικό τομέα να αναλάβει τέτοιου είδους επενδύσεις.⁶⁷

Ο ρόλος των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας είναι ιδιαίτερα κρίσιμος για την επίτευξη της αειφορίας. Με τη χρήση τους είναι δυνατόν να μειωθούν μέχρι 50% οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και να αποτραπούν οι κλιματικές αλλαγές. Επιπλέον, διασφαλίζουν τον ενεργειακό εφοδιασμό, όντας ανεξάντλητες, ενώ καθιστά τις οικονομίες ανεξάρτητες από το παγκόσμιο σύστημα πετρελαίου.⁶⁸

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση των Ηνωμένων Εθνών για την παγκόσμια τάση στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, το 2007 δαπανήθηκαν 148,4 δις \$ σε πράσινες ενεργειακές τεχνολογίες. Το ποσοστό αυτό, καλύπτει το 9,4% των συνολικών επενδύσεων στην ενέργεια. Οι επενδύσεις σε αιολικά, φωτοβολταϊκά και βιοκαύσιμα ανήλθαν σε 84,5 δις \$. Όσο αφορά την Ελλάδα, το 2007, στις παραγωγικές μονάδες των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας επενδύθηκαν 450 εκατ. €. Επίσης, στους κλάδους των

---

⁶⁶ Βλ. Ι. Κ. Καρακώστα και Δ. Σ. Νίκα, *Ενέργεια και Περιβάλλον στην Προοπτική της Ευρώπης*, κοινοτικά κείμενα και ευρωπαϊκός Χάρτης για την ενέργεια, 18^ο συνέδριο της FIDE, Βερολίνο 13-16 Οκτωβρίου 1996. εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1998, σελ. 68-70.

⁶⁷ Βλ. *έντυπο η Αντιμετώπιση της Κλιματικής Αλλαγής, η ΕΕ στην πρωτοπορία*, η Ευρώπη σε εξέλιξη, υπηρεσία εκδόσεων Publications. Europa.eu, σελ. 16-17.

⁶⁸ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλλα, *Γιοχάνεσμπουργκ 2002, το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο Ανάπτυξη*, πρακτικά συνεδρίου, Ρόδος, Δεκέμβριος 2002, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 181-185.

τεχνολογιών πράσινης ενέργειας απασχολούνται διεθνώς 2,3 εκατ. άτομα, ενώ στην Ελλάδα 5.000 άτομα.⁶⁹

Ο συντονισμός της νομοθεσίας των κρατών- μελών είναι απαραίτητο στοιχείο για την εφαρμογή της αρχής της υψηλής προστασίας του περιβάλλοντος, με σεβασμό στην ποικιλομορφία του περιβάλλοντος στις διάφορες περιοχές της Κοινότητας. Τα κράτη- μέλη από τη μεριά τους, είναι απαραίτητο να υιοθετήσουν πιο αυστηρές ρυθμίσεις για να ενισχύσουν το εθνικό επίπεδο προστασίας. Ως υποχρέωσή τους θεωρείται η έγκριση δραστηριοτήτων ενεργειακού χαρακτήρα με αυστηρά κριτήρια για την προστασία του περιβάλλοντος.⁷⁰

Προκειμένου να εντοπιστούν επεμβάσεις που θα συμβάλλουν στον περιορισμό των εκπομπών CO₂, είναι ενδεικτική η χρήση ενός συστήματος μοντέλων που θα μπορούν να προσομοιάσουν με ακρίβεια τις μέγιστες τιμές όζοντος σε μία περιοχή. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι το μοντέλο όζοντος EMEP MSC- W και το φωτοχημικό μοντέλο OFIS. Το καλοκαίρι του 1990, τα ανωτέρω μοντέλα εφαρμόστηκαν σε περισσότερες από 20 Ευρωπαϊκές πόλεις, επιβεβαιώνοντας την ικανοποιητική τους ακρίβεια. Βάσει των αποτελεσμάτων αποτιμώνται και οι προτεινόμενες επεμβάσεις σε περιφερειακό και αστικό επίπεδο.

Στη σημερινή εποχή, η πλέον ολοκληρωμένη δυνατότητα αξιοποίησης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας είναι η χρήση ανεμογεννητριών. Τα συστήματα εξελίχθησαν, η εγκατεστημένη ισχύς αυξήθηκε, μειώθηκε το κόστος και το θεσμικό ευρωπαϊκό και εθνικό καθεστώς έγινε περισσότερο ευνοϊκό.

Η εξοικονόμηση ενέργειας και αξιοποίησης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στα κτήρια, δεν δύναται να πραγματοποιηθεί με την κατασκευή καινούριων κτιρίων. Παρόλα αυτά υπάρχει η δυνατότητα για κτιριακές επεμβάσεις στα υφιστάμενα κτίρια,

⁶⁹ Βλ. συνέντευξη Βρασίδα Ζάβρα, υπεύθυνου μονάδας περιβάλλοντος της Τράπεζας Πειραιώς, περιοδικό Go Natural , Ιανουάριος 2008, , σελ. 22-23.

⁷⁰ Βλ. Ι. Κ. Καρακώστα και Δ. Σ. Νίκα, *Ενέργεια και Περιβάλλον στην Προοπτική της Ευρώπης*, κοινοτικά κείμενα και ευρωπαϊκός Χάρτης για την ενέργεια, 18^ο συνέδριο της FIDE, Βερολίνο 13-16 Οκτωβρίου 1996. εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1998, σελ. 68-70.

όπως η θερμομόνωση των οριζοντίων επιφανειών του κελύφους των κτιρίων ή η αντικατάσταση των κουφωμάτων. Η χρήση φωτοβολταϊκών στοιχείων είναι μία πολύ θετική επέμβαση, η οποία όμως εμποδίζεται από τον σκιασμό που προκαλούν τα περιβάλλοντα κτίρια, καθώς και οι περιορισμένοι ακάλυπτοι χώροι.⁷¹

Μία τεχνική εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων που συνδέονται με κάποιο προϊόν ή δραστηριότητα, αποτελεί το εργαλείο της Ανάλυσης Κύκλου Ζωής. Το παρόν εργαλείο ποσοτικοποιεί την ενέργεια, τα υλικά που χρησιμοποιούνται και τα απόβλητα που ελευθερώνονται στο περιβάλλον. Παράλληλα εκτιμά τις επιπτώσεις και τις δυνατότητες περιβαλλοντικών βελτιώσεων.

Η σπουδαιότητα του εργαλείου έγκειται στην δυνατότητα διαμόρφωσης περιβαλλοντικών νόμων, συνδράμοντας στην βελτίωση των προϊόντων των κατασκευαστών και βοηθώντας τους καταναλωτές να επιλέξουν μεταξύ διαφορετικών προϊόντων. Θεωρείται μία αποτελεσματική μέθοδος για την εξέταση της περιβαλλοντικής απόδοσης, η οποία μπορεί να συμβάλλει σε μελέτες για τα περιβαλλοντικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα προϊόντος ίδιας χρήσης.⁷²

3.7. Η ευθύνη των τραπεζών για περιβαλλοντική ζημία

Για περισσότερα από 10 χρόνια, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επεξεργαζόταν την περιβαλλοντική ευθύνη. Ως αποτέλεσμα αυτής της επεξεργασίας, εξέδωσε, στις 23 Ιανουαρίου του 2002, πρόταση Οδηγίας για την «περιβαλλοντική ευθύνη αναφορικά με την πρόληψη και αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας».

Στο παρόν κείμενο, δεν περιλαμβάνονται διατάξεις για την ευθύνη των προσώπων που παρέχουν χρηματοδοτική κάλυψη. Ως συνέπεια, τα πιστωτικά ιδρύματα

⁷¹ Βλ. Sahm P., Kaltschmitt M., Papadopoulos A. and N. Moussiopoulos, *Research in the Fields of Energy and the Environment*, selected scientific articles of the laboratory of heat transfer and environmental engineering, Thessaloniki 1999, σελ. 1,47,56,74,75,119.

⁷² Βλ. Kouroumlis Ch., Karatzas K., Kalognomou E., Naneris Ch. and N. Moussiopoulos, όπ.π. σελ. 126-135.

δεν υπέχουν άμεσα περιβαλλοντική ευθύνη, χωρίς να αποκλείεται κάτι ανάλογο από το εθνικό δίκαιο. Στο άρθρο 16 της πρότασης ορίζεται ότι τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να προωθούν τη χρηματοδοτική κάλυψη της περιβαλλοντικής ευθύνης από τη χρηματοοικονομική αγορά. Αρχικά, προτάθηκε η υποχρεωτική ασφάλιση της περιβαλλοντικής ευθύνης. Μια τέτοια πρόταση θα ήταν καλύτερη από τη δημιουργία ασφαλιστικών προϊόντων.

Επιπροσθέτως, η πρόταση αφορά ένα σύστημα περιβαλλοντικής ευθύνης με κάθετη ισχύ. Έτσι, υπεύθυνες να αξιώσουν την πρόληψη ή αποκατάσταση της ζημίας από τον ρυπαίνοντα είναι μόνο οι αρμόδιες αρχές. Οι ιδιώτες δεν μπορούν να στραφούν ευθέως κατά του υπευθύνου.

Το γεγονός αυτό μπορεί να έχει είτε άμεσες, είτε έμμεσες οικονομικές επιπτώσεις στα συμφέροντα των τραπεζών. Ως άμεση οικονομική επίπτωση μπορεί να θεωρηθεί η μείωση της αξίας των ακινήτων σε μία ακατάλληλη περιοχή, τα οποία ανήκουν σε μία τράπεζα. Έμμεση οικονομική επίπτωση είναι η αφερεγγυότητα των οφειλετών μίας τράπεζας, εξαιτίας της ματαίωσης των σχεδίων τους για τουριστικές δραστηριότητες, μέσω σχετικών τραπεζικών χορηγήσεων, σε μία περιοχή που υποβαθμίστηκε οικολογικά ή κατέστη οικιστικά ακατάλληλη.

Προς αποφυγή των παραπάνω επιπτώσεων, ο ευρωπαϊκός τραπεζικός τομέας υπέβαλλε πρόταση στα αρμόδια κοινοτικά όργανα, ώστε οι ιδιωτικοί φορείς να μπορούν να στρέφονται απευθείας κατά του ρυπαίνοντα και να αξιώνουν προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα μέσω των δικαστηρίων.⁷³

Εν τέλει, τον Φεβρουάριο του 2004, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εξέδωσαν οδηγία σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη⁷⁴ ως αποτέλεσμα μιας σειράς από καταστροφές που έλαβαν χώρα τις τελευταίες δεκαετίες. Οι επιχειρήσεις

---

⁷³ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλτα, *Γιοχάνεσμποουργκ 2002, το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο Ανάπτυξη*, πρακτικά συνεδρίου, Ρόδος, Δεκέμβριος 2002, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 187-189

⁷⁴ 2004/35/EK

μπορούν να προστατευτούν ενάντια σε πιθανά κόστη, είτε λαμβάνοντας τις απαραίτητες προφυλάξεις , είτε χρησιμοποιώντας άλλου τύπου οικονομικές εγγυήσεις.

Κατόπιν πρότασης του Κοινοβουλίου, η οδηγία θα αναθεωρηθεί μετά από έξι χρόνια, οπότε η Επιτροπή θα εξετάσει εάν η ασφάλεια και οι εγγυήσεις που έχουν λάβει οι επιχειρήσεις σε όλη την Ευρώπη είναι αξιόπιστες και εύλογες. Εάν δεν έχει συμβεί κάτι τέτοιο, η Επιτροπή θα είναι σε θέση να εφαρμόσει ένα δικό της σύστημα υποχρεωτικών οικονομικών εγγυήσεων.⁷⁵

---

⁷⁵ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 285.

4. Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας, το Μάρτιο του 2000, ετέθη ο στρατηγικός στόχος δεκαετίας για την ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για την επίτευξη του ευρωπαϊκού στόχου, δόθηκε έκκληση στο αίσθημα ευθύνης των εταιριών, προκειμένου οι τελευταίες να συμβάλλουν θετικά προς αυτήν τη κατεύθυνση. Σημαντική, όμως, ήταν και η συμβολή, στον τομέα αυτό, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Göteborg, τον Ιούνιο του 2001, όπου συμφωνήθηκε η μακροπρόθεσμη σύμπνοια της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, της κοινωνικής συνοχής και της περιβαλλοντικής προστασίας.

Αξιοσημείωτες είναι οι δράσεις της Επιτροπής και του Συμβουλίου προς αυτή την προοπτική. Η Επιτροπή υπέβαλε Πράσινη Βίβλο για την «Προώθηση ενός ευρωπαϊκού πλαισίου για την εταιρική κοινωνική ευθύνη» και εξέδωσε, το 2002, Ανακοίνωση σχετικά με την «εταιρική κοινωνική ευθύνη: μία συνεισφορά των επιχειρήσεων στη βιώσιμη ανάπτυξη». Το Συμβούλιο, υιοθέτησε ψήφισμα στις 03/12/2001 για την ευρωπαϊκή προσέγγιση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, τη συνεισφορά της και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

Ως Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (Corporate Social Responsibility) θεωρείται η αυτοδέσμευση των επιχειρήσεων με σκοπό να συμβάλλουν σε μία καλύτερη κοινωνία και σε ένα καθαρότερο περιβάλλον. Με την ενσωμάτωση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης στην επιχειρηματική τους στρατηγική, οι εταιρίες θα είναι σε θέση, παράλληλα με την αύξηση των κερδών τους, να συμβάλλουν στην επίτευξη υψηλών κοινωνικών και περιβαλλοντικών στόχων.

Η προσέγγιση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, εντάσσεται μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο διεθνών πρωτοβουλιών, όπως είναι το Global Compact των Ηνωμένων Εθνών (2000), οι οποίες δεν είναι νομικά δεσμευτικές.

Η εταιρική κοινωνική ευθύνη που προωθήθηκε αρχικά από τις πολυεθνικές εταιρίες και ακολούθησαν και οι μικρομεσαίες, μπορεί να οδηγήσει σε άμεσες και έμμεσες οικονομικές συνέπειες. Ως άμεσες θεωρούνται το περισσότερο παραγωγικό εργατικό δυναμικό και η αποτελεσματικότερη διαχείριση των φυσικών πόρων, ενώ ως έμμεση θεωρείται η θετικότερη φήμη της επιχείρησης, με αντίκτυπο στα κέρδη και στην ανάπτυξη.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η εταιρική κοινωνική ευθύνη στηρίζεται στην ανταλλαγή εμπειριών και πρακτικών. Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις⁷⁶ ανέκαθεν συνδύαζαν την οικονομική βιωσιμότητα με την κοινωνική ευθύνη. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να αποτελέσουν το πρότυπο για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.⁷⁷

4.1. Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες για την περιβαλλοντική συμπεριφορά των επιχειρήσεων

Σε κοινοτικό επίπεδο, η εθελοντική εταιρική κοινωνική ευθύνη προωθείται με πολλές πρωτοβουλίες. Μερικές από αυτές είναι οι παρακάτω⁷⁸:

- Η Ολοκληρωμένη Πολιτική των Προϊόντων (Ο.Π.Π.). Η στροφή της αγοράς προς τα «πράσινα προϊόντα» πραγματοποιείται μέσω της ενσωμάτωσης του πραγματικού κόστους των περιβαλλοντικών παραγόντων κατά τη χρήση του. Η συγκεκριμένη προσέγγιση βασίζεται στην συνεκτίμηση του κύκλου ζωής και στον περιορισμό των περιβαλλοντικών συνεπειών από τη στιγμή του σχεδιασμού ενός προϊόντος μέχρι το τέλος της χρήσης του.⁷⁹
- Το κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου στον τομέα του περιβάλλοντος (Ε.Μ.Α.Σ.). Με το παρόν σύστημα επιχειρείται η

⁷⁶ όπως οι συνεταιρισμοί, τα σωματεία και οι σύλλογοι.

⁷⁷ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλτα, *Γιοχάνεσμπουργκ 2002, το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο Ανάπτυξη*, πρακτικά συνεδρίου, Ρόδος, Δεκέμβριος 2002, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 167-169.

⁷⁸ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλτα, *ό.π.π.*, σελ. 170-174.

⁷⁹ Βλ. Ευαγγελίας Κουτούπα- Ρεγκάκου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, γ' έκδοση, σελ. 130-131.

βελτίωση της περιβαλλοντικής επίδοσης των βιομηχανικών δραστηριοτήτων, με αποτελέσματα να δημοσιοποιούνται και να επικυρώνονται από διαπιστευμένους περιβαλλοντικούς επαληθευτές. Οι εταιρίες ή οι επιχειρήσεις που επιθυμούν να βελτιώσουν την περιβαλλοντική τους επίδοση στο σύνολό της, καταχωρούνται σε ειδικό μητρώο, εφόσον πληρούν όλες τις απαιτήσεις. Η συνολική διαδικασία ορίζεται από τον Κανονισμό της Ε.Ο.Κ. 1836/93 του Συμβουλίου (29/06/93), όπως αναθεωρήθηκε από τον Κανονισμό Ε.Κ. 761/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (19/03/2001). Με τον παρόν Κανονισμό εξασφαλίζεται μία ενιαία εφαρμογή του συστήματος E.M.A.S, σε ολόκληρη την Κοινότητα.

- Η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για την Οικολογική Αποδοτικότητα, του Παγκόσμιου Συμβουλίου Επιχειρήσεων για τη βιώσιμη Ανάπτυξη. Αποσκοπεί στην ένταξη της οικολογικής αποδοτικότητας σε όλες επιχειρήσεις της Ευρώπης και συνεργάζεται με τους Ευρωπαίους Κοινωνικούς εταίρους και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Η σύσταση Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη λογιστική απεικόνιση της περιβαλλοντικής διάστασης στους ετήσιους ισολογισμούς και τις ετήσιες εκθέσεις των εταιριών.
- Τα ευρωπαϊκά και εθνικά Δίκτυα των επιχειρήσεων. Στο Λονδίνο, το 1996, ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιχειρήσεων για την Κοινωνική Συνοχή με τη συμμετοχή 200 μεγάλων επιχειρήσεων. Το 2000, ιδρύθηκε στην Ελλάδα το Ελληνικό Δίκτυο των Επιχειρήσεων για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, στο πλαίσιο της δημιουργίας των εθνικών δικτύων.
- Το Χρηματοδοτικό Μέσο για το Περιβάλλον- LIFE, με βάση τον Κανονισμό 1973/1992 του Συμβουλίου, όπως τροποποιήθηκε από τον Κανονισμό 1404/1996.

- Το οικολογικό σήμα (eco-label). Είναι το αποκαλούμενο «λουλούδι», το οποίο χορηγείται σε προϊόντα με την υψηλότερη περιβαλλοντική ποιότητα, ανά κατηγορία. Θεσπίστηκε με τον Κανονισμό της Ε.Ο.Κ. 880/1992 του Συμβουλίου, όπως αναθεωρήθηκε με τον Κανονισμό 1980/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση βελτιωμένου κοινοτικού συστήματος απονομής οικολογικού σήματος. Πρόκειται για μία αξιόπιστη επισήμανση που οδηγεί τον καταναλωτή στην επιλογή του προϊόντος με την καλύτερη περιβαλλοντική ευαισθησία.

Παράλληλα, η Επιτροπή με την Ανακοίνωσή της «Η περιβαλλοντική τεχνολογία στην υπηρεσία της αειφόρου ανάπτυξης», τόνισε την ανάγκη περιβαλλοντικών τεχνολογιών που θα συνέβαλλαν θετικά στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Οι περιβαλλοντικές τεχνολογίες αποτελούν, ήδη, εξελισσόμενο βιομηχανικό κλάδο. Ταυτόχρονα, δημιουργείται οικολογική βιομηχανία στον ευρωπαϊκό χώρο, μέσω δραστηριοτήτων παραγωγής εμπορικών αγαθών και υπηρεσιών. Με τον τρόπο αυτό, περιορίζεται και αποκαθίσταται η περιβαλλοντική ζημία του εδάφους, του αέρα και των υδάτων.

Για την προώθηση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, η Επιτροπή πρότεινε τη δημιουργία ενός σχετικού φόρουμ της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το φόρουμ απαρτίζεται από περίπου 40 αντιπροσωπευτικές ευρωπαϊκές οργανώσεις εργοδοτών, εργαζομένων, καταναλωτών, επαγγελματικών συλλόγων και εκπροσώπων από δίκτυα επιχειρήσεων. Η πρώτη συνεδρίαση πραγματοποιήθηκε στις 16/10/2002 στις Βρυξέλλες.⁸⁰

4.1.1. Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων

Η ανάγκη για προώθηση της αγοράς με πράσινα προϊόντα καθώς και η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, οδήγησαν στην ανάπτυξη της Πράσινης Βίβλου ως μέρος της

⁸⁰ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλτα, *Γιοχάνεσμποουργκ 2002, το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο Ανάπτυξη*, πρακτικά συνεδρίου, Ρόδος, Δεκέμβριος 2002, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 174-175.

Ολοκληρωμένη Πολιτικής για τα Προϊόντα (Ο.Π.Π). Όλα τα προϊόντα και οι υπηρεσίες μπαίνουν στο μικροσκόπιο της Πράσινης Βίβλου.

Η προτεινόμενη στρατηγική της Πράσινης Βίβλου συνίσταται στη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων στον κύκλο ζωής των προϊόντων. Ο οικολογικός σχεδιασμός των προϊόντων είναι βασικό στάδιο για την εξασφάλιση της κυκλοφορίας φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων. Σε αυτήν την προσπάθεια συνεισφέρουν οι διανομείς, μέσω τις ενημέρωσης των καταναλωτών για τα προνόμια των πράσινων προϊόντων. Οι καταναλωτές, από τη μεριά τους, έχουν την δυνατότητα να επιλέγουν τα εν λόγω προϊόντα, επιμηκύνοντας τη διάρκεια ζωής τους και μειώνοντας τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον.

Η Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων επικεντρώνεται σε τρία στάδια κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού:

- Εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», στον καθορισμό των τιμών των προϊόντων. Η περιβαλλοντική επίδοση των προϊόντων είναι δυνατόν να υπολογιστεί από την αγορά, εφόσον οι τιμές αντανακλούν το πραγματικό περιβαλλοντικό κόστος. Η εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» μπορεί να μην εξασφαλίζει ότι τα περιβαλλοντικά κόστη έχουν ενσωματωθεί στην τιμή. Η κεντρική ιδέα διατυπώθηκε στην Πράσινη Βίβλο, όπου για την ορθή ενσωμάτωση της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», χρειάζεται διαφοροποίηση στη φορολογία των προϊόντων με βάση τη περιβαλλοντική τους επίδοση.
- Ενημέρωση των καταναλωτών για τις δυνατότητες επιλογής. Η Πράσινη Βίβλος μελετά το ενδεχόμενο εκπαίδευσης των καταναλωτών και των επιχειρήσεων με σκοπό τη δημιουργία «πράσινου καταναλωτισμού». Επιπλέον, με την παροχή κατανοητών και σχετικών τεχνικών πληροφοριών (π.χ. Ίντερνετ), είτε μέσω των ετικετών στα προϊόντα, είτε μέσω άλλων πηγών πληροφόρησης, εξασφαλίζεται η ενημέρωση για τις δυνατότητες επιλογής των καταναλωτών. Οι επιδοτήσεις για οικολογική σήμανση στα προϊόντα είναι απαραίτητο να αυξηθεί σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

- Προσδιορισμό των προϊόντων με οικολογικό σχεδιασμό. Προκειμένου να επεκταθεί ο οικολογικός σχεδιασμός σε ευρύτερη ομάδα προϊόντων, είναι απαραίτητο να ληφθούν μέτρα για την ενημέρωση του κοινού για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των προϊόντων καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Οι απογραφές του Κύκλου Ζωής (LCIs) και οι αναλύσεις του Κύκλου Ζωής (LCAs), αποτελούν αποτελεσματικά εργαλεία. Στην Πράσινη Βίβλο επισημαίνεται ότι οι οδηγοί οικολογικού σχεδιασμού και μία γενική στρατηγική για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής στο στάδιο του σχεδιασμού, μπορεί να χρησιμεύσει ως εργαλείο για την προώθηση της αντίληψης του Κύκλου Ζωής μεταξύ των επιχειρήσεων.

4.1.2. Ευρωπαϊκός Κανονισμός EMAS

Μία οικονομική μονάδα, στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της, είναι πιθανόν να συναντήσει περιβαλλοντικά προβλήματα. Η ορθή αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών, επιβάλλει την εφαρμογή ενός συστήματος οικολογικής διαχείρισης, δηλαδή, μίας εκούσιας έρευνας για τον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζονται τα περιβαλλοντικά ζητήματα, τόσο αναφορικά με τις εγκαταστάσεις όσο και με το προσωπικό. Με βάση τη βιώσιμη ανάπτυξη, επιλέγεται η καλύτερη περιβαλλοντική δυνατότητα.⁸¹

Στις 29 Ιουνίου 1993, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ψήφισε τον κανονισμό υπ' αριθμόν 1836/93/ΕΟΚ για την εκούσια συμμετοχή των επιχειρήσεων του βιομηχανικού τομέα σε κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και ελέγχου.⁸² Ο κανονισμός αυτός, έπειτα από οκτώ χρόνια, αντικαταστάθηκε από τον ισχύοντα κανονισμό 761/2001, ο οποίος ψηφίστηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, για την εκούσια συμμετοχή οργανισμών στο κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου, γνωστό και ως EMAS (Eco- Management and Audit Scheme).

⁸¹ Βλ. Άννας Γκιζάρη- Ξανθοπούλου, *οι Νέοι Μηχανισμοί Περιβαλλοντικής Πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003, σελ. 206

⁸² Βλ. Χρήστου Κορκοβέλου, *η Προστασία του Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με αναφορές στα ελληνικά δεδομένα και κατάλογο της κοινοτικής νομοθεσίας για το περιβάλλον*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1997, σελ. 345- 355.

Το πρόγραμμα αυτό, αποσκοπεί στην συνεχή βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων όλων των ευρωπαϊκών οργανισμών⁸³ (δημόσιων ή ιδιωτικών) και την αναγνώριση των οργανισμών που έχουν υιοθετήσει σχετικά συστήματα, με παράλληλη ενημέρωση και πληροφόρηση της περιβαλλοντικής προόδου στο ευρύτερο κοινό. Η εν λόγω βελτίωση πραγματοποιείται μέσω συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης που εφαρμόζονται από τους οργανισμούς, μέσω της αξιολόγησής τους και μέσω της επιμόρφωσης του προσωπικού τους.⁸⁴

Όσοι οργανισμοί επιθυμούν να συμμετέχουν στο εν λόγω σύστημα, είναι υποχρεωμένοι να καταρτίσουν και να εφαρμόσουν συστήματα οικολογικής διαχείρισης,⁸⁵ τα οποία υπόκεινται σε περιοδική αξιολόγηση. Οι οργανισμοί αποκτούν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν ένα λογότυπο- όπως συμβαίνει και με το οικολογικό σήμα- το οποίο αποδεικνύει ότι ο οργανισμός σέβεται την υφιστάμενη νομοθεσία, ενώ παράλληλα διαφημίζεται στο κοινό η «πράσινη επιχειρηματικότητα», στη σημερινή εποχή που το πράσινο μάρκετινγκ κυριαρχεί.⁸⁶

Η διαδικασία που προβλέπεται από τον ισχύοντα Κανονισμό διακρίνεται σε τρία στάδια. Στο πρώτο στάδιο, ο υποψήφιος οργανισμός υποχρεούται να υιοθετήσει μία περιβαλλοντική πολιτική με προσδιορισμένους στόχους και δράσεις. Στο επόμενο στάδιο, ελέγχεται το σύστημα μέσω μηχανισμών ελέγχου που καθορίζονται από τον Κανονισμό, αξιολογούνται τα αποτελέσματα του ελέγχου και ο οργανισμός συντάσσει περιβαλλοντική δήλωση για την πραγματοποίηση των στόχων και την απαιτούμενη ενημέρωση του κοινού. Στη συνέχεια, η δήλωση ελέγχεται από τον Επαληθευτή περιβάλλοντος⁸⁷, για να διαπιστωθεί εάν ανταποκρίνεται στον Κανονισμό, και επικυρώνεται. Εφόσον επικυρωθεί η δήλωση, ακολουθεί το τελευταίο στάδιο της

⁸³ Ως οργανισμοί θεωρούνται οι εταιρίες, οι ενώσεις, οι εκμεταλλεύσεις, οι επιχειρήσεις, οι αρχές και τα ιδρύματα, με ή χωρίς νομική προσωπικότητα.

⁸⁴ Βλ. Επίσημη εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕ L 114, 24/04/2001 σελ. 1-29 και Σύσταση 2003/532/ΕΚ σχετικά με την επιλογή και τη χρήση των δεικτών περιβαλλοντικών επιδόσεων.

⁸⁵ Βλ. παράρτημα Ι του Κανονισμού.

⁸⁶ Βλ. Ευαγγελίας Κουτούπα- Ρεγκάκου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, γ' έκδοση, σελ. 124-125.

⁸⁷ Ανεξάρτητο πρόσωπο ή οργανισμός.

διαδικασίας. Σύμφωνα με τον Κανονισμό, ο οργανισμός διαβιβάζει την περιβαλλοντική δήλωση στον αρμόδιο φορέα, ο οποίος καταχωρεί τον οργανισμό στα μητρώα του. Ο οργανισμός για να παραμένει στο κοινοτικό σύστημα EMAS, πρέπει να επαληθεύει τα ανωτέρω στοιχεία, το αργότερο κάθε 36 μήνες.⁸⁸

Σύμφωνα με το κείμενο του Κανονισμού 761/2001, για την εφαρμογή του Συστήματος EMAS στην Ελλάδα έχουν συσταθεί οι ακόλουθοι δύο φορείς:

- Η Επιτροπή EMAS

Πρόκειται για τον αρμόδιο φορέα καταχώρησης των οργανισμών στο EMAS. Συστήθηκε το 1998⁸⁹ και αποτελείται από 4 μέλη⁹⁰. Μερικές από τις αρμοδιότητές της είναι ο έλεγχος των προϋποθέσεων της καταχώρησης, της διαγραφής ή της αναστολής της καταχώρησης των οργανισμών και η ανάλογη εισήγηση στον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ, η τήρηση του μητρώου των οργανισμών που είναι καταχωρημένοι στο EMAS και οι σχετικές ανακοινώσεις στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Επιπλέον, προωθεί την εφαρμογή του συστήματος και παρακολουθεί τις κοινοτικές συναντήσεις των αρμοδίων φορέων π.χ. της Νομοθετικής Επιτροπής του EMAS⁹¹.

- Το Εθνικό Σύστημα Διαπίστευσης Α.Ε. (Ε.ΣΥ.Δ.)

Ιδρύθηκε το 2002 και έχει αναλάβει την διαπίστευση των περιβαλλοντικών επαληθευτών. Το έργο του Ε.ΣΥ.Δ. υποστηρίζεται, από Τεχνικές Επιτροπές, στις οποίες συμμετέχουν εξειδικευμένοι κατά τομέα εμπειρογνώμονες.⁹²

Τόσο μέσω του Υπουργείου Ανάπτυξης, όσο μέσω του προγράμματος LIFE της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προωθούνται χρηματοδοτικά προγράμματα για την ενίσχυση οργανισμών που εφαρμόζουν πιστοποιημένο Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.⁹³

---

⁸⁸ Βλ. Άννας Γκιζάρη- Ξανθοπούλου, *οι Νέοι Μηχανισμοί Περιβαλλοντικής Πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003, σελ. 206- 211.

⁸⁹ Βλ. ΚΥΑ 28489/2629/1998 Υπουργών ΠΕΧΩΔΕ, Ανάπτυξης και Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών.

⁹⁰ Εκ των οποίων 3 μέλη προέρχονται από το ΥΠΕΧΩΔΕ και 1 μέλος από το Υπουργείο Ανάπτυξης.

⁹¹ Η Επιτροπή συστάθηκε δυνάμει του άρθρου 14 του Κανονισμού.

⁹² Ν. 3066/2002

⁹³ www.minenv.gr/emas

Σε μία κριτική προσέγγιση του συστήματος, διαφαίνεται ο κίνδυνος σύγχυσης των καταναλωτών, εξαιτίας της διαφήμισης από τον οργανισμό με αφορμή τη συμμετοχή του στο σύστημα. Στην ουσία, όμως, ο οργανισμός μπορεί είτε να μην ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του συστήματος και να βρίσκεται σε κατάσταση ένταξης, είτε να θέτει μακροπρόθεσμους περιβαλλοντικούς στόχους χωρίς ουσιαστική δέσμευση και συνέπειες σε περιπτώσεις μη τήρησής τους. Η μόνη κύρωση που προβλέπεται είναι, μόνο, η αφαίρεση του ονόματος της επιχείρησης από τον κατάλογο που δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το ανωτέρω γεγονός δικαιολογεί τους ισχυρισμούς ότι το κοινοτικό σύστημα δεν διασφαλίζει τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Προς αυτή τη κατεύθυνση κινήθηκε η αμερικανική Υπηρεσία Προστασίας Περιβάλλοντος (Environmental Protection Agency), υιοθετώντας την υποχρεωτική επιβολή περιβαλλοντικού ελέγχου στις επιχειρήσεις που παραβιάζουν την περιβαλλοντική νομοθεσία.⁹⁴

Ακόμη, ο παλιός Κανονισμός δεν εξασφάλιζε την ουδετερότητα και την αμεροληψία των Επαληθευτών περιβάλλοντος⁹⁵, σε αντίθεση με τον νέο Κανονισμό που είναι αυστηρότερος στο θέμα αυτό.

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα δίνει μεγάλη έμφαση στην πληροφόρηση του κοινού. Παρόλα αυτά, οι πολίτες έχουν πρόσβαση μόνο στην περιβαλλοντική δήλωση και όχι στα στοιχεία που συλλέγονται κατά τη διαδικασία του διαχειριστικού ελέγχου, ενώ δεν ορίζεται καμία διαδικασία γνωστοποίησης της δήλωσης αυτής στο κοινό.

Σε αντίθεση με τον παλιό Κανονισμό που απευθυνόταν μόνο στις βιομηχανίες, ο νέος Κανονισμός επεκτείνει την εφαρμογή σε όλες τις οικονομικές μονάδες, δίνοντας έμφαση στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Σημαντική, επίσης, είναι και η καινοτομία του

---

⁹⁴ Βλ. Χρήστου Κορκοβέλου, η *Προστασία του Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με αναφορές στα ελληνικά δεδομένα και κατάλογο της κοινοτικής νομοθεσίας για το περιβάλλον*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1997, σελ. 348-353.

⁹⁵ Κατά τον παλιό Κανονισμό ονομάζονταν διαπιστευμένοι επαληθευτές.

νέου Κανονισμού που προωθεί την ενεργό συμμετοχή και των εργαζομένων, μέσω διαρκούς εκπαίδευσης και επιμόρφωσης.

Η αποτελεσματικότητα του συστήματος βασίζεται στην συνειδητή επιλογή των οργανισμών για τη συμμετοχή τους. Ωστόσο, θα ήταν υπερβολή να θεωρηθεί ότι το σύστημα βασίζεται αποκλειστικά στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Είναι απαραίτητο να ασκούνται πιέσεις από την αρμόδια αρχή μέσω της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.⁹⁶

Το 2005, το σύστημα EMAS εκτιμήθηκε από την Επιτροπή μέσω μελέτης που αξιολόγησε το EMAS και το οικολογικό σήμα. Έπειτα, στις 24 Ιανουαρίου του επόμενου έτους, το Κοινοβούλιο υπέγραψε περιβαλλοντική δήλωση, η οποία εκφράζει τη διαβεβαίωση ότι οι δραστηριότητές του συμβαδίζουν με τις καλύτερες πρακτικές στη περιβαλλοντική διαχείριση.⁹⁷

4.1.3. Το Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Τον Μάιο του 1994 μια ομάδα Ευρωπαίων Επιχειρηματιών και Διευθυντών επιχειρήσεων, αποσκοπώντας στην προαγωγή της κοινωνικής της υπευθυνότητας, υπέγραψε την «Ευρωπαϊκή Διακήρυξη των Επιχειρήσεων κατά του Κοινωνικού Αποκλεισμού». Αποτέλεσμα αυτής της Διακήρυξης ήταν η δημιουργία το 1996, στο Λονδίνο,⁹⁸ του Ευρωπαϊκού Δικτύου Επιχειρήσεων για την Κοινωνική Συνοχή (European Business Network for Social Cohesion), με τη συμμετοχή 200 πολύ γνωστών μεγάλων επιχειρήσεων. Ένας από τους βασικούς στόχους του Δικτύου αυτού ήταν και η υποστήριξη δημιουργίας αντίστοιχων Εθνικών Δικτύων.

Το Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, το οποίο συστάθηκε για τον ανωτέρω σκοπό, είναι ένα μη κερδοσκοπικό επιχειρηματικό σωματείο που ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 2000 από μια ομάδα 3 επιχειρηματικών φορέων και 13

⁹⁶ Βλ. Άννας Γκιζάρη- Ξανθοπούλου, *οι Νέοι Μηχανισμοί Περιβαλλοντικής Πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2003, σελ. 211-215.

⁹⁷ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 284

⁹⁸ Με σημερινή έδρα τις Βρυξέλλες

εταιρειών. Σήμερα τα μέλη του ανέρχονται σε 113 εταιρείες και 6 επιχειρηματικούς φορείς. Εδρεύει στην Αθήνα και διοικείται από επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο.⁹⁹

Στόχος του είναι η προώθηση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης στην ευρύτερη επιχειρηματική κοινότητα της Ελλάδας και η ανάπτυξη της ιδέας του κοινωνικού εθελοντισμού στο εσωτερικό των επιχειρήσεων. Επιπλέον, αποσκοπεί στην ομαλή ένταξη των ατόμων που μειονεκτούν κοινωνικά, στην προώθηση ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, στην προστασία του περιβάλλοντος και στην αειφόρο ανάπτυξη. Στα πλαίσια της λειτουργίας του, το Ελληνικό Δίκτυο συνεργάζεται με το αντίστοιχο αμερικανικό Business for Social Responsibility, που εδρεύει στην Νέα Υόρκη.¹⁰⁰

4.1.4. Το χρηματοδοτικό μέσο LIFE

Κατεξοχήν χρηματοδοτικό εργαλείο για την προώθηση της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί το ευρωπαϊκό πρόγραμμα LIFE. Ως αποκλειστικός σκοπός θεωρείται η αντιμετώπιση των σύγχρονων περιβαλλοντικών προβλημάτων¹⁰¹, ενώ στοχεύει στην ενσωμάτωση του περιβάλλοντος σε άλλες πολιτικές, καθώς και στη βιώσιμη ανάπτυξη της Κοινότητας.¹⁰²

Το έτος 1982, κατά τη διάρκεια των συζητήσεων για τον προϋπολογισμό, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, για πρώτη φορά, δέσμευσε χρηματικά κεφάλαια για τη χρηματοδότηση αναλύσεων και κοινοτικών έργων με αντικείμενο το περιβάλλον. Ήδη από το 1979, η Επιτροπή Περιβάλλοντος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου πρότεινε την προσθήκη στον προϋπολογισμό της ΕΟΚ ενός ειδικού κονδυλίου για το περιβάλλον.

⁹⁹ Βλ. καταστατικό αρ. 10147/29.06.2000 και τροποποίηση αρ. 24483/9.4.2003.

¹⁰⁰ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλτα, *Γιοχάνεσμπουργκ 2002, το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο Ανάπτυξη*, πρακτικά συνεδρίου, Ρόδος, Δεκέμβριος 2002, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 171-172.

¹⁰¹ Βλ. Χρήστου Κορκοβέλου, *η Προστασία του Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με αναφορές στα ελληνικά δεδομένα και κατάλογο της κοινοτικής νομοθεσίας για το περιβάλλον*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1997, σελ. 231-245.

¹⁰² Βλ. Ευαγγελίας Κουτούπα- Ρεγκάκου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, γ' έκδοση, σελ. 126-127.

Κατόπιν άρνησης του Συμβουλίου και της Επιτροπής, η πρόταση επανήλθε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, κατά τη συζήτηση για τον προϋπολογισμό των ετών 1990 και 1991, με ταυτόχρονη αποδοχή και ίδρυση του χρηματοδοτικού μέσου. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο απέβλεπε σε μεγάλη χρηματοδότηση του LIFE, μέσω επιβολής φόρου στην κατανάλωση ενέργειας και στις εκπομπές CO₂. Εν τέλει, η εν λόγω επιδίωξη δεν ενσωματώθηκε στον κανονισμό ίδρυσης του LIFE. Παράλληλα ενσωματώθηκαν οι εξής τρεις κοινοτικές δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος:

- Δράση για την προστασία του περιβάλλοντος στην περιοχή της Μεσογείου (MEDSPA).
- Κοινοτική δράση για την προστασία του περιβάλλοντος στις παράκτιες ζώνες και τα παράκτια ύδατα της θάλασσας της Ιρλανδίας, της Βόρειας Θάλασσας, της Μάγχης και της βορειοανατολικής περιοχής του Ατλαντικού (NORSPA).
- Δράσεις για την προστασία της φύσης (ACNAT).

Η συμβολή στην ανάπτυξη και στην εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας αποτελεί τον γενικό στόχο του LIFE. Η επίτευξή του προέρχεται από τη χρηματοδότηση δράσεων αναφορικά με τα περιφερειακά ή παγκόσμια προβλήματα περιβάλλοντος και τη βοήθεια σε τρίτες χώρες. Στα πλαίσια του LIFE η χρηματοδοτική ενίσχυση αφορά συγκεκριμένους τομείς, όπως προώθηση της ανάπτυξης και της ποιότητας του περιβάλλοντος, προστασία των οικοτόπων και της φύσης, ενίσχυση των υπηρεσιών για το περιβάλλον και των διοικητικών δομών και ώθηση της εκπαίδευσης, κατάρτισης και ενημέρωσης.¹⁰³

Για το σκοπό αυτό, συγχρηματοδοτεί προγράμματα που εμπίπτουν σε τρεις τομείς:

- Οικότοποι και άγρια πανίδα και χλωρίδα (LIFE- Nature), όπως έργα για τον καθαρισμό του ποταμού Skjern στη Δανία,
- Κοινοτική πολιτική και νομοθεσία για το περιβάλλον στην Ευρωπαϊκή Ένωση και υποψήφιες χώρες (LIFE- Environment), όπως τα σχέδια διαχείρισης

¹⁰³ Βλ. Χρήστου Κορκοβέλου, *η Προστασία του Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με αναφορές στα ελληνικά δεδομένα και κατάλογο της κοινοτικής νομοθεσίας για το περιβάλλον*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1997, σελ. 231-245.

τοποθεσιών για την προστασία φυσικών ενδιαιτημάτων και της άγριας ζωής στην Κύπρο και

- Προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης σε τρίτες χώρες μέσω μεταφοράς της τεχνογνωσίας (LIFE- Third Countries), όπως η προστασία των δελφινιών της Μαύρης Θάλασσας στη Ρουμανία.

Συγκεκριμένα, το LIFE- Environment αποσκοπεί στην ενίσχυση πρότυπων προγραμμάτων για την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων με πρωταρχικό στόχο την αντιμετώπιση των σύγχρονων περιβαλλοντικών προβλημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.¹⁰⁴

Το χρηματοδοτικό μέσο LIFE διέπεται από τον κανονισμό 1655/2000/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (17/07/2000). Σήμερα, ο προϋπολογισμός των προγραμμάτων ανέρχεται σε 240 εκατομμύρια ευρώ ετησίως.¹⁰⁵

Κατόπιν πρότασης της Επιτροπής, το 2004, τέθηκε σε εφαρμογή το 2007, ένα νέο και απλό χρηματοδοτικό πρόγραμμα για το περιβάλλον, το LIFE+, το οποίο αποτελεί ένα νέο χρηματοδοτικό μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αποκλειστικό αντικείμενο το περιβάλλον. Το νέο αυτό πρόγραμμα αντικατέστησε τα προηγούμενα προγράμματα και πρόκειται να καλύψει τη χρονική περίοδο 2007-2013.

Η πρόταση της Επιτροπής του 2004, περιλάμβανε δύο συνιστώσες: «Πολιτική και Κανονισμοί» και «Πληροφόρηση και Επικοινωνία». Σε μία πρώτη ανάγνωση, το 2005, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρότεινε την προσθήκη και μίας τρίτης συνιστώσας, «Φύση και Βιοποικιλότητα». Όσο αφορά τον προϋπολογισμό, η Επιτροπή πρότεινε και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με τα κράτη μέλη ήρθαν σε συμφωνία. Για την περίοδο αυτή, αναμένεται να δαπανηθούν 300 εκατομμύρια ευρώ ετησίως.

Το νέο πρόγραμμα LIFE+ διακρίνεται σε τρία επίπεδα¹⁰⁶:

---

¹⁰⁴ www.greenbanking.gr

¹⁰⁵ Βλ. Ευαγγελίας Κουτούπα- Ρεγκάκου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, γ' έκδοση, σελ. 126-127.

- Το LIFE+ Φύση και Βιοποικιλότητα. Επικεντρώνεται στην εφαρμογή των οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διατήρηση των οικοτόπων και των άγριων πτηνών, καθώς και στην ανάπτυξη, συνέργια, παρακολούθηση και εκτίμηση της πολιτικής και της νομοθεσίας. Στο επίπεδο αυτό, αναμένεται να δαπανηθεί το 40% του συνολικού προϋπολογισμού του Προγράμματος.
- Το LIFE+ Περιβαλλοντική Πολιτική και Κανονισμοί. Καλύπτει το έκτο Κοινοτικό Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον και στρατηγικές αναπτυξιακής πολιτικής και εκτέλεσης.
- Το LIFE+ Πληροφόρηση και Επικοινωνία για περιβαλλοντικά ζητήματα.

4.1.5. Οικολογικό σήμα και εκπομπές CO₂

Όλες οι επιχειρήσεις, είτε στο στάδιο των εργασιών είτε στο στάδιο της παραγωγής των προϊόντων, χρησιμοποιούν φυσικούς πόρους και δημιουργούν απόβλητα, ρυπαίνοντας τον αέρα, τα ύδατα και το έδαφος. Λίγες είναι οι περιπτώσεις στις οποίες έχει υπολογιστεί, από μέρους των επιχειρήσεων, το κόστος αυτών των πόρων και το κόστος της ρυπάνσεως και έχει ενσωματωθεί στο λειτουργικό κόστος.

Μια τέτοια κατάσταση δεν πρέπει να διαιωνίζεται, τόσο για οικονομικούς, όσο και για περιβαλλοντικούς λόγους. Εφόσον, στην βιομηχανία ενσωματωθεί ο προβληματισμός για το περιβάλλον, τότε θα εξοικονομηθούν πόροι και ενέργεια. Τα πλαίσια και οι όροι για την αειφόρο ανάπτυξη καθορίζονται από την Κοινότητα και τα κράτη- μέλη.

Είναι αναγκαίο όλες οι επιχειρήσεις να συμμετέχουν σε οποιαδήποτε προσπάθεια προς την αειφορία. Η αλλαγή της ανθρώπινης συμπεριφοράς μπορεί να επιτευχθεί με μία γενική πολιτική για τα καταναλωτικά προϊόντα. Το οικολογικό σήμα που προτάθηκε από την Κοινότητα, αποσκοπεί στον σχεδιασμό και στην παραγωγή προϊόντων με μειωμένες

---

¹⁰⁶ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 285.

περιβαλλοντικές επιπτώσεις, καθώς και στην ακριβή και συγκεκριμένη ενημέρωση των καταναλωτών.¹⁰⁷

Το οικολογικό σήμα ρυθμίζεται με τον κανονισμό 1980/2000/ΕΚ (17/07/2000), αντικαθιστώντας τον κανονισμό 880/92/ΕΟΚ. Τα ειδικά του κριτήρια ορίζονται ανά κατηγορίες προϊόντων και μετά από ενδελεχή ανάλυση του κύκλου ζωής τους¹⁰⁸, και καθιερώνονται από το Συμβούλιο Οικολογικής Σήμανσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (CUELE). Εφόσον αποφασιστεί από την αρμόδια αρχή απονέμεται στον αιτούντα και εν συνεχεία συνάπτεται σύμβαση. Ο χρήστης υποχρεούται να καταβάλλει ετήσιο τέλος, ενώ το λογότυπο του σήματος αναπαριστά μία μαργαρίτα.¹⁰⁹ Το οικολογικό σήμα έχει απονεμηθεί σε περίπου 300 προϊόντα και υπηρεσίες από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.¹¹⁰

Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να προωθούν τη χρήση του οικολογικού σήματος με την απαραίτητη διαφήμιση. Επιπλέον, υποχρεούνται να εξασφαλίζουν τη συνεργασία μεταξύ του σχεδίου του οικολογικού σήματος στην Κοινότητα και των αντίστοιχων εθνικών σχεδίων. Το 2005, η Κοινότητα σχεδίασε και δημοσίευσε ένα κατάλογο με σχετικές συστάσεις, αποτελέσματα ερευνών και μία εκτελεστική περίληψη.¹¹¹

Όσο αφορά τη μεταβολή του κλίματος, η Κοινότητα, από το 1990, έχει δεσμευτεί να σταθεροποιήσει τις εκπομπές CO₂. Η εν λόγω δέσμευση αποτελεί τη βάση για τις

---

¹⁰⁷ Βλ. Γρηγόρη Ι. Τσάλτα- Παναγιώτη Γ. Γρηγορίου, *Κοινοτικές Στρατηγικές για το Περιβάλλον*, Θεμελιώδη κοινοτικά κείμενα για την προστασία και ορθή διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1994, σελ.47-50.

¹⁰⁸ Από το στάδιο της εξαγωγής των πρώτων υλών έως την τελική τους διάθεση.

¹⁰⁹ Βλ. Ευαγγελίας Κουτούπα- Ρεγκάκου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2008, γ' έκδοση, σελ. 123-124.

¹¹⁰ Βλ. έντυπο, *Ένα Ποιοτικό Περιβάλλον, Πως Συμβάλλει η Ευρωπαϊκή Ένωση*, Η Ευρώπη σε εξέλιξη, εκδ. Publications.eu.int, σελ.17.

¹¹¹ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 284.

συνεχιζόμενες διαπραγματεύσεις της Κοινότητας προκειμένου να διατυπωθεί μία διεθνής σύμβαση πλαίσιο για τη μεταβολή του κλίματος.¹¹²

Με απόφαση του Συμβουλίου τον Σεπτέμβριο του 1993¹¹³, θεσπίστηκε το πρόγραμμα Altener, στοχεύοντας, σε πενταετή διάρκεια, στην προαγωγή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Κοινότητα, ως μέσο για τον περιορισμό των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα.¹¹⁴

Οι χώρες που έχουν επικυρώσει το Πρωτόκολλο του Κιότο για τις κλιματικές μεταβολές, υποχρεούνται να το τηρήσουν. Η Ελλάδα το επικύρωσε με τον νόμο 3017/2002. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεσμεύτηκε να μειώσει τις εκπομπές CO₂ κατά 8%, για το 2008, ενώ η Ελλάδα να περιορίσει την αύξησή τους κατά 25%.¹¹⁵

Η οικολογική διαχείριση και τα περιβαλλοντικά ελεγκτικά σχήματα, όπως το σύστημα EMAS, αποτελούν σημαντικά εργαλεία προκειμένου να εξακριβωθούν οι επιπτώσεις των προϊόντων στο περιβάλλον, ενώ διαδραματίζουν πρωταρχικό ρόλο στην προώθηση της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων. Άλλα εργαλεία της Κοινότητας, όπως το χρηματοδοτικό εργαλείο LIFE, μπορούν να είναι αρωγοί στην εν λόγω πολιτική.¹¹⁶

---

¹¹² Βλ. Γρηγόρη Ι. Τσάλτα- Παναγιώτη Γ. Γρηγορίου, *Κοινοτικές Στρατηγικές για το Περιβάλλον*, Θεμελιώδη κοινοτικά κείμενα για την προστασία και ορθή διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1994, σελ. 148-150.

¹¹³ Απόφαση αρ. 93/500/ΕΟΚ.

¹¹⁴ Βλ. Χρήστου Κορκοβέλου, *η Προστασία του Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με αναφορές στα ελληνικά δεδομένα και κατάλογο της κοινοτικής νομοθεσίας για το περιβάλλον*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1997, σελ. 246-247.

¹¹⁵ Βλ. Γρ. Ι. Τσάλτα, *Γιοχάνεσμπουργκ 2002, το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο Ανάπτυξη*, πρακτικά συνεδρίου, Ρόδος, Δεκέμβριος 2002, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 181-185.

¹¹⁶ Βλ. Yanne Gooseens, Gianpaolo Meneghini, *Fact Sheets on the European Union*, European Parliament, 2007 edition, σελ. 315-317.

Μέρος Β'- Η συμβολή των τραπεζών στην περιβαλλοντική πολιτική

1. Συνεργασία τραπεζικού συστήματος και δικαίου περιβάλλοντος σε παγκόσμιο επίπεδο

Το τραπεζικό περιβάλλον αλλάζει διαρκώς. Ο ανταγωνισμός έχει επιφέρει την αύξηση του αριθμού των εταιριών που προσφέρουν οικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες, καθώς και την επέκταση της παρουσίας τους σε ποικίλες γεωγραφικές αγορές. Τέτοιες αγορές είναι οι τοπικές εμπορικές τράπεζες, οι τράπεζες αποταμίευσης, οι πιστωτικές ενώσεις καθώς και οι εταιρίες που ασχολούνται με αγοραπωλησία μετοχών.

Σημαντική εξέλιξη στην χρηματοπιστωτική αγορά είναι και το διαδίκτυο, μέσω του οποίου ο καταναλωτής δύναται είτε να ανοίξει λογαριασμό, είτε να χορηγηθεί κάποιο δάνειο ή πιστωτική κάρτα.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής λειτουργούν πολλές τράπεζες και στις 50 Πολιτείες, ακόμα και εκτός από αυτές. Επιπλέον, αλλοδαπές τράπεζες λειτουργούν στις Η.Π.Α., αλλά και παγκοσμίως. Εύλογο είναι το γεγονός ότι, καθώς η αναλογία των τραπεζικών κεφαλαίων συσσωρεύεται στις μεγαλύτερες τράπεζες, ολόένα και περισσότερο, ο αριθμός των τραπεζών στις Η.Π.Α. και σε ολόκληρο τον κόσμο, μειώνεται.¹¹⁷

Συγκριτικά με τη Βόρεια Αμερική, οι τράπεζες σε άλλες προηγμένες περιοχές είναι παραδοσιακά περισσότερο ενεργές και καινοτόμες στην ανάπτυξη των «πράσινων» προϊόντων και υπηρεσιών. Πολλοί παράγοντες είναι υπεύθυνοι για αυτές τις διαφορές, κυρίως σε ότι αφορά την Βόρεια Αμερική και την Ευρώπη.

---

¹¹⁷ Βλ. Timothy W. Koch (university of South Carolina) and S. Scott MacDonald (Southern Methodist university), *Bank Management*, ed. the Dryden Press, Harcourt College Publishers, 1999, σελ. VII- XII.

Οι εν λόγω αποκλίσεις προκύπτουν από τον γεωγραφικό και περιφερειακό ανταγωνισμό, από την ετερογένεια των πελατών, από τη διαφάνεια σχετικά με την συνεισφορά τους, από την υπεκφυγή στην προοπτική του κινδύνου, από την κοινωνική ανάπτυξη, από τις απαιτήσεις των μη κυβερνητικών οργανώσεων και του μετοχικού ακτιβισμού και τέλος, από την προσέγγιση των περιβαλλοντικών δράσεων και της ανάπτυξης των προϊόντων.¹¹⁸

Σε γενικό επίπεδο, τρεις οδηγοί και τάσεις διαφαίνονται πίσω από την ανάπτυξη των «πράσινων» προϊόντων και υπηρεσιών: η περιβαλλοντική γνώση και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η περιβαλλοντική επαγρύπνηση και η κοινή γνώμη, και η περιβαλλοντικοί κανόνες και η νομοθεσία.

Όσο αφορά την πρώτη τάση, η ιστορία έχει αποδείξει ότι, η ενασχόληση των μέσων μαζικής ενημέρωσης στις περιβαλλοντικές προκλήσεις δύναται να αλλάξει-μερικές φορές ραγδαία- την συμπεριφορά των καταναλωτών προς περιβαλλοντικές δράσεις, καθώς και να οδηγήσει σε απαιτήσεις για ενσωμάτωση κλιματικής νομοθεσίας. Για την περιβαλλοντική επαγρύπνηση και τη κοινή γνώμη, διαφαίνεται η καταλυτική λειτουργία της Ευρώπης στις απαιτήσεις για οικολογικά προϊόντα και υπηρεσίες. Στην Βόρεια Αμερική, πρόσφατα γκάλοπ ανέδειξαν γοργή στροφή των πολιτών προς αυτή τη κατεύθυνση. Τέλος, αναφορικά με τους περιβαλλοντικούς κανόνες και τη νομοθεσία, αυτοί οδηγούν στην ενίσχυση των απαιτήσεων για «πράσινα» προϊόντα και υπηρεσίες. Τα τελευταία χρόνια στην αμερικανική πολιτική σκηνή κυριαρχούν αλλαγές στα περιβαλλοντικά δρώμενα, με την ενσωμάτωση κανονισμών για τον άνθρακα, τις κλιματικές αλλαγές και την μόλυνση του αέρα.

Οι ανωτέρω οδηγοί και τάσεις καταδεικνύουν ότι οι απαιτήσεις για περιβαλλοντικά προϊόντα και υπηρεσίες εν γένει, και συγκεκριμένα για «πράσινα» προϊόντα και υπηρεσίες, βρίσκονται σε άνθηση στην Βόρεια Αμερική. Συγκρίνοντας την

---

¹¹⁸ Βλ. *Green Financial Products and Services, Current Trends and Future Opportunities in North America*, a report of the North American Task Force (NATF) of the United Nations Environment Programme Finance Initiative, UNEP Finance Initiative, Innovative financing for sustainability, August 2007, σελ. 10-12.

«πράσινη» επανάσταση στη Βόρεια Αμερική με αυτήν της Ευρώπης, διαφαίνεται και ο λόγος που η Βόρεια Αμερική καθυστέρησε στην προσφορά των εν λόγω προϊόντων.¹¹⁹

---

¹¹⁹ Βλ. *Green Financial Products and Services, Current Trends and Future Opportunities in North America*, όπ.π., σελ. 13-14.

2. Η «πράσινη» οικονομία από τις ευρωπαϊκές τράπεζες

Στην προσπάθειά τους να μειώσουν την αρνητική του επιρροή στο περιβάλλον, καθώς και να προωθήσουν τα περιβαλλοντικά τους οφέλη, οι τράπεζες σε ολόκληρη την Ευρώπη έχουν σχεδιάσει και προσφέρουν «πράσινα» προϊόντα και υπηρεσίες. Η απογραφή των προϊόντων είναι αποτέλεσμα των καλών πρακτικών και των γνώσεων που έχουν αποκτηθεί.

Στη συνέχεια ακολουθεί μία συνοπτική παρουσίαση των «πράσινων» οικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών ανά κατηγορίες οικονομικών τομέων. Πρόκειται για τους τομείς της λιανικής τραπεζικής, της εταιρικής και επενδυτικής τραπεζικής, του Wealth Management και της ασφάλειας.

Η λιανική τραπεζική περιλαμβάνει προσωπικά και επιχειρηματικά τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες, τα οποία είναι σχεδιασμένα για άτομα, νοικοκυριά και μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Οι γερμανικές τράπεζες¹²⁰, σε συνεργασία με την κυβέρνηση της Γερμανίας, εκδίδουν στεγαστικά δάνεια με 1% χαμηλότερο επιτόκιο με βάση περιβαλλοντικά κριτήρια. Η Rabobank στην Ολλανδία εκδίδει κλιματικές πιστωτικές κάρτες, όπου ανάλογα με τη χρήση τους, η τράπεζα κάνει δωρεές προς την WWF. Η Barclays του Ηνωμένου Βασιλείου, προσφέρει το 50% των κερδών της σε σχέδια μείωσης εκπομπών, ανάλογα με την χρήση συγκεκριμένων πιστωτικών καρτών σε αγορές «πράσινων» προϊόντων και υπηρεσιών.

Όσο αφορά τον τομέα της εταιρικής και επενδυτικής τραπεζικής, ή αλλιώς της χονδρικής τραπεζικής, τα «πράσινα» βήματα είναι αξιοσημείωτα. Η χονδρική τραπεζική παρέχει λύσεις σε μεγάλες εταιρίες, σε ιδρύματα, σε κυβερνήσεις και σε δημόσιες οντότητες με πολύπλοκες οικονομικές ανάγκες. Στον τομέα αυτό, η τράπεζα της Ιρλανδίας αποτελεί τον οδηγό σε οικονομικά σχέδια για απόβλητα, σε μία συνεργασία 25 ετών με τις τοπικές αρχές. Επιπλέον, η Deutsche Bank της Γερμανίας και οι ABN

---

¹²⁰ Όπως η Deutsche Bank.

AMRO και ING Group της Ολλανδίας, παρέχουν φιλοπεριβαλλοντικές τεχνολογίες σε προνομιακές αναλογίες. Ακόμη, στην ABN AMRO παρέχεται μία σειρά από ιδιωτικές περιβαλλοντικές επενδύσεις στην οικολογική αγορά προϊόντων, όπως στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Το Wealth Management αποτελεί έναν τάχιστα αναπτυσσόμενο κλάδο στην οικονομική βιομηχανία και αντιπροσωπεύει ένα σωματείο επιχειρήσεων αποτελούμενο από τράπεζες. Στον τομέα αυτό παρέχονται οικονομικές συμβουλές στους πελάτες σε σχεδιασμό ακινήτων, αμοιβαία κεφάλαια, παγκόσμια ιδιωτική τραπεζική, διεθνή οικονομικό σχεδιασμό κλπ. Στις γερμανικές τράπεζες, οι πελάτες που επενδύουν σε γερμανικά πράσινα κεφάλαια απολαμβάνουν μείωση στη φορολογία, ενώ προσφέρονται δάνεια με χαμηλότερο επιτόκιο για οικονομικά περιβαλλοντικά σχέδια. Η UBS της Ελβετίας παρέχει την μεγαλύτερη «πράσινη» επένδυση παγκοσμίως στον τομέα της καθαρής ενέργειας, την λεγόμενη Equity Fund- Eco Performance, στην οποία το 80% των κεφαλαίων προορίζονται για οικολογικούς σχεδιασμούς, εκ των οποίων το 20% πηγαίνει για οικολογικές καινοτομίες. Σημαντική είναι και η συνεισφορά της Credit Suisse της Ελβετίας με το πρώτο, παγκοσμίως, δημόσιο κεφάλαιο για τις κλιματικές φυσικές καταστροφές¹²¹.

Τέλος, στον τομέα της ασφάλειας υπάρχει ιδιαίτερη δραστηριοποίηση. Η «πράσινη» ασφάλεια περιλαμβάνει δύο περιοχές: αυτήν που επιτρέπει μία ασφαλιστική διαφοροποίηση στη βάση σχετικών περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών και στα ασφαλιστικά προϊόντα που προορίζονται για καθαρές τεχνολογίες και δραστηριότητες μείωσης των εκπομπών. Η Credit Suisse της Ελβετίας προσφέρει ασφάλεια ανακύκλωσης, σύμφωνα με την οποία ο πελάτης πληρώνει 20% λιγότερο στην ασφάλεια του αυτοκινήτου του, όταν χρησιμοποιήσει ανακυκλωμένα υλικά κατά την επισκευή του αυτοκινήτου του.

Είναι γεγονός ότι, όσο η περιβαλλοντική κατανόηση και ανησυχία αυξάνεται στην Ευρώπη, τόσο οι απαιτήσεις για προϊόντα και υπηρεσίες που θα αποσκοπούν στη

---

¹²¹ Είναι το λεγόμενο Leu Prima Bond Fund.

βελτίωση της ζωής του περιβάλλοντος θα παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις. Συγχρόνως, αυτές οι απαιτήσεις θα εκθέσουν νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες, ενώ θα παραχθούν διαφοροποιημένα προϊόντα και υπηρεσίες σε ποικίλους τομείς. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί που θα έχουν τη δυνατότητα να εκπληρώσουν αυτές τις επιθυμίες των καταναλωτών, θα είναι σε θέση να απολαύσουν μακροπρόθεσμα οφέλη. Θα κατορθώσουν να βελτιώσουν την εταιρική του εικόνα και την ανταγωνιστικότητά τους στην αγορά.¹²²

---

¹²² Βλ. *Green Financial Products and Services, Current Trends and Future Opportunities in North America*, όπ.π., σελ. 15-46.

3. Τραπεζικό ελληνικό σύστημα

3.1. Ιστορική αναδρομή

Η απαρχή του σύγχρονου ελληνικού τραπεζικού συστήματος χρονολογείται από το 1828, όταν ο πρώτος πρωθυπουργός του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, ο Ιωάννης Καποδίστριας, ίδρυσε την Εθνική Οικονομική Τράπεζα. Σκοπός του ιδρύματος ήταν η αντιμετώπιση των οικονομικών δυσκολιών που ταλάνιζαν την Ελλάδα ύστερα από 7 χρόνια πολέμου για την ανεξαρτησία τους. Σε σύντομο χρονικό διάστημα, η τράπεζα έπαυσε τη λειτουργία της, καθώς το κοινό δεν εμπιστευόταν εκεί τις αποταμιεύσεις τους, με αποτέλεσμα μόνο να δανείζει.

Δέκα χρόνια μετά, το 1841, ιδρύθηκε η πρώτη ιδιωτική τράπεζα, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος με ξένους και Έλληνες επενδυτές αλλά και με το 20% του αρχικού της κεφαλαίου από το κράτος. Οι δραστηριότητες της Τράπεζας περιορίζονταν σε δάνεια και στην οικονομική υποστήριξη του εθνικού πλούτου. Η λειτουργία της διήρκησε μέχρι το 1864.

Στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα, ο αριθμός των τραπεζικών ιδρυμάτων αυξήθηκε σημαντικά. Το κύριο χαρακτηριστικό των τραπεζών της εποχής ήταν το ελάχιστο ποσοστό των καταθέσεων. Στην πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, πολλές καινούριες τράπεζες άρχισαν να λειτουργούν. Επιπλέον, δίκτυα καταστημάτων εξαπλώθηκαν και νέες τραπεζικές τεχνολογίες εισήχθησαν. Όλα αυτά, συνέβαιναν χωρίς οποιαδήποτε μορφή επέμβασης του κράτους.

Η οικονομική κρίση του 1929, λίγο επηρέασε το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Παρόλα αυτά, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1930, πλήθος μικρών τραπεζών χρεοκόπησαν. Ένα χρόνο προτού η Ελλάδα αναμειχθεί στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ο αριθμός των τραπεζών, σε όλη τη χώρα, ήταν 31. Μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, η ελληνική κυβέρνηση αποφάσισε να επεμβαίνει δυναμικά στο

τραπεζικό σύστημα, το οποίο ήταν το κύριο εργαλείο για σχέδια οικονομικής ανοικοδόμησης της χώρας.

Παρόλο που οι συνθήκες δεν ήταν ευνοϊκές, από το 1960 και έπειτα, οι διεθνείς τραπεζικές δραστηριότητες οδήγησαν στην εγκατάσταση καταστημάτων αλλοδαπών τραπεζών στη χώρα. Το γεγονός αυτό, ενισχύθηκε ακόμα περισσότερο, τη δεκαετία του '70, με τη συνεργασία της χώρας με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και έπειτα με τη συμμετοχή της χώρας ως κράτος μέλος το 1981.¹²³

3.2. Περιβαλλοντικές δράσεις ελληνικών τραπεζών- συνοπτικά

Εμπορική

Η Εμπορική Τράπεζα έχει δεσμευτεί, μέσω της περιβαλλοντικής της πολιτικής, την εφαρμογή μέτρων περιβαλλοντικής διαχείρισης. Τα εν λόγω μέτρα αφορούν τη βελτίωση της εσωτερικής εταιρικής οικολογικής αποδοτικότητας, τη μείωση της υποβάθμισης του εξωτερικού περιβάλλοντος και τη προώθηση της διαφάνειας στην εταιρική περιβαλλοντική διαχείριση.¹²⁴

Η υλοποίηση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης της Εμπορικής ξεκίνησε το 1994, οπότε και υπήρξε ιδρυτικό μέλος της UNEP Finance Initiative. Από το 2002 συμπεριλαμβάνεται στους κόλπους των διεθνών χρηματιστηριακών δεικτών αειφορίας FTSE4Good, κατόπιν εκτεταμένων αξιολογήσεων από ανεξάρτητους φορείς. Το ίδιο έτος ξεκίνησε, από μέρους της τράπεζας, το επιχειρησιακό σχέδιο «Τραπεζική για τη Ζωή».

Ένα έτος έπειτα, το 2003, πραγματοποιήθηκε αξιολόγηση για τον DJSI (Dow Jones Sustainability Index), έγινε μέλος του Παγκόσμιου Συμφώνου (Global Compact) και του Ελληνικού Δικτύου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Τέλος, το έτος αυτό

¹²³ Βλ. Christos V. Gortsos, Legal Counsel on International and European Law, Hellenic Bank Association, The Greek Banking System, ed. Ant. N. Sakkoulas and Bruylant, Αθήνα, Απρίλιος 1998, σελ. 3-6.

¹²⁴ Βλ. www.emporiki.gr και δελτία τύπου στις 16 Ιουλίου 2007.

θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικό για την περιβαλλοντική της πολιτική, καθώς επήλθε ο σχεδιασμός και η διαβούλευση, αλλά και η δημοσιοποίηση ένα έτος μετά.¹²⁵

ALPHA Τράπεζα

Ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένη σε θέματα περιβαλλοντικής πολιτικής εμφανίζεται να είναι και η ALPHA Bank. Οι δραστηριότητές της διέπονται από τις αρχές της εξοικονόμησης ενέργειας στους χώρους των γραφείων, της ενημέρωσης των εργαζομένων, της εφαρμογής και της τήρησης περιβαλλοντικής πολιτικής, της δημοσιοποίησης των αποτελεσμάτων και του διαλόγου με τους κοινωνικούς εταίρους.

Η άσκηση της περιβαλλοντικής πολιτικής για την τράπεζα περιλαμβάνει τη χρήση υλικών φιλικών προς το περιβάλλον και την ανακύκλωση και διαχείριση ρυπογόνων υλικών (ηλεκτρονικών συσκευών και μπαταριών) και χαρτιού, με εντεταμένες προσπάθειες από το 2003. Επιπλέον, συμμετέχει ως χορηγός στο ολοκληρωμένο σύστημα Ανταποδοτικής Ανακύκλωσης του Δήμου Αθηναίων. Για το λόγο αυτό, βραβεύτηκε με το Βραβείο Χορηγίας Περιβαλλοντικού Έργου, στο πλαίσιο των Βραβείων Περιβαλλοντικής Ευαισθησίας «Οικόπολις 2007»

Επιβεβαιώνοντας την κοινωνική και περιβαλλοντική ευαισθησία της, η τράπεζα συμμετέχει στον δείκτη FTSE4Good και από το 2007 αποτελεί ένα από τα μέλη του UNEP Finance Initiative^{126, 127}.

Eurobank EFG

Ως εναρκτήριο έτος για την επίσημη θέσπιση της επίσημης περιβαλλοντικής πολιτικής της Eurobank, θεωρείται το 2003. Το 2004, ως πρωτοπόρος στο ελληνικό χώρο,

¹²⁵ Βλ. ομιλία Στέλλας Κοβλακά, σύμβουλος διοίκησης Εμπορικής Τράπεζας, 4^ο Διεθνές Συνέδριο Διοίκησης και Ανθρώπινων Πόρων, Ολυμπιακοί Αγώνες 2004- η Επόμενη Μέρα, 3-4 Φεβρουαρίου 2004, ξενοδοχείο Μεγάλη Βρετανία.

¹²⁶ Μάλιστα, υπήρξε αποκλειστικός χορηγός της 2^{ης} ημερίδας του στην Αθήνα για θέματα Εταιρικής Ευθύνης και Αειφόρου Ανάπτυξης στον τραπεζοασφαλιστικό κλάδο.

¹²⁷ Βλ. www.alpha.gr

πιστοποιήθηκε με το Διεθνές Πρότυπο ISO 14001 για την εφαρμογή Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.

Σύμφωνα με τον εσωτερικό της κανονισμό, η Eurobank έχει θεσπίσει, από το 2004, ειδική Επιτροπή Περιβάλλοντος, η οποία συντονίζεται από το Γραφείο Περιβάλλοντος. Επιπλέον, έχει ενταχθεί στους δείκτες FTSE4Good Europe και FTSE4Good World, ενώ, από το 2005, αποτελεί μέλος του Παγκοσμίου Δικτύου Χρηματοοικονομικών Οργανισμών (UNEP FI).

Στην προσπάθειά της να αξιοποιήσει νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες, η τράπεζα προωθεί των «πράσινη τραπεζική». Για τον σκοπό αυτό, τον Ιανουάριο του 2007, παρουσίασε τα «πράσινα» προϊόντα της σε ειδική ημερίδα του UNEP FI στη Αθήνα.¹²⁸ Επιπλέον, η περιβαλλοντική επίδοση της τράπεζας δημοσιοποιείται, ενώ παράλληλα υπόκεινται σε συγκρίσιμες μελέτες μέσω ειδικών δεικτών με βάση το διεθνώς αποδεκτό πλαίσιο αναφοράς Global Reporting Initiative (GRI). Οι ειδικοί δείκτες αφορούν την επιφάνεια των καταστημάτων και των κτιρίων, τη ενέργεια, το χαρτί, το νερό, τον μηχανογραφικό εξοπλισμό, της εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, τα πράσινα τραπεζικά προϊόντα και την εκπαίδευση του προσωπικού.¹²⁹

Εθνική Τράπεζα

Η Εθνική τράπεζα από κοινού με τις θυγατρικές της, έχουν σχεδιάσει μία πολιτική για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος, την οποία εφαρμόζουν με συνέπεια.

Το σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης της Εθνικής είναι πλήρως εναρμονισμένο με τις απαιτήσεις του διεθνούς προτύπου ISO 14001. Επιπλέον, η τράπεζα εξακολουθεί να συμμετέχει στους σχετικούς δείκτες FTSE4Good Europe και FTSE4Good Global.

---

¹²⁸ Η ημερίδα είχε τίτλο «Αειφορία και Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στον Ελληνικό Τραπεζικό και Ασφαλιστικό κλάδο».

¹²⁹ Βλ. www.eurobank.gr

Προκειμένου να βελτιώσει την περιβαλλοντική της επίδοση και να μειώσει της επιπτώσεις της στο περιβάλλον αναλαμβάνει πρωτοβουλίες στοχεύοντας στη εξοικονόμηση ενέργειας, στην ορθή χρήση των επαγγελματικών μετακινήσεων, στην συνετή διαχείριση χαρτιού και στερεών αποβλήτων, στην εφαρμογή περιβαλλοντικών κριτηρίων στις προμήθειες και στην εφαρμογή πολιτικής εκτίμησης περιβαλλοντικών κινδύνων στις χρηματοδοτήσεις.¹³⁰

Από τα παραπάνω διαφαίνεται το γεγονός ότι οι μεγαλύτερες τράπεζες στην Ελλάδα ξεκίνησαν τη διαμόρφωση φιλοπεριβαλλοντικής πολιτικής σχετικά πρόσφατα. Από το 2003, παρατηρείται μία εντεταμένη προσπάθεια για ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στην λειτουργία τους. Η δραστηριοποίηση φαίνεται να είναι αρκετά καθυστερημένη, καθώς το περιβάλλον έχει παρουσιάσει σημάδια υποβάθμισης εδώ και αρκετές δεκαετίες. Παρόλα αυτά, η εν λόγω προσπάθεια χρήζει συνεργασίας και συλλογικότητας.

---

¹³⁰ Βλ. www.ethniki.gr

4. Τράπεζα Πειραιώς

Πριν από μερικά χρόνια, οι επιχειρήσεις θεωρούσαν ως αδικαιολόγητη επιβάρυνση στους προϋπολογισμούς τους, την εφαρμογή πράσινων πολιτικών. Στη σημερινή εποχή, η εντύπωση αυτή ανατρέπεται, καθώς έχει διαπιστωθεί ότι το λειτουργικό κόστος μειώνεται, ενώ παράλληλα οι επενδυτικές ευκαιρίες αποφέρουν όφελος στις εταιρίες και τους μετόχους και προσδίδουν κύρος στην επιχείρηση. Πλέον, στον επιχειρηματικό σχεδιασμό των εταιριών συμπεριλαμβάνεται η περιβαλλοντική πολιτική.

Μία υπεύθυνη επιχείρηση, όπως η Τράπεζα Πειραιώς, δεν μπορεί να μένει απαθής ενώπιον των νέων κοινωνικών συνθηκών που δημιουργούν οι κλιματικές αλλαγές και η υποβάθμιση των οικοσυστημάτων. Επιπλέον, μία διαρκώς αναπτυσσόμενη επιχείρηση πρέπει να αρπάζει τις ευκαιρίες για νέες επενδυτικές επιλογές, προκειμένου να επιτύχει τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και να αντιμετωπίσει τις κλιματικές αλλαγές.¹³¹

4.1. Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Ως Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη θεωρείται- όπως αναφέρθηκε παραπάνω- η οικειοθελής δέσμευση των επιχειρήσεων για ένταξη κοινωνικών και περιβαλλοντικών δράσεων στις επιχειρηματικές τους πρακτικές, πέρα από τις νομοθετικές τους υποχρεώσεις. Από τον Δεκέμβριο του 1991 που η Τράπεζα Πειραιώς ιδιωτικοποιήθηκε, υλοποιεί κάθε χρόνο ειδικά Προγράμματα και Πρωτοβουλίες που συνεχώς βελτιώνουν Ποιοτικά και Ποσοτικά την Εταιρική της Υπευθυνότητα. Οι ενέργειες της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης δεν θεωρούνται κόστος, αλλά στρατηγική επένδυση.

---

¹³¹ Βλ. συνέντευξη Βρασίδα Ζάρβα, υπεύθυνου μονάδας περιβάλλοντος της Τράπεζας Πειραιώς, περιοδικό Gonatural, τεύχος Ιανουαρίου 2008, σελ. 20-23

Έχοντας ως αντίληψη ότι ένα κοινωνικά εύρωστο περιβάλλον αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων οποιασδήποτε επιχείρησης, η Τράπεζα Πειραιώς αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στα θέματα Εταιρικής Υπευθυνότητας, προκειμένου να λειτουργήσει αρμονικά με την κοινωνία.¹³² Ως πυλώνες της Εταιρικής Υπευθυνότητας του Ομίλου Πειραιώς, οι οποίοι συνθέτουν την πρακτική εφαρμογή της Εταιρικής Κοινωνικής του Ευθύνης, συνιστούν:

- Η διαύγεια στη δομή και τις αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης.
- Η σχέση εμπιστοσύνης και ευθύνης με πελάτες και προμηθευτές.
- Οι πολιτικές ίσων ευκαιριών και αξιοκρατικών κριτηρίων στο ανθρώπινο δυναμικό.
- Οι κοινωνικές παρεμβάσεις.
- Η περιβαλλοντική πολιτική.
- Το πολιτιστικό έργο.

Με βάση της δραστηριότητές της σε θέματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, η Τράπεζα εντάσσεται σε ειδικούς δείκτες αξιολόγησης εταιριών. Συμμετέχει εθελοντικά στο Οικουμενικό Σύμφωνο του ΟΗΕ (UN Global Compact), το οποίο περιλαμβάνει δέκα βασικές αρχές για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα δικαιώματα εργασίας, την προστασία του περιβάλλοντος και την καταπολέμηση της διαφθοράς. Επιπλέον, η Τράπεζα ξεκίνησε προσπάθεια να εναρμονίσει την Ετήσια Έκθεση με τις αρχές και τις οδηγίες του Global Reporting Initiative- GRI (έκδοση G3- 2006), προκειμένου να αξιολογηθεί το περιεχόμενο της Έκθεσης και να ολοκληρώνεται η επικοινωνία με τα ενδιαφερόμενα μέρη.¹³³

Από το 2003, η Τράπεζα Πειραιώς πληροί τα κριτήρια του δείκτη FTSE4Good. Ο διεθνής αυτός δείκτης αποσκοπεί στην κάλυψη των αναγκών των επενδυτών που χαρακτηρίζονται ως κοινωνικά ευαίσθητοι, για επενδύσεις σε εταιρείες ανταποκρινόμενες σε διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.

¹³² Βλ. περιοδικό *20 χρόνια επιστημονικό μάρκετινγκ*, άρθρο του Βρασίδα Ζάρβα, Ιούλιος- Αύγουστος 2006

¹³³ Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 4-6.

Το 2007, το Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη υποδέχτηκε στους κόλπους του την Τράπεζα Πειραιώς ως νέο μέλος. Αποστολή του Δικτύου είναι οι ελληνικές επιχειρήσεις αλλά και η ευρύτερη κοινή γνώμη να αντιληφθούν την έννοια της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και των ορθολογικών πρακτικών της.¹³⁴

4.1.1. Εταιρική διακυβέρνηση

Ο όρος «εταιρική διακυβέρνηση» καθιερώθηκε νομοθετικά με τον νόμο 3016/2002 «για την εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις». Ο όρος αποτελεί την ελληνική απόδοση του διεθνούς όρου «Corporate Governance» και αφορά το σύστημα και τους μηχανισμούς διοίκησης και ελέγχου μίας ανώνυμης εταιρίας.¹³⁵ Στην παρούσα μελέτη, το σημείο που χρήζει αναφοράς είναι η διοικητική δομή του Ομίλου της Τράπεζας Πειραιώς για την προώθηση της κοινωνικής ευθύνης.

Μία από τις κύριες εκτελεστικές και διοικητικές επιτροπές του Ομίλου είναι η Επιτροπή Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Πρόκειται για μία εξαμελή επιτροπή στην οποία προεδρεύει η Πρόεδρος του Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς (ΠΙΟΠ) και Σύμβουλος Διοίκησης για θέματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Τα υπόλοιπα μέλη που απαρτίζουν την Επιτροπή είναι ο Γενικός Διευθυντής Εταιρικής Διοίκησης, η Βοηθός Γενικός Διευθυντής Ανθρώπινου Δυναμικού και Εκπαίδευσης, ο Βοηθός Γενικός Διευθυντής Επιχειρηματικού Σχεδιασμού και Επενδυτικών Σχέσεων, ο Υπεύθυνος Υπηρεσίας Περιβαλλοντικών Θεμάτων και η Γενική Διευθύντρια του ΠΙΟΠ.¹³⁶

Η Επιτροπή έχει ως αρμοδιότητες τις εξής τρεις:

- Ενίσχυση ασθενών κοινωνικών ομάδων και προστασία φυσικού περιβάλλοντος μέσω προγραμμάτων που αξιολογεί και στηρίζει.

¹³⁴ Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 45- 46.

¹³⁵ Βλ. Γ. Προβόπουλου και Χρ. Γκόρτσου, *το Νέο Ευρωπαϊκό Χρηματοοικονομικό περιβάλλον, τάσεις και προοπτικές*, πρόλογος Θ. Β. Καρατζάς, πρόεδρος ΕΕΤ, ένωση ελληνικών τραπεζών, εκδ. Αντ, Ν, Σάκκουλα, Αθήνα 2004, σελ. 401-403.

¹³⁶ Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 7-23.

- Συνεισφορά σε φιλανθρωπικά προγράμματα.
- Συμμετοχή σε προγράμματα για τη δημιουργία μουσείων.

4.2. Περιβαλλοντικές δράσεις

Η ενίσχυση ασθενών κοινωνικών ομάδων και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος απασχολούν την Τράπεζα με ετήσιες συνεισφορές σε διάφορα προγράμματα. Το Πολιτιστικό Ίδρυμα του Ομίλου Πειραιώς συμμετέχει ενεργά στα θέματα πολιτισμού. Για το έτος 2007, το 2,9% των ετήσιων κερδών και το 2,8% των λειτουργικών εξόδων της Τράπεζας αφορούσαν δράσεις στο κοινωνικό, πολιτιστικό και περιβαλλοντικό έργο της.

Στο πλαίσιο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, η Τράπεζα Πειραιώς προχώρησε από το 2003 στη διαμόρφωση της Περιβαλλοντικής της Πολιτικής. Αναγνωρίζοντας ότι οι ενεργειακές πολιτικές δεν είναι ανεξάρτητες, προωθείται η υπεύθυνη χρήση τους. Οι βασικές αρχές που διέπουν την περιβαλλοντική πολιτική της Τράπεζας ενυπάρχουν σε δύο διαστάσεις, την εσωτερική και την εξωτερική. Η εσωτερική διάσταση αναφέρεται στην προσπάθειά της για μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη δράση της. Η εξωτερική αφορά την ενίσχυση της περιβαλλοντικής αντίληψης των πελατών της και τη γενικότερη διαφύλαξη του περιβάλλοντος για τις επόμενες γενιές. Ο σκοπός αυτός επιτυγχάνεται με την εφαρμογή Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης υπό την λειτουργία του Ευρωπαϊκού Κανονισμού EMAS.

Η συνεχής εφαρμογή και βελτίωση του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, η συμμόρφωση προς τους διεθνείς και εθνικούς κανόνες και η λήψη μέτρων (προληπτικών και διορθωτικών) για την αποσόβηση της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, αποτελούν τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η Διοίκηση της Τράπεζας Πειραιώς.

Οι καθορισμένοι γενικοί στόχοι διαχείρισης περιβάλλοντος είναι οι εξής:

- Η ορθή και περισσότερο παραγωγική χρήση των πόρων που απαιτούνται για την αποτελεσματική λειτουργία της Τράπεζας.
- Η μείωση των επιπτώσεων στο περιβάλλον από τη συνεχόμενη βελτίωση των τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών που παρέχονται στους καταναλωτές.
- Η ευαισθητοποίηση του προσωπικού σε περιβαλλοντικά θέματα.
- Η δημοσίευση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη λειτουργία της Τράπεζας και τα μέτρα που λαμβάνονται προς τη κατεύθυνση της μείωσης των επιπτώσεων αυτών.
- Η ενδυνάμωση του κύρους της επιχείρησης στην προστασία του περιβάλλοντος.

Οι ανωτέρω στόχοι επιτυγχάνονται μέσω μεθόδων ελέγχου, παρακολούθησης και μέτρησης των λειτουργιών σχεδιασμού και παραγωγής των προϊόντων και υπηρεσιών, των προμηθειών, των συνεργασιών, της τεχνικής υποστήριξης κλπ.¹³⁷

Ειδική Υπηρεσία Περιβαλλοντικών Θεμάτων έχει ενταχθεί στον τομέα εταιρικών κοινωνικών θεμάτων της Τράπεζας προκειμένου να εφαρμόζεται ολοκληρωμένα η Περιβαλλοντική της Πολιτική. Η εν λόγω υπηρεσία απαρτίζεται από ανθρώπινο δυναμικό με εμπειρία σε περιβαλλοντικά και ενεργειακά θέματα, τόσο στη νομική όσο και στην οικονομική διάσταση.¹³⁸ Ως στόχοι της Υπηρεσίας θέτονται οι εξής:

- Μείωση περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
- Ένταξη στις λειτουργικές δομές διαδικασιών οι οποίες είναι φιλικές προς το περιβάλλον.
- Προώθηση και ενίσχυση στην αγορά τραπεζικών προϊόντων που σέβονται το περιβάλλον.
- Μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.
- Ενημέρωση του ανθρώπινου δυναμικού και του ευρύτερου κοινού.
- Προστασία της φύσης.

¹³⁷ Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 38-44.

¹³⁸ Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 45

Η Τράπεζα Πειραιώς έχει συμμορφωθεί πλήρως με την εθνική και την κοινοτική νομοθεσία για το περιβάλλον. Για τον σκοπό αυτό, έχει δημιουργήσει ειδική Βάση Δεδομένων για τη, σχετική με τον χρηματοπιστωτικό τομέα, περιβαλλοντική νομοθεσία. Έτσι, εξασφαλίζεται η άμεση ανταπόκριση στις νέες ρυθμίσεις.¹³⁹

Τέλος, η Τράπεζα, προωθώντας την περιβαλλοντική της πολιτική, συμμετείχε στην ετήσια έκθεση της EcoLife από τις 23 έως τις 26 Ιουνίου του 2006. Πρόκειται για την πρώτη, σε εθνικό επίπεδο, ολοκληρωμένη έκθεση προϊόντων και υπηρεσιών που είναι φιλικές προς το περιβάλλον.¹⁴⁰

4.2.1. Προστασία της φύσης

Η μεγάλη αξία του ελληνικού φυσικού περιβάλλοντος και η ανάγκη για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας της Ελλάδας, ώθησαν την Τράπεζα να συνεργαστεί με αρμόδιους και αξιόπιστους φορείς. Για το σκοπό αυτό, διαμόρφωσε στρατηγική στήριξης ενεργειών προστασίας του περιβάλλοντος.

Η ενίσχυση των ελληνικών Περιβαλλοντικών Οργανώσεων πραγματοποιείται μέσω χορηγιών προγραμμάτων και δράσεων για την προστασία ευαίσθητων οικοσυστημάτων, την προστασία απειλούμενων ειδών (μεσογειακή φώκια και καφέ αρκούδα), την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού.¹⁴¹

4.3. Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα GREENbanking4Life

Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος LIFE υλοποιείται το πρόγραμμα GREENbanking4life, το οποίο αποτελεί σημείο αναφοράς για την εφαρμογή της

¹³⁹ Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 52

¹⁴⁰ Βλ. εφημερίδα, “The Winners”, αρ. τευχ. 7, Οκτώβριος 2006, σελ. 8

¹⁴¹ Βλ. έντυπο εταιρική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος: δύο δρόμοι στην ίδια γραμμή, εκδ. AD STORE Hellas

Περιβαλλοντικής Πολιτικής της Τράπεζας. Το Πρόγραμμα έχει τριετή διάρκεια (10/2006- 10/2009) και προϋπολογισμό 2.000.000€. Συγχρηματοδοτείται κατά 50% από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ενώ εταίρος στην υλοποίησή του είναι η «Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης¹⁴²». Τίτλος του Προγράμματος είναι: Δημιουργία Πράσινων Προϊόντων στο Χρηματοπιστωτικό Τομέα και Μείωση των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων των Τραπεζικών Υπηρεσιών.¹⁴³

Το πρόγραμμα που είχε κατατεθεί στη Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος (DG Environment) έγινε αποδεκτό από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 13 Σεπτεμβρίου του 2006. Αποτέλεσε το μοναδικό πρόγραμμα της χρηματοδοτικής γραμμής LIFE Environment που επελέγη από την Ελλάδα. Επιπλέον, είναι η πρώτη φορά, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, που η Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος της ΕΕ, μέσω αυτού του εργαλείου, συνεργάζεται με χρηματοπιστωτικό οργανισμό.¹⁴⁴

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει μία σειρά από δράσεις οι οποίες αποσκοπούν όχι μόνο στη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της Τράπεζας και στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, αλλά και στην αύξηση της ανακύκλωσης. Τοιουτοτρόπως, θα προωθήσει στους πελάτες της την καινοτομία της «πράσινης τραπεζικής».

Οι στόχοι του προγράμματος είναι συγκεκριμένοι και αφορούν:

- Τον καθορισμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της Τράπεζας αναφορικά τόσο με τις εσωτερικές, όσο και με τις εξωτερικές της λειτουργίες. Για τον σκοπό αυτό απαιτείται σχεδιασμός, συλλογή και ανάλυση σχετικών δεδομένων, καθορισμός παραμέτρων και δημιουργία ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων για τον ορισμό της περιβαλλοντικής επίδοσης ετησίως.
- Την μείωση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στη διαχείριση της ενεργειακής αποδοτικότητας των κτιρίων¹⁴⁵ της Τράπεζας, την ορθολογική χρήση των

¹⁴² πρόκειται για μη κυβερνητική περιβαλλοντική οργάνωση με εμπειρία σε θέματα επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης υλικών.

¹⁴³ κωδικός Προγράμματος LIFE06/ ENV/GR/000375.

¹⁴⁴ Βλ. εφημερίδα, "The Winners", αρ. τευχ. 7, Οκτώβριος 2006, σελ. 8 και έντυπο *GREENbanking4Life*, το πρόγραμμα που κάνει την ευθύνη πράξη, Ε 100-119.06.07, εκδ. AD Store Hellas

¹⁴⁵ Βλ. κοινοτική οδηγία 2002/91/EK, για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων.

αναλώσιμων προϊόντων και του νερού, την ανακύκλωση και την προμήθεια προϊόντων φιλικών προς το περιβάλλον. Προκειμένου να πραγματοποιηθούν τα ανωτέρω απαιτείται η σύνταξη «οδηγών ορθής περιβαλλοντικής πρακτικής».

- Το σχεδιασμό νέων «πράσινων» τραπεζικών προϊόντων που θα προωθηθούν στην αγορά.
- Τη μεταφορά της τεχνογνωσίας στα στελέχη, τους υπαλλήλους αλλά και στο ευρύτερο κοινό, μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων και ειδικών εντύπων.

Όσο αφορά τα αναμενόμενα αποτελέσματα στους συγκεκριμένους στόχους του προγράμματος, η Τράπεζα έχει δεσμευτεί να επιτύχει τα εξής:¹⁴⁶

- Μείωση των εκπομπών CO₂ με την εφαρμογή φωτοβολταϊκών στοιχείων σε τέσσερις επιλεγμένες υποδομές,
- Ανακύκλωση του 70% του διατιθέμενου χαρτιού,
- Ανακύκλωση του 50% των αγοραζόμενων πλαστικών μπουκαλιών,
- Ανακύκλωση του 70% των μελανιών που χρησιμοποιούνται σε εκτυπωτές και φωτοτυπικά,
- Ανακύκλωση του 40% των μπαταριών του προσωπικού,
- Μείωση κατά 30% της κατανάλωσης νερού,
- Συνολική μείωση των μετακινήσεων με αεροπλάνο κατά 5%,
- Χρήση κατά 80% προϊόντων καθαρισμού με οικολογική σήμανση,
- Το 80% της χρήσης του χαρτιού A4 να είναι ανακυκλωμένο και μη χλωριωμένο,
- Σχεδιασμός και προώθηση 5 νέων πράσινων τραπεζικών προϊόντων,
- Κατάρτιση προσωπικού και μεταφορά τεχνογνωσίας σε 12 θυγατρικές και 50 μικρομεσαίες επιχειρήσεις,
- Διάδοση πληροφοριών και ευαισθητοποίηση.

Τα υποέργα και οι δράσεις του Προγράμματος¹⁴⁷ απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα:

¹⁴⁶ Βλ. EuroCharity. Org, Corporate Social Responsibility Director Greece, δελτίο τύπου, 15/04/2008.

¹⁴⁷ πηγή Τράπεζα Πειραιώς, Greenbanking4Life.

ΔΡΑΣΕΙΣ	ΥΠΟΕΡΓΑ
• Γραφείο περιβαλλοντικών θεμάτων • Εκθέσεις- αναφορές προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή	Διαχείριση προγράμματος
• Σχεδιασμός συλλογής δεδομένων • Δημιουργία βάσης καταχώρησης δεδομένων και συλλογής στοιχείων • Ανάλυση δεδομένων, ανάλυση επίδοσης, σύστημα αναφορών	Εκτίμηση λειτουργικών επιπτώσεων
• Οδηγοί διαχείρισης ενέργειας, απορριμμάτων, νερού, μετακινήσεων, προμηθειών • Πρόγραμμα δημιουργίας κινήτρων προσωπικού για φιλοπεριβαλλοντική πολιτική	Διαχείριση λειτουργικών επιπτώσεων
• Πολιτική εγκατάστασης φωτοβολταϊκών συστημάτων • Υλοποίηση προγραμμάτων διαχείρισης απορριμμάτων, νερού, μετακινήσεων • Υλοποίηση προγράμματος πράσινων προμηθειών • Υλοποίηση προγράμματος δημιουργίας κινήτρων προσωπικού	Μείωση λειτουργικών επιπτώσεων
• Μελέτη σκοπιμότητας δυνητικών αγορών για «πράσινα» τραπεζικά προϊόντα με στόχο τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της επιχειρηματικής δραστηριότητας της Τράπεζας	Εκτίμηση επιχειρησιακών επιπτώσεων
• Προώθηση πράσινων τραπεζικών προϊόντων στην ελληνική αγορά	Διαχείριση επιχειρησιακών επιπτώσεων
• Μείωση επιπτώσεων από την επιχειρησιακή δραστηριότητα μέσω πρωτοβουλιών	Κατάρτιση τρίτων
• Σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων e-learning για το προσωπικό • Ιστοσελίδα για το πρόγραμμα LIFE • Ημερίδες και συνέδρια για τη διάδοση των αποτελεσμάτων του Προγράμματος • Τεχνικές έκδοσης (εταιρική περιβαλλοντική έκθεση και εκλαϊκευμένη έκθεση • Τύπος και ηλεκτρονικά ΜΜΕ	Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση

Στις 15 Ιουλίου 2008, κατατέθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή η 3^η έκθεση προόδου, για την περίοδο από 3 Οκτωβρίου 2006 έως τις 30 Ιουνίου 2008. Η πρόοδος που έχει επιτευχθεί ανά υποέργο είναι αξιοσημείωτη. Αναλυτικά:

Για το πρώτο υποέργο, μέχρι τη διάρκεια που αφορά η έκθεση προόδου, έχει καλυφθεί το 53,5% του προϋπολογισμού. Η συνολική διαχείριση του Προγράμματος προχωρά χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα. Αναφορικά με το δεύτερο υποέργο, η δημιουργία πρωτότυπης βάσης δεδομένων είναι γεγονός. Η πρώτη έκθεση Αξιολόγησης των Λειτουργικών Επιπτώσεων έχει ολοκληρωθεί και ο υπολογισμός της περιβαλλοντικής επίδοσης της Τράπεζας για το 2006 και 2007 έχει πραγματοποιηθεί.

Όσο αφορά τη διαχείριση των λειτουργικών επιπτώσεων, οι πέντε οδηγοί έχουν πάρει την τελική τους μορφή και το πρώτο ερωτηματολόγιο για τη φιλοπεριβαλλοντική συμπεριφορά του προσωπικού συμπληρώθηκε και αναλύθηκαν τα αποτελέσματα. Επιπλέον, η μείωση περιβαλλοντικών επιπτώσεων έχει επέλθει. Η διαδικασία εγκατάστασης φωτοβολταϊκών συστημάτων, καθώς και τα προγράμματα ανακύκλωσης και εξοικονόμησης νερού έχουν ξεκινήσει. Τμήμα του προγράμματος πράσινων προμηθειών, είναι η αγορά ανακυκλωμένου και μη χλωριωμένου χαρτιού.

Επιπροσθέτως, η μελέτη σκοπιμότητας έχει εμπλουτιστεί και τα νέα πράσινα τραπεζικά προϊόντα έχουν ήδη προωθηθεί στην αγορά με την πρώτη αξιολόγηση να έχει ολοκληρωθεί. Η κατάρτιση τρίτων έχει ξεκινήσει με διάφορες συναντήσεις στη Ρουμανία, στη Βουλγαρία και στη Μ. Βρετανία. Τέλος, οι δράσεις του τελευταίου υποέργου προχωρούν σε ικανοποιητικό βαθμό. Η κατασκευή της ιστοσελίδας έχει ολοκληρωθεί, εκδόθηκαν δύο φυλλάδια ενημέρωσης του κοινού και ξεκίνησε το ηλεκτρονικό πρόγραμμα e- learning για το προσωπικό.¹⁴⁸

---

¹⁴⁸ www.grennbanking4life.gr

4.3.1. Πράσινο κατάστημα

Στις 25 Φεβρουαρίου του 2008, λειτούργησε το κατάστημα GREEN BANKING, στην οδό Πανεπιστημίου 18 στην Αθήνα. Αποτελεί το πρώτο πράσινο κατάστημα τράπεζας στην Ελλάδα και τα Βαλκάνια. Πρόκειται για μία πρωτοβουλία της Τράπεζας Πειραιώς στον τομέα της πράσινης επιχειρηματικότητας.

Η λειτουργία του εντάσσεται στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής πολιτικής της Τράπεζας, όπως υλοποιείται από την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη του Ομίλου. Σκοπός του Καταστήματος είναι η ενημέρωση του κοινού για το περιβαλλοντικό έργο της Τράπεζας και η προβολή σε ιδιώτες και επιχειρήσεις των επενδύσεων σε νέες τεχνολογίες που βοηθούν το περιβάλλον. Ταυτόχρονα πληροφορεί τους πολίτες για το πρόγραμμα GRENNbanking4Life.

Οι επισκέπτες μπορούν να λάβουν ολοκληρωμένη πληροφόρηση για το πρόγραμμα διαχείρισης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, για το Περιβαλλοντικό Αποτύπωμα μιας επιχείρησης, για τον επιχειρηματικό κίνδυνο που ενδέχεται να υπάρξει από τις κλιματικές αλλαγές, για τη περιβαλλοντική νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τις επενδυτικές ευκαιρίες σε Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και για τα οφέλη του βιοκλιματικού σχεδιασμού και των πράσινων τραπεζικών προϊόντων.¹⁴⁹

4.3.2. Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης

Η Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης είναι αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία που ιδρύθηκε το 1990 και ασχολείται με τη διαχείριση των στερεών και άλλων αποβλήτων, των φυσικών πόρων, του νερού και της ενέργειας. Κύρια μεριμνά της είναι η προώθηση της βιωσιμότητας σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.¹⁵⁰ Ως στόχοι εμφανίζονται οι ακόλουθοι:

---

¹⁴⁹ Βλ. περιοδική ενημερωτική έκδοση *επιχειρηματικές επιλογές*, Μάρτιος- Απρίλιος 2008, εκδ. Τράπεζα Πειραιώς, τευχ. 10, σελ. 4

¹⁵⁰ www.ecorec.gr

- Μείωση και περιβαλλοντική διαχείριση αποβλήτων,
- Διαχείριση φυσικών πόρων και ενέργειας,
- Οργάνωση και υποστήριξη προγραμμάτων μείωσης, αξιοποίησης και ανακύκλωσης αποβλήτων,
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση πολιτών,
- Βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση,
- Αναπτυξιακή βοήθεια.

4.4. Οικουμενικό Σύμφωνο Ο.Η.Ε.

Από τις αρχές του 2004, η Τράπεζα Πειραιώς συμμετέχει εθελοντικά στο Οικουμενικό Σύμφωνο του Ο.Η.Ε. (UN Global Compact). Στο παρόν Σύμφωνο περιλαμβάνονται δέκα βασικές αρχές οι οποίες σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα δικαιώματα εργασίας, την προστασία του περιβάλλοντος και την εναντίωση στη διαφθορά. Με αυτόν τον τρόπο η Τράπεζα προωθεί τις αρχές αυτές μέσα από τις δραστηριότητές της.

Οι δέκα αρχές που περιλαμβάνονται στο Οικουμενικό Σύμφωνο αναφορικά με τη δράση μίας επιχείρησης είναι οι εξής:

- Υποστηρίζει και σέβεται την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που γίνονται αποδεκτά διεθνώς.
- Δεν εμπλέκεται σε παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Αναγνωρίζει τη δημιουργία εργατικών σωματείων και το δικαίωμα για συλλογικές διαπραγματεύσεις.
- Περιορίζει την καταναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία.
- Απαγορεύει την παιδική εργασία.
- Περιορίζει τις διακρίσεις στην εργασία.
- Υποστηρίζει τις αρχές της προφύλαξης για το περιβάλλον.
- Ενισχύει την περιβαλλοντική υπευθυνότητα.
- Προωθεί τεχνολογίες φιλικές προς το περιβάλλον.

- Δραστηριοποιείται εναντίον κάθε μορφής διαφθοράς (εκβιασμού και δωροδοκίας).

Αναφορικά με την υλοποίηση των ανωτέρω Αρχών, η Τράπεζα Πειραιώς έχει συμμορφωθεί πλήρως με την ελληνική και διεθνή νομοθεσία.

Ενστερνιζόμενη στη σφαίρα των δραστηριοτήτων της, το Οικουμενικό Σύμφωνο του Ο.Η.Ε. και προωθώντας τις βασικές αρχές του σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα δικαιώματα εργασίας, την προστασία του περιβάλλοντος και την καταπολέμηση της διαφθοράς, η Τράπεζα με το ανθρώπινο πρόσωπο¹⁵¹, αντιμετωπίζει με σεβασμό τον άνθρωπο. Επιπλέον, το 2007 δημιουργήθηκε στη Γενική Διεύθυνση Ανθρώπινου Δυναμικού, ομάδα Εσωτερικής Επικοινωνίας και Οργανωσιακής Υγείας, η οποία καθοδηγεί συμβουλευόντας τους εργαζόμενους που αντιμετωπίζουν προσωπικά ή εργασιακά θέματα. Για το ίδιο έτος, στο πλαίσιο αυτό, δεν διαπιστώθηκαν περιστατικά διάκρισης ή άνισης συμπεριφοράς.

Σε ότι αφορά την ελευθερία στη δημιουργία εργατικών σωματείων και στο δικαίωμα των συλλογικών διαπραγματεύσεων, το ανθρώπινο δυναμικό αντιπροσωπεύεται από τρεις συλλόγους εργαζομένων, εκ των οποίων ο πιο αντιπροσωπευτικός είναι το υπεύθυνο όργανο για τις διαπραγματεύσεις της Διοίκησης σε θέματα ανθρώπινου δυναμικού. Επιπλέον, μία φορά, τουλάχιστον, τον μήνα έχει προγραμματιστεί να πραγματοποιείται συνάντηση εργασίας της ανώτατης διοίκησης με εκπροσώπους του Συλλόγου. Κατά τη διάρκεια των συναντήσεων αυτών, γίνεται ενημέρωση για τις δραστηριότητες του Ομίλου και για τις λειτουργικές αλλαγές.

Για τον περιορισμό κάθε διάκρισης στην εργασία και την απασχόληση, η Τράπεζα Πειραιώς έχει καθορίσει πολιτικές και πρακτικές διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού, οι οποίες περιλαμβάνονται σε αρχές που διασφαλίζουν ένα εργασιακό περιβάλλον χωρίς διακρίσεις. Ως τέτοιες αρχές αναφέρονται οι ίσες ευκαιρίες, οι δράσεις προσέλκυσης, τα ερεθίσματα για επαγγελματική εξέλιξη, η εκπαίδευση, οι

---

¹⁵¹ όπως παρουσιάζεται στη διαφημιστική της εκστρατεία.

ανταγωνιστικές αμοιβές, η ανοιχτή επικοινωνία, τα προγράμματα υποστήριξης, το ασφαλές περιβάλλον εργασίας.¹⁵²

Σχετικά με τη δράση εναντίον κάθε μορφής διαφθοράς, ο Κώδικας Δεοντολογίας¹⁵³ αναγράφει. Σχετικοί όροι αναγράφονται στη σύμβαση πρόσληψης κάθε υπαλλήλου, ενώ λειτουργούν μηχανισμοί, διαδικασίες ελέγχου και μηχανογραφικά συστήματα πρόληψης και καταστολής νομιμοποίησης εσόδων που προέρχονται από εγκληματικές και εν γένει παράνομες δραστηριότητες, ενώ δύναται να εντοπιστούν ιδιαίτερες συναλλαγές.¹⁵⁴

Συνεχίζοντας την πρωτοπορία της σε πανελλήνιο επίπεδο, το 2007, η Τράπεζα Πειραιώς υπέγραψε τη διακήρυξη “Caring for Climate: The business leadership platform” του Οικουμενικού Συμφώνου του Ο.Η.Ε.. Το ίδιο έτος, υπεγράφη και η Διακήρυξη για την ένταξη της Τράπεζας στο UNEP FI (United Nations Environment Programme Finance Initiative). Πρόκειται για την Οικονομική Πρωτοβουλία του Προγράμματος Περιβάλλοντος του Ο.Η.Ε., η οποία αποτελείται από τη διεθνή σύμπραξη μεταξύ του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και του χρηματοοικονομικού τομέα. Στην πρωτοβουλία αυτή συμμετέχουν, παγκοσμίως, 170 τράπεζες και ασφαλιστικοί οργανισμοί με τη δέσμευση να περιλαμβάνουν την αειφόρο ανάπτυξη στις επιχειρηματικές τους επιλογές.¹⁵⁵

Από τις 8 έως τις 26 Ιουνίου του 2009, το UNEP FI θα υλοποιήσει ένα μάθημα e-learning για την κλιματική αλλαγή: Κίνδυνοι και Δυνατότητες για τον Οικονομικό Τομέα. Το μάθημα θα δώσει τη δυνατότητα στα στελέχη των οικονομικών ιδρυμάτων να ενημερωθούν για τη κλιματική αλλαγή και πως αυτή επηρεάζει την βιομηχανία στο σύνολό της.¹⁵⁶

¹⁵² Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 26-37.

¹⁵³ Βλ. σχετικά με κώδικα δεοντολογίας του χρηματοπιστωτικού τομέα, Γ. Προβόπουλου και Χρ. Γκόρτσου, *το Νέο Ευρωπαϊκό Χρηματοοικονομικό περιβάλλον, τάσεις και προοπτικές*, πρόλογος Θ. Β. Καρατζάς, πρόεδρος ΕΕΤ, ένωση ελληνικών τραπεζών, εκδ. Αντ, Ν, Σάκκουλα, Αθήνα 2004, σελ. 437-448.

¹⁵⁴ Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 38

¹⁵⁵ Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 45- 46.

¹⁵⁶ www.unepfi.org

Επιπλέον, το UNEP FI, ερευνά τις δραστηριότητές του στη Βόρεια Αμερική μέσω του North America Task Force, το οποίο έχει κύρια αρμοδιότητα την ενσωμάτωση των αρχών της υποστηρίξιμης ανάπτυξης, ως συνηθισμένη επιχειρηματική πρακτική σε ολόκληρο τον οικονομικό τομέα της Βόρειας Αμερικής. Συγκεκριμένα ανταλλάζει ιδέες και καλές πρακτικές, μελετά συγκεκριμένα περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα και προσπαθεί για τη μείωση των κινδύνων και για την εκμετάλλευση των ευκαιριών που παρουσιάζονται.

Ακόμη, σε μία έρευνα που διεξήχθη το 1997, προέκυψε ότι ενόψει του περιβαλλοντικού κινδύνου, ένας μεγάλος αριθμός των τραπεζών μελών του UNEP FI εγκαθίδρυσαν περιβαλλοντικά τμήματα και ξεκίνησαν να σχεδιάζουν φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα.¹⁵⁷

Τέλος, το UNEP σε συνεργασία με την Παγκόσμια Τράπεζα εξέτασαν τη δυνατότητα πραγματοποίησης φυσικού και οικονομικού υπολογισμού στο πεδίο των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος, καθώς και τη δυνατότητα χρησιμοποίησης εναλλακτικών περιβαλλοντικών δεικτών στο εισόδημα και στο προϊόν.¹⁵⁸

4.5. Ευρωπαϊκός Κανονισμός EMAS

Το σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης των λειτουργιών της Τράπεζας ακολουθεί μία αλληλένδετη πορεία που ξεκινά με τις επιμέρους μετρήσεις (σε νερό, χαρτί, ενέργεια, έπιπλα κλπ.) και την καταγραφή σε ειδικά έντυπα και αρχεία, συνεχίζει με την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, την αναφορά και την δημοσιοποίηση της αξιολόγησης και καταλήγει στον σχεδιασμό των προγραμμάτων και την εφαρμογή τους.

¹⁵⁷ Βλ. *Green Financial Products and Services, Current Trends and Future Opportunities in North America*, a report of the North American Task Force (NATF) of the United Nations Environment Programme Finance Initiative, UNEP Finance Initiative, Innovative financing for sustainability, August 2007, σελ. 9-10.

¹⁵⁸ Βλ. Ulaganathan Sankar, *Environmental Economics*, Oxford University Press, 2001, σελ. 280-283 και Ahmad Y. J., Serafy S. E. και Lutz Ernst, *Environmental Accounting for Sustainable Development*, A UNEP- World Bank Symposium, Washington, D.C.: World Bank, 1989.

Μέσα στο 2004, ολοκληρώθηκε και η εκπόνηση της μελέτης και του σχεδιασμού του συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης, ώστε να τελεί σε πλήρη συμμόρφωση με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό EMAS.¹⁵⁹

Ετησίως, 8 εκατομμύρια κιλοβατώρες ηλεκτρικής ενέργειας εξοικονομούνται, ενώ με τα προγράμματα ανακύκλωσης χαρτιού αποφεύγεται η κοπή 5.000 δένδρων, εξοικονομούνται 9.900.000 λίτρα νερό και αποφεύγεται η εκπομπή περίπου 300 τόνων CO₂ στην ατμόσφαιρα. Παράλληλα, η ευρεία χρήση ανακυκλωμένου χαρτιού και η εγκατάσταση Συστήματος Ενεργειακής Παρακολούθησης στα κεντρικά γραφεία, αποτελούν τη συμβολή της Τράπεζας Πειραιώς στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος στα πλαίσια της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.¹⁶⁰ Το σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης, όπως αναλύθηκε προηγουμένως, παρουσιάστηκε σε συνέντευξη Τύπου στις 7 Μαρτίου στο ξενοδοχείο Μεγάλη Βρετανία. Η ολοκλήρωση και εφαρμογή της συγκεκριμένης πολιτικής αποτελεί μοναδική δραστηριοποίηση στο ευρύτερο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδος.¹⁶¹

4.6. Ο Δείκτης FTSE4Good

Η Policy Committee του διεθνή δείκτη FTSE4Good Index Series απέδωσε στην Τράπεζα Πειραιώς, το 2005, το Certificate of Membership, κατόπιν θετικής αξιολόγησης. Ο παρόν δείκτης δημιουργήθηκε από τον διεθνή οργανισμό για τη διαχείριση χρηματιστηριακών δεικτών FTSE και αποσκοπεί στην κάλυψη των αναγκών των κοινωνικά ευαίσθητων επενδυτών.

Στόχος των κριτηρίων αξιολόγησης των εταιρειών αποτελεί η ανάδειξη εκείνων που διαθέτουν υψηλή ευαισθησία σε θέματα περιβαλλοντικής πολιτικής. Επιπλέον,

---

¹⁵⁹ www.piraeusbank.gr

¹⁶⁰ Βλ. περιοδικό 20 χρόνια επιστημονικό μάρκετινγκ, άρθρο κου Βρασίδα Ζάρβα, Ιούλιος- Αύγουστος 2006

¹⁶¹ Βλ. εφημερίδα, “The Winners”, αρ. τευχ. 7, Οκτώβριος 2006, σελ. 9.

στοχεύει στην ενίσχυση των εταιρειών που αναπτύσσουν εποικοδομητικές σχέσεις με τους κοινωνικούς εταίρους, σέβονται και προωθούν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.¹⁶²

Οι εταιρείες που αναγνωρίζονται από τον δείκτη, είναι εταιρείες που δραστηριοποιούνται περισσότερο στη διαχείριση των περιβαλλοντικών κινδύνων και επιπτώσεων, ενώ προσπαθούν να μειώσουν το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα. Σχεδιάστηκε για εταιρείες των οποίων οι επενδυτές αναζητούν την καλύτερη περιβαλλοντική πολιτική, την μείωση των περιβαλλοντικών κινδύνων στο χαρτοφυλάκιό τους, την βελτίωση της εικόνας τους και την προώθηση της σχετικής δραστηριοποίησης και σε άλλες εταιρείες.

4.7. Πράσινα προϊόντα

Μέχρι πριν από λίγα χρόνια, οι περισσότερες παραδοσιακές τράπεζες δεν εξασκούσαν την «πράσινη» τραπεζική ή τις ευκαιρίες επενδύσεων σε τομείς φιλικούς προς το περιβάλλον. Πρόσφατα διαδόθηκαν τα πράσινα προϊόντα και υπηρεσίες, όχι μόνο στις μικρές ή συνεταιριστικές τράπεζες, αλλά ακόμα και στις μεγάλες χρηματοοικονομικές και ασφαλιστικές εταιρίες. Παρόλο που αυτές οι εταιρίες διαφέρουν ως προς τις δράσεις για την αύξηση των περιβαλλοντικών προϊόντων, η αύξηση και η καινοτομία της ανάπτυξης αυτής καταδεικνύουν τη μετάβαση από την ανάπτυξη στα «πράσινα» οικονομικά προϊόντα προς ένα ισχυρό ρεύμα στην τραπεζική.

Πλέον, ένας μεγάλος αριθμός οικονομικών ιδρυμάτων καθοδηγούν τις πηγές τους και την ενέργεια προς ένα συγκρατημένο οικολογικό υποβιβασμό. Η κυρίαρχη πρόκληση για τις τράπεζες είναι να δημιουργήσουν μία αποτελεσματική αγορά, βασιζόμενη στην εξεύρεση λύσεων για τα περιβαλλοντικά προβλήματα, συμπεριλαμβανομένης της κλιματικής αλλαγής, της εκδάσωσης, της ποιότητας του αέρα, της απώλειας της

---

¹⁶² Βλ. έντυπο *εταιρική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος: δύο δρόμοι στην ίδια γραμμή*, εκδ. AD STORE Hellas και. περιοδικό *20 χρόνια επιστημονικό μάρκετινγκ*, άρθρο του Βρασίδα Ζάρβα, Ιούλιος-Αύγουστος 2006

βιοποικιλότητας, αλλά και της ασφάλειας νέων επιχειρηματικών ευκαιριών που θα ευνοήσουν τους καταναλωτές.¹⁶³

Η Τράπεζα Πειραιώς, όντας ευαισθητοποιημένη σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης, οδηγήθηκε στον σχεδιασμό «πράσινων» τραπεζικών προϊόντων. Συγκεκριμένα, προχώρησε στη δημιουργία χρηματοδοτικών προϊόντων για την προμήθεια, εγκατάσταση και λειτουργία φωτοβολταϊκών συστημάτων. Με τον τρόπο αυτό, η Τράπεζα κατέστη πρωτοπόρος ως περιβαλλοντικά υπεύθυνος φορέας στο χρηματοπιστωτικό τομέα.

4.7.1. Φωτοβολταϊκά προϊόντα

4.7.1.1. Εισαγωγή

Τα φωτοβολταϊκά συστήματα μετατρέπουν την ηλιακή ακτινοβολία σε ηλεκτρική ενέργεια. Δύνανται να αξιοποιηθούν σε πολλές εφαρμογές, είτε ενσωματωμένα σε κτίρια, είτε με τη μορφή φωτοβολταϊκών πάρκων σε κατάλληλα οικόπεδα. Το περιβάλλον και η κοινωνία μπορούν να αποκομίσουν σημαντικά οφέλη από τα φωτοβολταϊκά, τα οποία αφορούν τους καταναλωτές, τους επενδυτές, τις αγορές ενέργειας και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται αλματώδης ρυθμοί ανάπτυξης στη διεθνή αγορά φωτοβολταϊκών. Χώρες με σημαντική παράδοση στην ανάπτυξη της τεχνολογίας, όπως η Ιαπωνία, η Γερμανία και οι ΗΠΑ, έχουν ήδη διαμορφώσει σχετικά προγράμματα. Παράλληλα, χώρες που εμφανίζονται τα τελευταία χρόνια, όπως η Κίνα και η Ισπανία, αναλαμβάνουν νέα μέτρα ενθαρρύνοντας τον ηλιακό ηλεκτρισμό. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα τελευταία έξι χρόνια η αγορά φωτοβολταϊκών αυξάνεται κατά 50% ετησίως.

---

¹⁶³ Βλ. *Green Financial Products and Services, Current Trends and Future Opportunities in North America*, a report of the North American Task Force (NATF) of the United Nations Environment Programme Finance Initiative, UNEP Finance Initiative, Innovative financing for sustainability, August 2007, σελ. 10.

Αναφορικά με την παγκόσμια παραγωγή, η Ευρωπαϊκή Ένωση κατέχει την δεύτερη θέση με τις ΗΠΑ να ακολουθούν και την Ιαπωνία να είναι η πρωτοπόρος. Σχετικά με τη ζήτηση των φωτοβολταϊκών, εκτιμάται ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης θα είναι υψηλότεροι από τους αντίστοιχους τις προσφορές για τα επόμενα χρόνια. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι για το έτος 2005, η βιομηχανία των φωτοβολταϊκών αυξήθηκε κατά 44% στον όγκο των πωλήσεων.

Οι σημερινοί ρυθμοί ανάπτυξης σε συνδυασμό με τους κατατιθέμενους στόχους των διαφόρων κυβερνήσεων, οδηγεί στην εκτίμηση ότι το 2010 θα εγκατασταθεί, διεθνώς, ισχύς άνω των 10.000 MW.¹⁶⁴ Στην ελληνική έννομη τάξη, η νέα νομοθεσία για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας¹⁶⁵ στηρίζει την ηλεκτροπαραγωγή από φωτοβολταϊκά συστήματα παρέχοντας, για τα επόμενα είκοσι χρόνια, εγγυημένες υψηλές τιμές πώλησης. Με τον τρόπο αυτό, τέτοια είδους επένδυση παρουσιάζει υψηλές αποδόσεις.¹⁶⁶

4.7.1.2. Πλεονεκτήματα

Τα θετικά σημεία που εντοπίζονται από την αξιοποίηση της ηλιακής ενέργειας μέσω των φωτοβολταϊκών είναι αρκετά για να κινητοποιήσουν κυβερνήσεις και ιδιώτες. Η ηλιακή ενέργεια είναι ανεξάντλητη, ανανεώσιμη και δεν υπόκειται σε έλεγχο. Τα φωτοβολταϊκά συστήματα μετατρέποντας την ηλιακή ακτινοβολία σε ηλεκτρικό ρεύμα, χρησιμοποιούν την πλέον διαθέσιμη πηγή ενέργειας στον πλανήτη, ενώ ο ηλεκτρισμός που παράγουν αποτελεί την πιο χρήσιμη μορφή ενέργειας.

Αδιαμφισβήτητα, δύο από τα κυριότερα περιβαλλοντικά πλεονεκτήματα είναι η μηδενική ρύπανση και η απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα. Είναι γεγονός, ότι κάθε κιλοβατώρα που παράγεται από φωτοβολταϊκά και όχι από συμβατικά καύσιμα, εξασφαλίζει αποφυγή έκλυσης ενός κιλού, περίπου, διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα. Με τη χρήση ενός φωτοβολταϊκού συστήματος του ενός κιλοβάτ

¹⁶⁴ χαρακτηριστική περίπτωση είναι η Καλιφόρνια, όπου τον Μάιο του 2005, ψηφίστηκε νόμος από την Γερουσία ο οποίος στοχεύει στην εγκατάσταση ενός εκατομμυρίου φωτοβολταϊκών συστημάτων στην περίοδο 2008-2017.

¹⁶⁵ Ν. 3468/2006.

¹⁶⁶ Βλ. Τράπεζα Πειραιώς, *Αγορά Φωτοβολταϊκών Προϊόντων τάσεις και Προοπτικές*, Αθήνα 2007, σελ. 3-4.

αποτρέπεται η έκλυση 1,3- 1,4 τόνων διοξειδίου του άνθρακα ετησίως, η οποία αντιστοιχεί με την ποσότητα που απορροφούν δύο στρέμματα δάσους. Άλλωστε το φαινόμενο του θερμοκηπίου προκαλείται από τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα αλλάζοντας το κλίμα της γης. Επιπλέον, μειώνονται οι εκπομπές επικίνδυνων ρύπων όπως τα αιωρούμενα μικροσωματίδια, οι ενώσεις του θείου κ.α..

Πρακτικά πλεονεκτήματα από τη χρήση των φωτοβολταϊκών αποτελούν η αθόρυβη λειτουργία, η αξιοπιστία και η μεγάλη διάρκεια ζωής (η οποία μπορεί να φτάσει τα 30 χρόνια), η επεκτατική δυνατότητα ανάλογα με τις ανάγκες και η ελάχιστη συντήρηση.

Από οικονομικής πλευράς, η μέγιστη παραγωγή ηλιακού ηλεκτρισμού τους καλοκαιρινούς μήνες, συμπίπτει με τις ώρες αυξημένης ζήτησης αποτρέποντας τα black-out, αλλά και μειώνοντας το συνολικό κόστος της ηλεκτροπαραγωγής το οποίο είναι ιδιαίτερα δαπανηρό για την κάλυψη των ωρών αιχμής. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι μία ώρα black-out κοστίζει 25- 40 εκατομμύρια ευρώ στην εθνική οικονομία.¹⁶⁷

4.7.1.3. Νομοθετικό πλαίσιο

Η πρώτη ρύθμιση των θεμάτων εναλλακτικών μορφών ενέργειας και ειδικών θεμάτων ηλεκτροπαραγωγής από συμβατικά καύσιμα έγινε με τους νόμους 1559/85 και 2165/93, οι οποίοι καταργήθηκαν με τον νεότερο νόμο 2244/94. Με τον νέο νόμο θεσμοθετήθηκε η δυνατότητα παραγωγής ενέργειας από ήπιες και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας εκτός από τη ΔΕΗ και από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα για αυτοπαραγωγή ενέργειας.

Ως ήπιες και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας θεωρούνται η αιολική ή ηλιακή ενέργεια, η βιομάζα, η γεωθερμική ενέργεια, η ενέργεια από τη θάλασσα και το υδάτινο δυναμικό μέσω μικρών υδροηλεκτρικών σταθμών.

---

¹⁶⁷ Βλ. Τράπεζα Πειραιώς, *Αγορά Φωτοβολταϊκών Προϊόντων τάσεις και Προοπτικές*, Αθήνα 2007, σελ. 5-10

Για την εκτέλεση του ανωτέρω νόμου εκδόθηκε η υπ' αριθμόν Δ6/Φ1/ΟΙΚ.8295/19.04.95 Υπουργική Απόφαση, με την οποία καθορίζονται οι διαδικασίες και τα δικαιολογητικά που απαιτούνται για την έκδοση των αδειών εγκατάστασης και λειτουργίας σταθμών ηλεκτροπαραγωγής, καθώς και οι όροι των συμβάσεων παραγωγού και ΔΕΗ.¹⁶⁸

Νόμος 3468/06

Ο παρόν νόμος αφορά την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.) και μονάδες Συμπαγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (Σ.Η.Θ.Υ.Α.)¹⁶⁹. Ο νόμος αυτός βασίζεται στην Οδηγία 2001/77/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 για την ώθηση της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στην εσωτερική αγορά¹⁷⁰.

Βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας, η οποία είναι αντίστοιχη με αυτήν άλλων ευρωπαϊκών χωρών, δίνεται η εγγύηση ότι ο διαχειριστής του συστήματος μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας (ΔΕΣΜΗΕ- ανεξάρτητη δημόσια αρχή) ή η ΔΕΗ υποχρεούνται να αγοράζουν το παραγόμενο ηλεκτρικό ρεύμα σε υψηλή τιμή (τουλάχιστον με τέσσερις φορές υψηλότερη τιμή από τη συνήθη τιμή αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας¹⁷¹). Σε αυτήν την περίπτωση υπογράφεται σύμβαση πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία ισχύει για δέκα χρόνια με δυνατότητα παράτασης για ίση διάρκεια.¹⁷²

4.7.1.4. Προοπτικές

Η διεθνής βιομηχανία φωτοβολταϊκών παρουσιάζει ρυθμούς ανάπτυξης περίπου 50% τα τελευταία χρόνια. Το 2005 ο όγκος των πωλήσεων αυξήθηκε κατά 44%, τα έσοδα κατά

¹⁶⁸ Βλ. Ι. Κ. Καρακώστα και Δ. Σ. Νίκα, *Ενέργεια και Περιβάλλον στην Προοπτική της Ευρώπης*, κοινοτικά κείμενα και ευρωπαϊκός Χάρτης για την ενέργεια, 18^ο συνέδριο της FIDE, Βερολίνο 13-16 Οκτωβρίου 1996. εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1998, σελ. 23-24

¹⁶⁹ Πρόκειται για την ταυτόχρονη παραγωγή θερμικής και ηλεκτρικής ενέργειας ή μηχανικής ενέργειας σε μία μόνο διαδικασία με την εξοικονόμηση ενέργειας τουλάχιστον 10 ποσοστιαίων μονάδων.

¹⁷⁰ ΦΕΚ 129/27-06-2006

¹⁷¹ Βλ. ν. 3468/06.

¹⁷² Βλ. έντυπο Τράπεζα Πειραιώς «φωτοβολταϊκά συστήματα, κερδίζετε εσείς και το περιβάλλον!», Δ 370-107.03.08.

50% και τα κέρδη κατά 149%. Σήμερα η ζήτηση είναι υπερδιπλάσια της προσφοράς. Το πυρίτιο υψηλής καθαρότητας που απαιτείται ως πρώτη ύλη για παραγωγή φωτοβολταϊκών διατίθεται σε μεγαλύτερες ποσότητες σε σχέση με το παρελθόν. Σε αυτό συνέβαλλαν οι νέες μονάδες που κατασκευάζονται διεθνώς.

Οι εκτιμήσεις για τον ρυθμό ανάπτυξης της βιομηχανίας των φωτοβολταϊκών καταγράφει αύξηση της τάξεως του 51% και των 37% για τα έτη 2009 και 2010 αντίστοιχα. Σε επίπεδο εγκαταστημένων συστημάτων, η Γερμανία είναι πρώτη και με διαφορά από τις υπόλοιπες.

Η Ελλάδα αρχίζει να ακολουθεί τις παγκόσμιες εξελίξεις από το 2006 με τη νέα νομοθεσία για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας¹⁷³. Οι εθνικοί στόχοι που έχουν τεθεί για εγκατάσταση φωτοβολταϊκών έως το 2020 θα εκατονταπλασιάσει τη σημερινή εγκαταστημένη ισχύ. Τόσο ελληνικές εταιρίες, όσο και εταιρίες του εξωτερικού στοχεύουν στην ελληνική αγορά φωτοβολταϊκών. Εταιρίες εμπορίας εξοπλισμού, εγκατάστασης, μελετών, project finance, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ασφαλιστικές εταιρίες έχουν εκδηλώσει τεράστιο ενδιαφέρον.¹⁷⁴

4.7.2. Προσφερόμενα προϊόντα

Μέρος της περιβαλλοντικής πολιτικής της Τράπεζας είναι ο προσδιορισμός των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που προέρχονται από εξωτερικές επιχειρησιακές δραστηριότητες καθώς και η διερεύνηση για την ανάπτυξη τραπεζικών προϊόντων που θα συμβάλλουν στην μείωσή τους. Η δημιουργία του πρώτου, σε εθνικό επίπεδο, ολοκληρωμένου πακέτου «πράσινων» τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών, είναι γεγονός, ήδη από το 2007.

¹⁷³ Βλ. παραπάνω υποενότητα νομοθετικό πλαίσιο, καθώς και σχετικές αποφάσεις όπως δημοσιεύτηκαν στο ΦΕΚ 1442/2-10-06 (συμβάσεις αγοραπωλησίας ηλεκτρικής ενέργειας), 663B/26-05-06 (διαδικασία εκτίμησης, αξιολόγησης και έγκρισης έργων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας), 448/03-04-2007 (κανονισμός αδειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας).

¹⁷⁴ Βλ. Τράπεζα Πειραιώς, *Αγορά Φωτοβολταϊκών Προϊόντων τάσεις και Προοπτικές*, Αθήνα 2007, σελ. 11-17.

Τα πράσινα προϊόντα και οι υπηρεσίες συμβάλλουν στη δημιουργία αποδοτικών και μεγάλου εύρους λύσεων για μία αγορά με ανταπόκριση στα περιβαλλοντικά προβλήματα. Είναι εκείνα που βοηθούν στην εύρεση καινοτόμων λύσεων σε μία σειρά περιβαλλοντικών ζητημάτων, όπως κλιματικές αλλαγές, απώλεια βιοποικιλότητας, ρύπανση υδάτων, ενώ παράλληλα δημιουργούν νέες ευκαιρίες για επενδυτές. Τα πράσινα προϊόντα περιλαμβάνουν επενδύσεις σε Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, καθώς και καταναλωτικά και στεγαστικά προϊόντα, τα οποία συμβάλλουν στην εξοικονόμηση ενέργειας στην κατοικία ή στην επιχείρηση των καταναλωτών. Πρόκειται για προϊόντα ιδιωτών, μικρών, μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων και για ολοκληρωμένα ασφαλιστικά προγράμματα.¹⁷⁵

Ενημερωτικά σεμινάρια που αναφέρονται στη τεχνολογία των φωτοβολταϊκών, πραγματοποιήθηκαν σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας, στα οποία συμμετείχαν περισσότεροι από 1.500 επενδυτές. Παράλληλα, σεμινάρια κατάρτισης πραγματοποιήθηκαν και για το προσωπικό της Τράπεζας.¹⁷⁶

Τα πράσινα προϊόντα τα οποία προσφέρονται στους καταναλωτές διακρίνονται σε πέντε κατηγορίες: ιδιωτών, μικρομεσαίων επιχειρήσεων, χρηματοδότηση on a project finance basis, leasing και ασφαλιστικά προϊόντα. Αναλυτικά:

4.7.2.1. Ιδιωτών

Οι δυνατότητες που έχουν οι καταναλωτές όταν επισκέπτονται ένα κατάστημα της Τράπεζας είναι στεγαστικό δάνειο, καταναλωτικά και προσωπικό δάνειο. Συγκεκριμένα:

Στεγαστικό δάνειο

Το είδος αυτού του δανείου αφορά επισκευή ή ανακαίνιση κατοικίας για την αγορά και εγκατάσταση μηχανολογικού εξοπλισμού και τεχνολογιών Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. Ακόμη προορίζεται είτε για αγορά οικοπέδου και ανέγερση κατοικίας είτε για

¹⁷⁵ Βλ. εφημερίδα, "The Winners", αρ. τευχ. 10, Δεκέμβριος 2008, σελ. 10

¹⁷⁶ Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 53-54

αγορά/ κατασκευή κατοικίας. Στις δύο τελευταίες περιπτώσεις γίνεται και ταυτόχρονη αγορά και εγκατάσταση τεχνολογιών Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.

Δίνεται η δυνατότητα επιλογής ενός από τα υφιστάμενα προϊόντα στεγαστικών δανείων (στεγαστικό σε CHF, σταθερής δόσης, στέγη για όλους, συνδεδεμένο με Euribor, σταθερό για 3,5,7,10,15,20 χρόνια). Ανάλογα με την επιλογή του προϊόντος επιλέγεται και το επιτόκιο του δανείου, το οποίο διαμορφώνεται σε Euribor μηνός/ libor μηνός πλέον περιθωρίου 0,80 μονάδες, το ελάχιστο της κατηγορίας των σταθερών επιτοκίων. Η ειδική τιμολόγηση αφορά την διάρκεια μετά την εκταμίευση και παρέχεται με την προσκόμιση της βιοκλιματικής μελέτης. Οποτεδήποτε ο πελάτης προσκομίσει το αντίγραφο της Σύμβασης Σύνδεσης με τη ΔΕΗ και το αντίγραφο της Σύμβασης Αγοραπωλησίας ηλεκτρικής ενέργειας με τη ΔΕΣΜΗΕ ή με την ΔΕΗ, το περιθώριο του επιτοκίου θα μειωθεί αυτομάτως κατά 0,10 μονάδες.¹⁷⁷

Καταναλωτικό δάνειο «Green»

Αποσκοπεί στην εγκατάσταση συστημάτων εξοικονόμησης ενέργειας. Συγκεκριμένα, αφορά συστήματα Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (π.χ. φωτοβολταϊκά, μικρές ανεμογεννήτριες, κ.λ.π.) για ιδιοκατανάλωση. Ακόμη, συμπεριλαμβάνει μηχανολογικό εξοπλισμό καλύτερης ενεργειακής απόδοσης (λέβητες- καυστήρες, γεωθερμικές αντλίες θερμότητας, κ.λ.π.) και άλλες παρεμβάσεις εξοικονόμησης στο κέλυφος κτιρίου (κουφώματα με θερμοδιακόπτη, τζάμια low- e, μονώσεις, σκίαστρα, κ.λ.π.).

Οι δικαιούχοι είναι ιδιώτες φορολογούμενοι στην Ελλάδα ή ιδιοκτήτες πολυκατοικιών- κτιριακών συγκροτημάτων. Το επιτόκιο είναι κυμαινόμενο και συνδέεται με το δείκτη Βασικό Επιτόκιο Καταναλωτικής Πίστης (BEK) πλέον περιθωρίου -2,55. Για τη χορήγηση του δανείου απαιτείται για τους ιδιώτες προτιμολόγιο ή προσφορά της εταιρείας με αναφορά στο ακριβές αντίτιμο της αγοράς του εξοπλισμού. Για τους ιδιοκτήτες πολυκατοικιών- κτιριακών συγκροτημάτων απαιτείται η προσκόμιση

---

¹⁷⁷ <http://intranet/προϊόντα-υπηρεσίες>πράσινα προϊόντα>ιδιωτών>.

αντιγράφου Πρακτικού Γενικής Συνέλευσης πολυκατοικίας ή των κτιριακών συγκροτημάτων.^{178,179}

Καταναλωτικό δάνειο για εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων και Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας

Το παρόν δάνειο παρέχεται για τη χρηματοδότηση πελατών μέσω συνεργαζόμενων με την τράπεζα εμπόρων, προκειμένου να συνδεθούν, να αγοραστούν ή να εγκατασταθούν είτε αυτόνομα Φωτοβολταϊκά Συστήματα (έως 20 KW), είτε άλλα Συστήματα Εξοικονόμησης Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. Στην περίπτωση του συγκεκριμένου δανείου, ο συνεργαζόμενος έμπορος μπορεί να επιλέξει δάνειο με προμήθεια (επιτόκιο B.E.K.) ή δάνειο χωρίς προμήθεια (επιτόκιο B.E.K. + 1 μονάδα), η οποία θα κυμαίνεται από 0% έως 2%.¹⁸⁰

Προσωπικό δάνειο Cash/ Security Collateral συνδεδεμένο με Euribor

Χρηματοδοτεί ιδιώτες για αγορά καταναλωτικών αγαθών, κάλυψη προσωπικών αναγκών αποπληρωμή υπολοίπων δανείων και καρτών αλλά και για σύνδεση/ αγορά/ εγκατάσταση Φωτοβολταϊκών Συστημάτων ή άλλων Συστημάτων Εξοικονόμησης Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. Στην τελευταία περίπτωση το μέγιστο ποσό δανείου είναι 150.000€. Επιπλέον, συνδέεται με το Euribor μηνός και βασίζεται στην ενεχυρίαση μετρητών ή τίτλων Securities A& B.¹⁸¹

4.7.2.2. Μικρομεσαίων επιχειρήσεων

Η Διεύθυνση Μικρών Επιχειρήσεων και Επαγγελματιών προσφέρει για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις που επιθυμούν να επενδύσουν σε Φωτοβολταϊκούς Σταθμούς, είτε αυτά εντάσσονται σε αναπτυξιακά προγράμματα¹⁸² είτε καλύπτονται εξ ολοκλήρου από ίδια κεφάλαια και τραπεζικό δανεισμό, προϊόν χρηματοδότησης επιχειρηματικής στέγης και επενδυτικών δαπανών. Επιπλέον, για τις επιχειρήσεις που έχουν υπαχθεί σε αναπτυξιακά προγράμματα, προσφέρεται χρηματοδότηση- κεφάλαιο

¹⁷⁸ [http://intranet/προϊόντα- υπηρεσίες>πράσινα προϊόντα>ιδιωτών](http://intranet/προϊόντα-υπηρεσίες>πράσινα προϊόντα>ιδιωτών). 18/07/2008

¹⁷⁹ Βλ. εφημερίδα, "The Winners", αρ. τευχ. 10, Δεκέμβριος 2008, σελ. 10

¹⁸⁰ [http://intranet/προϊόντα- υπηρεσίες>πράσινα προϊόντα>ιδιωτών](http://intranet/προϊόντα-υπηρεσίες>πράσινα προϊόντα>ιδιωτών). 18/07/2008

¹⁸¹ [http://intranet/προϊόντα- υπηρεσίες>πράσινα προϊόντα>ιδιωτών](http://intranet/προϊόντα-υπηρεσίες>πράσινα προϊόντα>ιδιωτών). 18/01/2008

¹⁸² Βασιζόμενα στον Αναπτυξιακό Νόμο 3299/04, όπως τροποποιήθηκε με τον Νόμο 3522/06.

κίνησης- για την προεξόφληση της επιχορήγησης (επιτόκιο κυμαινόμενο Euribor πλέον περιθωρίου 2%). Τα προϊόντα αυτά προσφέρονται για την ανάπτυξη φωτοβολταϊκών σταθμών χωρίς εξασφαλίσεις, παρά μόνο με τις προσωπικές εγγυήσεις των φορέων και με την ανταγωνιστικότερη τιμολόγηση της αγοράς για τέτοιου είδους επενδύσεις, ενώ εκχωρείται σύμβαση αγοραπωλησίας ρεύματος με τη ΔΕΗ ή τον ΔΕΣΜΗΕ.¹⁸³

4.7.2.3. Χρηματοδότηση on a project finance basis

Όσο αφορά επενδύσεις σε φωτοβολταϊκά συστήματα εγκαταστημένης ισχύος άνω των 500KW, η διεύθυνση Project Finance και Εργασιών Δημοσίου προβαίνει σε αξιολόγηση. Η αξιολόγηση προκύπτει από το business plan, την κτήση της γης επί της οποίας θα υλοποιηθεί η επένδυση (20 στρέμματα /1 MW) και το ποσοστό της ίδιας συμμετοχής (έως το 25%).¹⁸⁴

Για το 2007, το 33% των εγκατεστημένων φωτοβολταϊκών πάρκων πραγματοποιήθηκε με χρηματοδότηση από την Τράπεζα Πειραιώς. Επίσης, η Τράπεζα έχει χρηματοδοτήσει και άλλα έργα Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (αιολικά και μικρά υδροηλεκτρικά).¹⁸⁵

4.7.2.4. Leasing

Η Πειραιώς Leasing, στο πλαίσιο της νέας εκστρατείας παροχής ολοκληρωμένων «πράσινων» χρηματοοικονομικών προϊόντων για την προμήθεια, εγκατάσταση και λειτουργία φωτοβολταϊκών συστημάτων, προσφέρει για μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις, τις παρακάτω χρηματοδοτήσεις επενδύσεων:

Μεγάλες επιχειρήσεις

Για συστήματα ισχύος από 150 έως 2.000kwh, χρηματοδότηση 100% της επένδυσης εξοπλισμού με επιτόκιο συνδεδεμένο με Euribor πλέον περιθωρίου 2,5% και για συστήματα ισχύος από 2.000kwh και άνω, την ίδια χρηματοδότηση με επιτόκιο

¹⁸³ <http://intranet/προϊόντα-υπηρεσίες/πράσινα-προϊόντα/μικρομεσαίων-επιχειρήσεων>.

¹⁸⁴ <http://intranet/προϊόντα-υπηρεσίες/πράσινα-προϊόντα/χρηματοδότηση-on-a-project-finance-basis>

¹⁸⁵ Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 53-54.

συνδεδεμένο με Euribor πλέον περιθωρίου 2%. Και στις δύο περιπτώσεις παρέχεται εκχώρηση σύμβασης αγοραπωλησίας ρεύματος με ΔΕΗ- ΔΕΣΜΗΕ ως εξασφάλιση.¹⁸⁶

Μικρομεσαίες επιχειρήσεις

Η διαφοροποίηση με τις χρηματοδοτήσεις επενδύσεων για μικρομεσαίες επιχειρήσεις αφορά το επιτόκιο. Σε συστήματα ισχύος έως 20kwh το επιτόκιο συνδέεται με το Euribor πλέον περιθωρίου 6%, ενώ σε συστήματα ισχύος από 20 έως 150kwh ορίζεται το Euribor πλέον περιθωρίου 4%.¹⁸⁷

4.7.2.5. Ασφαλιστικά προϊόντα

Δύο είναι οι περιπτώσεις ασφάλισης από την Τράπεζα Πειραιώς. Το πρόγραμμα ασφάλισης εγκατάστασης φωτοβολταϊκών μονάδων και η ασφάλιση κατά παντός κινδύνου στο στάδιο της συναρμολόγησης/ εγκατάστασης/ θέσης σε λειτουργία.

Στην πρώτη περίπτωση, αντικείμενο ασφάλισης είναι οι εγκαταστημένες μονάδες επί των ταρατσών πολυκατοικιών, εντός της ελληνικής επικράτειας και με ανώτερο ποσό ασφάλισης τις 35.000€. Η κάλυψη εκτείνεται σε οποιαδήποτε τυχαία και απρόβλεπτη φυσική/ υλική απώλεια ή ζημία, η οποία προκαλείται από διακοπή παροχής ενέργειας προς τη ΔΕΗ. Επιπλέον, καλύπτονται κίνδυνοι οι οποίοι αφορούν πυρκαγιά, κεραυνό, έκρηξη, χιόνι, πλημμύρα, βραχυκύκλωμα, σεισμό, τρομοκρατική ενέργεια, κλοπή κ.λ.π.. Η παρούσα ασφάλιση υποστηρίζεται από την GENERALI HELLAS.

Στην δεύτερη περίπτωση, αντικείμενο ασφάλισης είναι ο κάθε κίνδυνος συναρμολόγησης (υλικές ζημιές ιδίου έργου και αστική ευθύνη έναντι τρίτων) και η εργοδοτική ευθύνη (εργατικό ατύχημα από αμέλεια). Η διάρκεια ασφάλισης εκτείνεται στην περίοδο των εργασιών συμπεριλαμβανομένων δύο εβδομάδων δοκιμαστικής λειτουργίας και στην περίοδο εκτεταμένης συντήρησης διάρκειας δύο μηνών από την λήξη των εργασιών κατασκευής. Ανώτερο ποσό ασφάλισης είναι τα 2.000.000€.¹⁸⁸

¹⁸⁶ <http://intranet/προϊόντα-υπηρεσίες>πράσινα προϊόντα>Leasing>μεγάλες επιχειρήσεις>

¹⁸⁷ <http://intranet/προϊόντα-υπηρεσίες>πράσινα προϊόντα>Leasing>μικρομεσαίες επιχειρήσεις>

¹⁸⁸ <http://intranet/προϊόντα-υπηρεσίες>πράσινα προϊόντα>Leasing>ασφαλιστικά προϊόντα>

Αναμφισβήτητα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το περιβαλλοντικό όφελος από τις παραπάνω επενδύσεις είναι μεγάλο. Κάθε κιλοβατώρα ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από φωτοβολταϊκά συστήματα, αποτρέπει την έκλυση ενός κιλού, περίπου, διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα. Αντίστοιχα για τις επενδύσεις σε αιολικά πάρκα, μία ανεμογεννήτρια ισχύος 1 MW παράγει 3 εκατομμύρια κιλοβατώρας ηλεκτρικής ενέργειας το χρόνο. Κάτι αντίστοιχο ισχύει και για τα μικρά υδροηλεκτρικά συστήματα.

Συνολικά, η Τράπεζα Πειραιώς έχει χρηματοδοτήσει έργα Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, αποφεύγοντας την έκλυση 538.215 τόνων CO₂ στην ατμόσφαιρα κάθε χρόνο. (όσο δηλαδή θα απορροφούσαν 800.000 στρέμματα δάσους)¹⁸⁹

4.8. Πρακτικές περιβαλλοντικών επιπτώσεων

Είναι γεγονός ότι η λειτουργία των κτιριακών υποδομών ενός οργανισμού, καθώς και οι καθημερινές δραστηριότητες του προσωπικού τους, συνιστούν τις άμεσες περιβαλλοντικές επιπτώσεις του οργανισμού. Όσο αφορά έναν μεγάλο οργανισμό, όπως είναι η Τράπεζα, που εξυπηρετεί περισσότερα από 5.500 άτομα καθημερινώς, η κατανάλωση ρεύματος, νερού και η δημιουργία απορριμμάτων, μπορεί να παρομοιασθεί με αυτήν μίας κωμόπολης.¹⁹⁰

Το Παγκόσμιο Ινστιτούτο Φυσικών Πόρων με τη συμβολή του Greenhouse Gas Protocol (GHG) Initiative (Πρωτοβουλία για τα Αέρια του Θερμοκηπίου), οδήγησε την Τράπεζα Πειραιώς στην μέθοδο συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων από την κατανάλωση ενέργειας, νερού και άλλων φυσικών πόρων, από τη χρήση αναλώσιμων υλικών αλλά και από τις μετακινήσεις του ανθρώπινου δυναμικού. Η μέθοδος αυτή αφορά όλο το δίκτυο καταστημάτων και της μονάδες διοίκησης εντός της ελληνικής επικράτειας.

¹⁸⁹ Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 53-54

¹⁹⁰ Βλ. εφημερίδα, "The Winners", αρ. τευχ. 10, Δεκέμβριος 2008, σελ. 14

Για το λόγο αυτό δημιουργήθηκε μία ξεχωριστή περιβαλλοντική βάση δεδομένων για τον λεπτομερή υπολογισμό του λειτουργικού Περιβαλλοντικού της Αποτυπώματος. Ο υπολογισμός αυτός, γίνεται βασιζόμενος στις σχετικές εθνικές και διεθνείς έρευνες, ενώ ο περιβαλλοντικός απολογισμός βασίστηκε στους δείκτες που προτείνει το Global Reporting Initiative (GRI).

Το Περιβαλλοντικό Αποτύπωμα είναι τρόπος μέτρησης των επιπτώσεων του ανθρώπου στο περιβάλλον. Καταδεικνύει την έκταση γης που απαιτείται για να παραχθούν οι πόροι που αξιοποιούνται από τους ανθρώπους άλλα και για να απορροφηθούν από το περιβάλλον η ρύπανση και τα απόβλητα που προκαλεί ο άνθρωπος. Ο προσωπικός Υπολογιστής Περιβαλλοντικού Αποτυπώματος αποσκοπεί στην ενημέρωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που συνεπάγονται οι καθημερινές δραστηριότητες του ατόμου και συμβάλλει στην μείωση των επιπτώσεων αυτών.¹⁹¹

Για τις εσωτερικές της ανάγκες, η Τράπεζα προμηθεύεται με 100% ανακυκλωμένο και μη χλωριωμένο χαρτί. Ωστόσο, προς το παρόν δεν ισχύει και το ίδιο για το χαρτί του υλικού μάρκετινγκ και των αντιγράφων κίνησης λογαριασμών. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι για το 2007, η συγκεκριμένη Τράπεζα, ήταν ο μεγαλύτερος αγοραστής και χρήστης ανακυκλωμένου και μη χλωριωμένου χαρτιού στα Βαλκάνια. Παράλληλα είναι η μόνη επιχείρηση στην Ελλάδα, η οποία στην πολιτική των προμηθειών βασίζεται σε «πράσινα» κριτήρια. Αξίζει να σημειωθεί ότι η κατανάλωση ανακυκλωμένου χαρτιού, σε σχέση με το συμβατικό, έχει αυξηθεί κατά 5,5 περίπου ποσοστιαίες μονάδες σε ένα έτος (από 92,7% σε 98,1% το 2007).

Όσο αφορά την ενέργεια, οι μεγαλύτερες λειτουργικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις της Τράπεζας προέρχονται από την κατανάλωση ηλεκτρικού ρεύματος. Το γεγονός αυτό οδήγησε την Τράπεζα σε μία σταδιακή αλλαγή της ενεργειακής της πολιτικής. Τα αποτελέσματα θα αρχίζουν να φαίνονται μέσα στα επόμενα χρόνια.

---

¹⁹¹ Βλ. εφημερίδα, “The Winners”, αρ. τευχ. 10, Δεκέμβριος 2008, σελ. 13

Ανάλογες θα είναι και οι πρακτικές για εξοικονόμηση νερού, παρόλο που η αύξηση στην κατανάλωση ανά εργαζόμενο δεν είναι σημαντική (μόλις 2,6% το 2007).¹⁹²

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι στο επενδυτικό σχέδιο για την πλήρη ανακαίνιση του κτιριακού συγκροτήματος του CITY LINK (Μέγαρο του Μετοχικού Ταμείου Στρατού) εντάχθηκαν και υλοποιήθηκαν διάφορες επεμβάσεις με στόχο τον ορθολογικό ενεργειακό σχεδιασμό του.¹⁹³

Σημαντικές είναι και οι εκπομπές CO₂. Οι μεγαλύτερες προέρχονται από την κατανάλωση του ρεύματος και από τις μετακινήσεις των εργαζομένων, από το σπίτι στη δουλειά και πάλι στο σπίτι. Στο πλαίσιο της εφαρμογής συγκεκριμένων προγραμμάτων διαχείρισης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, το Εκτελεστικό Συμβούλιο αποφάσισε την αντικατάσταση των συμβατικών αυτοκινήτων των στελεχών της Τράπεζας με αυτοκίνητα χαμηλών εκπομπών ρύπων (υβριδικά). Τα οφέλη από την κατανάλωση τέτοιου τύπου αυτοκινήτου είναι τόσο οικονομικά, όσο και περιβαλλοντικά. Συγκεκριμένα, το κόστος κατανάλωσης είναι 36% λιγότερο, γεγονός που αντιστοιχεί σε λιγότερες εκπομπές περίπου ενός τόνου CO₂ ετησίως.¹⁹⁴

Όσο αφορά τον ηλεκτρονικό εξοπλισμό, η Τράπεζα παρέδωσε, το 2007, στην Ανακύκλωση Συσκευών Α.Ε. περίπου 32,2 τόνους αποσυρόμενων παλιών ηλεκτρονικών συσκευών (828 οθόνες, 786 ηλεκτρονικούς υπολογιστές, 134 servers, 455 εκτυπωτές, 64 σαρωτές και 115 κουτιά με πληκτρολόγια, ποντίκια, καλώδια κτλ.).¹⁹⁵

Επιπροσθέτως, σημαντική είναι η συνεισφορά στην ανακύκλωση χαρτιού, για το 2007, με αύξηση 55,5%. Συνολικά, οι οργανωτικές μονάδες της ευρύτερης περιοχής της Αττικής και της Θεσσαλονίκης ανακύκλωσαν 155,5 τόνους χαρτιού. Από το 2008, η ανακύκλωση χαρτιού και η συλλογή για επαναχρησιμοποίηση των μελανοδοχείων και τόνερ, πραγματοποιείται στο 50% των καταστημάτων της Αττικής και της Θεσσαλονίκης

¹⁹² Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 46- 52

¹⁹³ Βλ. περιοδικό *20 χρόνια επιστημονικό μάρκετινγκ*, άρθρο του Βρασίδα Ζάρβα, Ιούλιος- Αύγουστος 2006

¹⁹⁴ Βλ. εφημερίδα, "The Winners", αρ. τευχ. 10, Δεκέμβριος 2008, σελ. 14

¹⁹⁵ Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 46- 52

και αναμένεται να καλύψει το 90% του Δικτύου. Η Τράπεζα συνεργάζεται με την εταιρεία Cartridge World Ltd για τη συλλογή και ανακύκλωση των μελανοδοχείων και τόνερ. Επιπλέον συμμετέχει στο πρόγραμμα της εταιρίας ΑΦΗΣ- εγκεκριμένου φορέα του ΥΠΕΧΩΔΕ- για τη συλλογή και ανακύκλωση των μπαταριών.¹⁹⁶

Αναφορικά με τις μεταφορές, οι επαγγελματικές μετακινήσεις με το αεροπλάνο έχουν επιδείξει φθίνουσα πορεία. Σημαντική συμβολή στην κάθοδο είχε η χρήση των συστημάτων τηλεδιασκέψεων. Ακόμη, οι εκπαιδεύσεις πλέον πραγματοποιούνται ταχύτερα με το σύστημα εκμάθησης από απόσταση (e-learning).

Προκειμένου να εντοπιστεί η περιβαλλοντική συμπεριφορά του ανθρώπινου δυναμικού, στα πλαίσια του προγράμματος GREENbanking4Life, σχεδιάστηκε ερωτηματολόγιο με τίτλο «Καθημερινές μας συνήθειες και περιβάλλον». Στην έρευνα αυτή συμμετείχαν εθελοντικά οι εργαζόμενοι τον Ιούνιο του 2007. Τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου που προήλθαν από το 21% επί του συνόλου των εργαζομένων ήταν ιδιαίτερα ικανοποιητικά επιδεικνύοντας περιβαλλοντική ευθύνη σε πολλά απλά ζητήματα της καθημερινότητας, τόσο στο γραφείο, όσο και στο σπίτι.¹⁹⁷

Τέλος, η Τράπεζα είναι ο αποκλειστικός χορηγός του οικολογικού περιοδικού “Nature explore” με 30.000 φύλλα κυκλοφορίας σε μηνιαία βάση.

«Στην Τράπεζα Πειραιώς βρίσκουμε το σωστό περιβάλλον για επενδύσεις και τις σωστές επενδύσεις για το περιβάλλον»

Σοφία Στάικου, Πρόεδρος του Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς και Υπεύθυνη στον τομέα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.

¹⁹⁶ Βλ. εφημερίδα, “The Winners”, αρ. τευχ. 10, Δεκέμβριος 2008, σελ. 14

¹⁹⁷ Βλ. Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς σελ. 46- 52 .

Συμπεράσματα

Οι περιβαλλοντικές καταστροφές και ο κίνδυνος των πυρηνικών ατυχημάτων συνέβαλλαν στην αφύπνιση των πολιτικών ηγεσιών και της παγκόσμιας κοινής γνώμης. Το γεγονός αυτό, ώθησε τη συλλογική κοινή συνείδηση προς τη κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος.

Οι πρώτες απόπειρες κατοχύρωσης της διαφύλαξης του περιβάλλοντος στον ευρωπαϊκό χώρο είναι αξιόλογες και χρονολογούνται ήδη από το 1972. Το έτος αυτό, σηματοδοτεί την αυξημένη ευαισθητοποίηση και δραστηριοποίηση της κοινοτικής κοινής γνώμης. Τις δύο τελευταίες δεκαετίες, οι περιβαλλοντικές συμφωνίες σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο, περιλαμβάνουν κανόνες για την αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού κινδύνου, σχετικά με θέματα οικονομικού ενδιαφέροντος.

Ωστόσο, ο μεγάλος αριθμός των διεθνών συμφωνιών μπορεί να έχει τα αντίθετα αποτελέσματα και να καταστεί αναποτελεσματικός. Ο συντονισμός και η συνεργασία είναι δυνατόν να δυσχεραίνονται και να μην επέρχεται η αναμενόμενη συμφωνία και η κοινή αντιμετώπιση. Οι νομοθεσίες των κρατών- μελών πρέπει να ακολουθούν κοινή γραμμή στρατηγικής προκειμένου να επιτυγχάνεται η υψηλή προστασία του περιβάλλοντος. Στην προσπάθεια αυτή, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και η ποικιλομορφία του περιβάλλοντος των περιοχών της Κοινότητας.

Η περιβαλλοντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι στατική. Αναζητά, διαρκώς, λύσεις και βέλτιστες πρακτικές για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών θεμάτων. Οι πολίτες της έχουν δικαίωμα στο υψηλό επίπεδο διαβίωσης και έχουν ενεργή συμμετοχή και άποψη προς αυτή τη κατεύθυνση. Η οικονομική ανάπτυξη, η κοινωνική πρόοδος και η προστασία του περιβάλλοντος αποτελούν αλληλοσυνδεόμενους τομείς. Σε αυτή τη προσέγγιση ενυπάρχει και η βάση της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η συνεισφορά της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι αξιοσημείωτη. Ήδη εδώ και μία δεκαετία ενθαρρύνουν τα κράτη μέλη να προωθήσουν τη διάδοση καινούριων και καθαρών τεχνολογιών και να σκεφτούν τρόπους χρηματοδότησης για τη φροντίδα των δημόσιων αγαθών. Με τον τρόπο αυτό, τα παλιά κεφάλαια αντικαθίστανται με νέες επενδύσεις με υψηλά περιβαλλοντικά κριτήρια. Τα προνόμια από τις εν λόγω δράσεις είναι διφυή: οι επενδύσεις θα δημιουργήσουν θέσεις εργασίας και επαγγελματικές ευκαιρίες, ενώ οι νέες τεχνολογίες θα οδηγήσουν σε καλύτερο περιβάλλον. Ακόμη, το εργατικό δυναμικό θα είναι περισσότερο παραγωγικό, η διαχείριση των φυσικών πόρων θα είναι πιο αποτελεσματική και η φήμη της επιχείρησης θα είναι θετικότερη αυξάνοντας τα κέρδη και την ανάπτυξη της. Επιπλέον, οι νέες τεχνολογίες που είναι φιλικές προς το περιβάλλον συμβάλλουν ώστε να καταστεί η Ευρώπη περισσότερο ανταγωνιστική στην οικονομία, προωθώντας την κοινωνική πρόοδο.

Ακολούθως, η εξέλιξη της κλιματικής πολιτικής είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ενίσχυση της περιβαλλοντικής συνείδησης. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία σημαντική μεταστροφή στην οικολογική συνείδηση πολιτών και καταναλωτών. Τα μέσα που ενδείκνυνται για την ενίσχυση της οικολογικής συνείδησης συνίστανται σε παρεμβάσεις και δράσεις με πολλαπλά αποτελέσματα και ευρεία συμμετοχή.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι, παρά τη σημαντική πρόοδο για την προστασία και τη διαχείριση του περιβάλλοντος με τη θέσπιση και τη καθιέρωση βελτιωμένων μέσων, η ανάπτυξη της ανθρωπότητας θα εξακολουθήσει να μην είναι περιβαλλοντικά βιώσιμη, στο σύνολό της. Αναπόφευκτα, τα νέα περιβαλλοντικά πρότυπα δεν θα δύνανται να συμβαδίζουν με την αυξημένη ζήτηση σε καταναλωτικά αγαθά.

Ο σκοπός είναι εμφανής: μεγαλύτερη επαγρύπνηση στους κινδύνους του παρόντος. Ωστόσο, το περιβάλλον δεν προορίζεται μόνο για το παρόν. Επιδίωξη είναι η διατήρηση και η βελτίωσή του για τις επόμενες γενεές. Μελλοντικά η ανθρωπότητα κινδυνεύει από την αλόγιστη συμπεριφορά που παρατηρήθηκε τις προηγούμενες δεκαετίες.

Αποτελεί γενική διαπίστωση ότι, οι επιχειρήσεις- είτε μεγάλου, είτε μικρού μεγέθους- δύναται να διαδραματίσουν σπουδαίο ρόλο στην προσπάθεια να σωθεί ο πλανήτης. Έχοντας ως γνώμονα τις απαιτήσεις των καταναλωτών και εν γένει των ατόμων, έχουν αντιληφθεί την ανάγκη να συμβαδίζουν με το περιβαλλοντικό μοντέλο. Τα οφέλη είναι μακροχρόνια: μεγαλύτερο κύρος και προσέλκυση. Δημιουργείται μία κοινωνική συνήθεια που θα ενισχύσει τον αγώνα για διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος. Η επιμόρφωση του προσωπικού των επιχειρήσεων κρίνεται αναγκαία, καθώς οι δραστηριότητές τους συνιστούν τις άμεσες περιβαλλοντικές επιπτώσεις ενός οργανισμού. Ταυτοχρόνως, θα ωθήσει και τους υπόλοιπους πολίτες για περιβαλλοντικές δράσεις και θα δημιουργήσει μία περιβαλλοντική νοοτροπία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, η μεταβολή που έχει επέλθει στη συμπεριφορά των επιχειρήσεων είναι αποτέλεσμα των πιέσεων που τους ασκήθηκαν από τις κυβερνήσεις. Καταλυτική είναι η συνεισφορά, προς αυτή την κατεύθυνση, της απειλής αυστηρότερων μέτρων. Με τον τρόπο αυτό, επιτυγχάνεται η αποτροπή δράσεων με επιβλαβείς συνέπειες στο περιβάλλον και η ενσωμάτωση του περιβαλλοντικού κόστους στα λειτουργικά έξοδα των επιχειρήσεων.

Είναι γεγονός ότι, η ενσωμάτωση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης στον επιχειρηματικό σχεδιασμό των επιχειρήσεων συμβάλλει στην επίτευξη των υψηλών περιβαλλοντικών στόχων που έχουν τεθεί. Οι ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες, όπως η Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων και το κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου (EMAS), αποτελούν σημαντικά εργαλεία για τη διερεύνηση των επιπτώσεων των διαφόρων προϊόντων στο περιβάλλον. Παράλληλα, προσεγγίζουν την εταιρική κοινωνική ευθύνη χωρίς όμως να είναι νομικά δεσμευτικές. Η αποτελεσματικότητα των εν λόγω συστημάτων έγκειται στην εθελοντική συμμετοχή των οργανισμών. Παρόλα αυτά, δεν είναι δυνατό να βασίζεται αποκλειστικά στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Επομένως, προτείνεται μία μεγαλύτερη δέσμευση από τις επιχειρήσεις για ανάληψη τέτοιων πρωτοβουλιών, διαμέσου των σχετικών πιέσεων από τη περιβαλλοντική νομοθεσία.

Οι ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες αναδεικνύουν την μεταστροφή που έχει επέλθει στις ανθρώπινες συνειδήσεις. Πρωτοβουλίες που διαφημίζουν τα φιλοπεριβαλλοντικά προϊόντα και που καταγράφουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τις δράσεις των επιχειρήσεων. Όλα αυτά, πραγματοποιούνται μέσω ενός αδιαφανούς συστήματος που αποσκοπεί στην ενημέρωση του κοινού. Ο ανταγωνισμός είναι καλός αρωγός στην επίτευξη του στόχου. Διαμέσου του ανταγωνισμού, ο οικονομικός τομέας ενισχύεται και βελτιώνεται.

Σημαντικός είναι ένας επιπλέον σκοπός για την ενασχόληση με το παρόν θέμα, ο οποίος αφορά τη σύνδεση του οικονομικού τομέα με το περιβάλλον και την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής σε όλες τις κοινοτικές πολιτικές. Το γεγονός αυτό, αποτελεί την επιβεβαίωση όσων υποστήριζαν ότι το περιβάλλον είναι ένας τομέας που θα είναι πάντα επίκαιρος και δεν αρκεί μία μόνη της πολιτική για να τον ενισχύσει. Το περιβάλλον είναι αναγκαίο να υπεισέρχεται σε όλους τους τομείς προκειμένου να εμφανιστούν τα αναμενόμενα αποτελέσματα των σχετικών δράσεων παγκοσμίως. Η πραγματοποίηση των περιβαλλοντικών στόχων πρέπει να είναι ο πρωταρχικός στόχος του συνόλου των οικονομικών επιστημών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ακόμα και η Κοινή Αγορά ωθεί τη συνεργασία για τη δημιουργία κοινού ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού προτύπου.

Η οικονομική ανάπτυξη, η οποία περικλείει τους τομείς της ενέργειας, του περιβάλλοντος και της οικονομίας επιτυγχάνεται με τη χρήση ασφαλών τεχνολογιών. Για το λόγο αυτό είναι σκόπιμη η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης. Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας αποτελούν ένα κλάδο της ενεργειακής πολιτικής που επιφέρει θετικά αποτελέσματα στη προσπάθεια ενίσχυσης του περιβάλλοντος και την επίτευξη της αειφορίας. Ως ανεξάντλητες πηγές ενέργειας, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, δύναται να αντικαταστήσουν την εξάρτηση των οικονομιών των χωρών, παγκοσμίως, από το πετρέλαιο, ενώ αποτρέπουν τις κλιματικές αλλαγές και τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα.

Αδιαμφισβήτητα, η αειφορία αναγνωρίζεται πλέον από την πλειονότητα των οργανισμών, ως πηγή ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, κέρδους και ανάπτυξης. Στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα τραπεζικά συστήματα διαμορφώνουν το νέο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον. Στις συνθήκες αυτές αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις του ανταγωνισμού και της συγκέντρωσης. Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα, παρακολουθώντας τις εξελίξεις, προσαρμόστηκε στα νέα δεδομένα, διευρύνοντας τις παρεχόμενες εργασίες και υπηρεσίες.

Ακολουθώντας το ρεύμα και της απαιτήσεις του κοινωνικού συνόλου, η πλειονότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων έχει ευαισθητοποιηθεί στα περιβαλλοντικά ζητήματα. Αυτή η ευαισθητοποίηση είναι εμφανής σε παγκόσμιο επίπεδο και σε κοινοτικό. Προωθείται η «πράσινη» αγορά και η «πράσινη» επιχειρηματικότητα, ενώ αναλαμβάνονται πρωτοβουλίες για την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών συστημάτων στο εσωτερικό των επιχειρήσεων.

Κατόπιν της ενασχόλησης με το θέμα, διαπιστώνεται ότι οι μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες καθυστέρησαν να διαμορφώσουν την φιλοπεριβαλλοντική τους πολιτική. Η προσπάθεια εντάθηκε μόλις στα πρώτα χρόνια της παρούσας δεκαετίας, ενώ η υποβάθμιση του περιβάλλοντος παρατηρείται εδώ και μερικές δεκαετίες. Παρόλη την αργοπορία, η συλλογικότητα στην προσπάθεια- υπό την αρωγή της Ένωσης των Ελληνικών Τραπεζών και με παραδείγματα τις ευρωπαϊκές τράπεζες- κρίνεται αναγκαία.

Η λειτουργία της Τράπεζα Πειραιώς χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα μελέτη, καθώς αποτελεί παράδειγμα φιλοπεριβαλλοντικής συμπεριφοράς και ενεργοποίησης. Ένα παράδειγμα που ενισχύεται από την πρωτοπορία της, σε εθνικό επίπεδο. Διαθέτει μία διευρυμένη αγορά πράσινων προϊόντων, τα οποία απευθύνονται στην ομάδα του πληθυσμού η οποία είναι κοινωνικά ευαίσθητη σε θέματα περιβάλλοντος και το δηλώνει όχι μόνο με λόγια αλλά και με πράξεις. Διάφορα προγράμματα ενίσχυσης των ασθενών κοινωνικών ομάδων και της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος χρηματοδοτούνται και το Πολιτιστικό Ίδρυμα του Ομίλου Πειραιώς δραστηριοποιείται σε θέματα

πολιτισμού. Τοιουτοτρόπως, οδηγεί στην αφύπνιση και των άλλων ελληνικών τραπεζών για ανάληψη ανάλογων δραστηριοτήτων.

Τέλος, τα πράσινα τραπεζικά προϊόντα είναι ένας τομέας που πρέπει να προωθηθεί σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Το περιβαλλοντικό όφελος από τις παραπάνω επενδύσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικό, τόσο για τους καταναλωτές, όσο και για τις επιχειρήσεις. Οι δράσεις των επιχειρήσεων πρέπει να συντονιστούν προς την ενίσχυση αυτού του τομέα, ως μία σημαντική προσπάθεια στην επίτευξη της αειφορίας.

Παράρτημα

1. Κοινοτική νομοθεσία

Σχετικά άρθρα της ΣΕΚ

Με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986, προστέθηκαν, στην Ιδρυτική για την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα Συνθήκη, τα άρθρα 130 Π,Ρ,Σ για την προστασία του περιβάλλοντος και την οικονομική ανάπτυξη. Μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, τα ανωτέρω άρθρα, φέρουν τους αριθμούς 174, 175, 176 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.¹⁹⁸

Άρθρο 95§3 (πρώην άρθρο 100Α§3):

«Η Επιτροπή στις προτάσεις της, που προβλέπονται στην παρ. 1 σχετικά με την υγεία, την ασφάλεια και την προστασία του περιβάλλοντος και την προστασία των καταναλωτών, λαμβάνει ως βάση ένα υψηλό επίπεδο προστασίας, λαμβάνοντας υπ' όψη όλες νέες εξελίξεις βασίζονται σε επιστημονικά δεδομένα. Στο πλαίσιο των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο επιδιώκουν επίτευξη του αυτού στόχου.»

Άρθρο 174§1

«Η πολιτική της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος συμβάλλει στην επιδίωξη των εξής στόχων:

- *Την διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος,*
- *Την προστασία της υγείας του ανθρώπου,*
- *Την συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων,*

---

¹⁹⁸ βλ. Θεόδωρου Ιω. Παναγόπουλου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, δ' έκδ. εκδ. Αθ. Σταμούλης, Αθήνα 2004, σελ. 282-285 και Γρηγόρη Ι. Τσάλτα- Παναγιώτη Γ. Γρηγορίου, *Κοινοτικές Στρατηγικές για το Περιβάλλον*, Θεμελιώδη κοινοτικά κείμενα για την προστασία και ορθή διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1994, σελ. 17-21 και Ludwig Krämer, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο Περιβάλλοντος, η Νομολογία του ΔΕΚ*, επιστ. Επιμέλεια Γλυκερία Σιούτη και Νέλλη Παλαιολόγου, μετάφραση Ιωάννα Κουφάκη, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1998, σελ. 683-692.

- Την προώθηση, σε διεθνές επίπεδο, μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκοσμίων περιβαλλοντικών προβλημάτων.»

Άρθρο 174§2

«Η πολιτική της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος αποβλέπει σε υψηλό επίπεδο προστασίας και λαμβάνει υπ' όψη την ποικιλομορφία των καταστάσεων στις διάφορες περιοχές της Κοινότητας. Στηρίζεται στις αρχές της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης, της επανόρθωσης των καταστροφών του περιβάλλοντος, κατά προτεραιότητα στην πηγή, καθώς και στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Οι ανάγκες στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στον καθορισμό και την εφαρμογή των άλλων πολιτικών της Κοινότητας.

Στο πλαίσιο αυτό, τα μέτρα εναρμόνισης που ανταποκρίνονται στις προαναφερόμενες ανάγκες περιλαμβάνουν, όπου ενδείκνυται, ρήτρα διασφάλισης που εξουσιοδοτεί τα κράτη μέλη να λαμβάνουν για μη οικονομικούς περιβαλλοντικούς λόγους, προσωρινά μέτρα υποκείμενα σε κοινοτική διαδικασία ελέγχου.»

Άρθρο 174§3

«Κατά την εκπόνηση της πολιτικής στον τομέα του περιβάλλοντος, η Κοινότητα λαμβάνει υπόψη:

- Τα διαθέσιμα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα,
- Τις συνθήκες του περιβάλλοντος σε διάφορες περιοχές της Κοινότητας,
- Τα πλεονεκτήματα και τις επιβαρύνσεις, που μπορούν να προκύψουν από την δράση ή την απουσία δράσεως,
- Την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Κοινότητας στο σύνολό της και την ισόρροπη ανάπτυξη των περιοχών της.»

Άρθρο 175§1

«Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με την διαδικασία του άρθρου 251 και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική Επιτροπή των Περιφερειών, αποφασίζει τις δράσεις, που πρέπει να αναλάβει η Κοινότητα για την υλοποίηση των στόχων, οι οποίοι αναφέρονται στο προηγούμενο άρθρο 174.»

Άρθρο 175§2

«Κατά παρέκκλιση της διατάξεως της 1^{ης} παρ. και με την επιφύλαξη του άρθρου 95 το Συμβούλιο αποφασίζοντας ομόφωνα μετά από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή Περιφερειών θεσπίζει:

- Διατάξεις κυρίως φορολογικού χαρακτήρα,
- Μέτρα, τα οποία αφορούν τη χωροταξία, τις χρήσεις γης, εξαιρουμένης της διαχείρισεως των αποβλήτων και των μέτρων γενικού χαρακτήρα, καθώς και τη διαχείριση υδάτινων πόρων,
- Τα μέτρα, τα οποία επηρεάζουν αισθητά την επιλογή ενός κράτους- μέλους μεταξύ διαφορετικών πηγών ενέργειας και την γενική διάρθρωση του ενεργειακού εφοδιασμού.»

Άρθρο 176

«Τα μέτρα προστασίας, που θεσπίζονται δυνάμει του προηγούμενου άρθρου 175, δεν εμποδίζουν τα κράτη- μέλη να διατηρούν και να θεσπίζουν μέτρα ενισχυμένης προστασίας, τα οποία βέβαια δεν θα αντίκεινται στην Συνθήκη και θα κοινοποιούνται στην Επιτροπή.»

Επιλεκτικές Αποφάσεις, Οδηγίες, Κανονισμοί ¹⁹⁹

Απόφαση αρ. 1600/2002/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του έκτου κοινοτικού προγράμματος δράσης για το περιβάλλον. (22/07/2002)
EE L 242 10.09.2002 σ. 1

Κανονισμός (ΕΚ) αρ. 761/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εκούσια συμμετοχή οργανισμών σε κοινοτικό σύστημα διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου (EMAS). (19/03/2001)

¹⁹⁹ βλ. Θεόδωρου Ιω. Παναγόπουλου, *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, δ' έκδ. εκδ. Αθ. Σταμούλης, Αθήνα 2004, σελ. 39- 82 και Χρήστου Κορκοβέλου, *η Προστασία του Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με αναφορές στα ελληνικά δεδομένα και κατάλογο της κοινοτικής νομοθεσίας για το περιβάλλον*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1997, σελ. 359- 388.

EE L 114 24.04.2001 σ.1

Απόφαση αρ. 681/2001/EK της Επιτροπής, σχετικά με κατευθύνσεις για την εφαρμογή του κανονισμού αρ. 761/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εκούσια συμμετοχή οργανισμών σε κοινοτικό σύστημα διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου (EMAS). (07/09/2001)

EE L 247 17.09.2001 σ. 24

Κανονισμός αρ. 2493/2000/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με τα μέτρα για την προώθηση της πλήρους ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στη διαδικασία ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων χωρών. (07/11/2000)

EE L 288 15.11.2000 σ. 1

Κανονισμός αρ. 1655/2000/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το χρηματοδοτικό μέσο για το περιβάλλον (LIFE). (17/07/2000)

EE L 192 28.07.2000 σ. 1

Σύσταση της Επιτροπής σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές όσο αφορά την εφαρμογή του κανονισμού αρ. 761/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εκούσια συμμετοχή οργανισμών σε κοινοτικό σύστημα διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου (EMAS), σχετικά με την επιλογή και τη χρήση των δεικτών περιβαλλοντικών επιδόσεων. (10/07/2003)

EE L 184 23.07.2003 σ. 19

Οδηγία 2001/42/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων. (27/07/2001)

EE L 197 21.07.2001 σ. 30

Οδηγία 2002/91/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων. (16/12/2002)

EE L 001 04.01.2003 σ. 65

Κανονισμός αρ. 2037/2000/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος. (29/06/2000)

EE L 244 29.09.2000 σ. 1

Οδηγία 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσο αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση της ζημίας. (21/04/2004)

Απόφαση αρ. 2001/523/EK της Επιτροπής για τον καθορισμό οικολογικών κριτηρίων για την απονομή οικολογικού σήματος σε προϊόντα καθαρισμού γενικής χρήσης και προϊόντα καθαρισμού εγκαταστάσεων υγιεινής. (27/06/2001)

EE L 189 11.07.2001 σ. 25

Απόφαση αρ. 2000/731/EK της Επιτροπής για τη θέσπιση του εσωτερικού κανονισμού του φόρουμ διαβούλευσης για το αναθεωρημένο κοινοτικό σύστημα οικολογικής σήμανσης. (10/11/2000)

EE L 293 22.11.2000 σ.31

Απόφαση αρ. 2000/730/EK της Επιτροπής για τη θέσπιση του συμβουλίου οικολογικής σήμανσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του εσωτερικού κανονισμού του. (10/11/2000)

EE L 22.11.2000 σ. 24

Απόφαση αρ. 2000/729/EK της Επιτροπής σχετικά με πρότυπη σύμβαση για τους όρους χρήσης του κοινοτικού οικολογικού σήματος. (10/11/2000)

EE L 293 22.11.2000 σ. 20

Απόφαση αρ. 280/2004/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για μηχανισμό παρακολούθησης των εκπομπών αερίων που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου στην Κοινότητα και εφαρμογής του πρωτοκόλλου του Κιότο. (11/02/2004)

EE L 049 19.02.2004 σ. 1

Πρωτόκολλο του Κιότο στη Σύμβαση- Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τις κλιματικές μεταβολές- Δήλωση

EE L 130 15.05.2002 σ. 4

Κανονισμός αρ. 880/92/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με κοινοτικό σύστημα απονομής οικολογικού σήματος. (23/03/1992)

EE L 099 11.04.1992 σ. 1

Απόφαση αρ. 93/326/ΕΟΚ της Επιτροπής σχετικά με την καθιέρωση ενδεικτικών κατευθυντήριων γραμμών για τον καθορισμό δαπανών και τελών σχετικά με το κοινοτικό οικολογικό σήμα. (13/05/1993)

EE L 129 27.05.1993 σ. 23

Απόφαση αρ. 93/517/ΕΟΚ της Επιτροπής για μία τυποποιημένη σύμβαση σχετικά με τους όρους χρήσης του κοινοτικού οικολογικού σήματος. (15/09/1993)

EE L 243 29.09.1993 σ. 13

Κανονισμός αρ. 1836/93/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την εκούσια συμμετοχή των επιχειρήσεων του βιομηχανικού τομέα σε κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου. (29/06/1993)

EE L 168 10.07.1993 σ. 1

Ψήφισμα του Συμβουλίου περί ενέργειας και περιβάλλοντος. (03/03/1975)

EE C 168 25.07.1975 σ. 2

Απόφαση αρ. 93/500/ΕΟΚ για την προαγωγή των ανανεώσιμων ενεργειών στην Κοινότητα (πρόγραμμα Altener). (13/09/1993)

EE L 235 18.09.1993 σ. 41

Δήλωση του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των Αντιπροσώπων των Κυβερνήσεων των Κρατών μελών περί του προγράμματος δράσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στον τομέα του περιβάλλοντος. (22/11/1973)

EE C 112 20.12.1973 σ. 1

Ψήφισμα του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των Κρατών μελών σχετικά με ένα κοινοτικό πρόγραμμα πολιτικής δράσης για το περιβάλλον και τη σταθερή ανάπτυξη. Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη. (01/02/1993)

EE C 138 17.05.1993 σ. 1

Ψήφισμα του Συμβουλίου για την προσαρμογή στην τεχνική πρόοδο των οδηγιών ή άλλων κοινοτικών ρυθμίσεων αναφερόμενων στην προστασία και τη βελτίωση του περιβάλλοντος (15/07/1975)

EE C 168 25.07.1975 σ. 5

Οδηγία αρ. 90/313/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με την ελεύθερη πληροφόρηση για θέματα περιβάλλοντος.

EE L 158 23.06.1990 σ. 56

Κανονισμός αρ. 1973/92/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με τη δημιουργία ενός χρηματοδοτικού μέσου για το περιβάλλον (LIFE). (21/03/1992)

EE L 206 22.07.1992 σ. 1

Οδηγία αρ. 93/76/ΕΟΚ του Συμβουλίου για περιορισμό των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα με τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης (SAVE). (13/09/1993)

EE L 237 22.09.1993 σ. 28

Κανονισμός αρ. 3418/83/ΕΟΚ της Επιτροπής για τη θέσπιση των διατάξεων σχετικά με την ομοιόμορφη έκδοση και χρήση εγγράφων που απαιτούνται για την εφαρμογή στην

Κοινότητα της σύμβασης για το διεθνές εμπόριο των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται με εξαφάνιση. (28/11/1983)

ΕΕ L 344 07.12.83 σ. 1

Ψήφισμα του Συμβουλίου και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που συνήλθαν στα πλαίσια του Συμβουλίου για τις νέες μορφές συνεργασίας στον τομέα του νερού. (03/10/1984)

ΕΕ C 272 12.10.1984 σ. 2

2. Πράσινο Κατάστημα

Το πράσινο κατάστημα της Τράπεζας Πειραιώς στην οδό Πανεπιστημίου 18, στην Αθήνα.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αθανασοπούλου Χ. Κ. (2002), *Οικονομική Ελευθερία και Προστασία του Περιβάλλοντος, Σύγχρονες προοπτικές σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο (από την GATT στον ΠΟΕ)*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα –Θεσσαλονίκη
- Γκιζάρη- Ξανθοπούλου Α. (2003), *οι Νέοι Μηχανισμοί Περιβαλλοντικής Πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη
- Καρακώστα Ι. Κ. και Νίκα Δ. Σ. (1998), *Ενέργεια και Περιβάλλον στην Προοπτική της Ευρώπης*, κοινοτικά κείμενα και ευρωπαϊκός Χάρτης για την ενέργεια, 18^ο συνέδριο της FIDE, Βερολίνο 13-16 Οκτωβρίου 1996. εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή
- Κορκοβέλος Χρ. (1997), *η Προστασία του Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με αναφορές στα ελληνικά δεδομένα και κατάλογο της κοινοτικής νομοθεσίας για το περιβάλλον*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή
- Κουτούπα- Ρεγκάκου Ε. (2008), *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, γ' έκδοση
- Κουτούπα- Ρεγκάκου Ε. (1995), *Η Διοικητική Διαδικασία Εκτίμησης των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων*, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη
- Παναγόπουλος Θ. Ι. (2004), *Δίκαιο Περιβάλλοντος*, δ' έκδ. εκδ. Αθ. Σταμούλης, Αθήνα
- Προβόπουλος Γ. και Γκόρτσος Χρ. (2004), *το Νέο Ευρωπαϊκό Χρηματοοικονομικό περιβάλλον, τάσεις και προοπτικές*, πρόλογος Θ. Β.

Καρατζάς, πρόεδρος ΕΕΤ, ένωση ελληνικών τραπεζών, εκδ. Αντ, Ν, Σάκκουλα, Αθήνα

- Τσάλτας Γρ. Ι. και Γρηγορίου Π. Γ. (1994), *Κοινοτικές Στρατηγικές για το Περιβάλλον*, Θεμελιώδη κοινοτικά κείμενα για την προστασία και ορθή διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα
- Τσάλτας Γρ. Ι. (2003), *Γιοχάνεσμπουργκ 2002, το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο Ανάπτυξη*, πρακτικά συνεδρίου, Ρόδος, Δεκέμβριος 2002, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα
- Krämer L. (1998), *Ευρωπαϊκό Δίκαιο Περιβάλλοντος, η Νομολογία του ΔΕΚ*, επιστ. Επιμέλεια Γλυκερία Σιούτη και Νέλλη Παλαιολόγου, μετάφραση Ιωάννα Κουφάκη, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή

Ξενογλώσση

- Ahmad Y. J., Serafy S. E. και Lutz Ernst (1989), *Environmental Accounting for Sustainable Development*, A UNEP- World Bank Symposium, Washington, D.C.: World Bank
- Bommer R. (1998), economist, Landeszentralbank im Freistaat Bayern, Munich, Germany, *Economic Integration and the Environment, a Political- Economic Perspective*, ed. Edward Elgar, Cheltenham, UK Northampton, MA, USA
- Charpentier J. (1998), *La protection de l' environnement par les Communautés Européennes*, ed. Pedone, Paris
- Corcelle G. (1993), *20 ans après Stockholm: La Conférence des Nations Unies de Rio de Janeiro sur l' environnement et le développement point de depart ou aboutissement*, RMC

- Despax M. (1980), *Droit de l' environnement*, ed. Litec, Paris
- European Parliament (2007), *Fact Sheets on the European Union*
- Gortsos C. V. (1998), Legal Counsel on International and European Law, Hellenic Bank Association, The Greek Banking System, ed. Ant. N. Sakkoulas και Bruylant, Αθήνα
- Koch T. W. (university of South Carolina) και MacDonald S. S. (Southern Methodist university) (1999), *Bank Management*, ed. the Dryden Press, Harcourt College Publishers
- Moussiopoulos N. (1999), *Research in the Fields of Energy and the Environment*, selected scientific articles of the laboratory of heat transfer and environmental engineering, Thessaloniki
- Report of the North American Task Force (NATF) of the United Nations Environment Programme Finance Initiative (2007), *Green Financial Products and Services, Current Trends and Future Opportunities in North America*, UNEP Finance Initiative, Innovative financing for sustainability, ed. Rebus
- Ulaganathan Sankar (2001), *Environmental Economics*, ed. Oxford University Press

Εφημερίδες, περιοδικά και έντυπο υλικό

- Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας 2007, Τράπεζα Πειραιώς

- Επίσημη Εφημερίδα αρ. 1.242 10/09/2002
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕ L 114, 24/04/2001
- Εφημερίδα, “The Winners”, αρ. τευχ. 7, Οκτώβριος 2006
- Εφημερίδα, “The Winners”, αρ. τευχ. 10, Δεκέμβριος 2008
- ΦΕΚ 129/27-06-2006
- ΦΕΚ 1442/2-10-2006
- Περιοδικό *20 χρόνια επιστημονικό μάρκετινγκ*, άρθρο κου Βρασίδα Ζάρβα, Ιούλιος- Αύγουστος 2006
- Περιοδικό *Go Natural*, άρθρο Έλενας Πριμικήρη, Δρ. Βιοκλιματικής Αρχιτεκτονικής, Μονάδα Περιβάλλοντος Τράπεζας Πειραιώς, τεύχος Οκτωβρίου 2008
- Περιοδικό *Go Natural* , Ιανουάριος 2008, συνέντευξη Βρασίδα Ζάρβα, υπεύθυνου μονάδας περιβάλλοντος της Τράπεζας Πειραιώς
- Περιοδική ενημερωτική έκδοση, *επιχειρηματικές επιλογές*, Μάρτιος- Απρίλιος 2008, εκδ. Τράπεζα Πειραιώς, τευχ. 10
- Τράπεζα Πειραιώς, *Αγορά Φωτοβολταϊκών Προϊόντων τάσεις και Προοπτικές*, Αθήνα 2007
- Έντυπο Τράπεζα Πειραιώς «φωτοβολταϊκά συστήματα, κερδίζετε εσείς και το περιβάλλον!», Δ 370-107.03.08

- Έντυπο, *Ένα Ποιοτικό Περιβάλλον, Πως Συμβάλλει η Ευρωπαϊκή Ένωση*, Η Ευρώπη σε εξέλιξη, εκδ. Publications.eu.int
- Έντυπο, *η Αντιμετώπιση της Κλιματικής Αλλαγής, η ΕΕ στην πρωτοπορία*, η Ευρώπη σε εξέλιξη, υπηρεσία εκδόσεων Publications. Europa.eu
- Έντυπο, *GREENbanking4Life, το πρόγραμμα που κάνει την ευθύνη πράξη*, Ε 100-119.06.07, εκδ. AD Store Hellas
- Έντυπο, *εταιρική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος: δύο δρόμοι στην ίδια γραμμή*, εκδ. AD STORE Hellas
- EuroCharity. Org, Corporate Social Responsibility Director Greece, δελτίο τύπου, 15/04/2008

Διαδίκτυο

- www.greenbanking.gr
- www.unepfi.org
- www.ecorec.gr
- www.piraeusbank.gr
- www.emporiki.gr